

Erasmushogeschool
Universitaire Associatie Brussel
Departement Toegepaste Taalkunde
Master Journalistiek - optie Radio & Televisie
Pleinlaan 2 – 1050 Brussel

DOOD OF BROOD?

EEN BEVRAGING VAN BEGINNENDE FREELANCE JOURNALISTEN.

Masterproef ingediend voor het behalen van
de graad van Master in de Journalistiek

EMMA DE VLEESCHAUWER

Promotor: Dr. JAN JAGERS

Academiejaar: 2012-2013

1 Abstract

In een gedigitaliseerde en gecommmercialiseerde mediasector zou er steeds meer werkonzekerheid zijn. Freelancers, en specifiek de beginners, hebben de meest risicovolle werksituatie. Deze studie wil onderzoeken hoe hun werkomstandigheden en visies over hun werksituatie zijn, en zo een blik werpen op de toekomst van de media. Na een uitgebreide literatuurstudie volgt de analyse van een enquête onder 73 freelance journalisten die maximum vijf jaar in hoofdberoep voor media van algemene berichtgeving werken. Daaruit blijkt dat de freelancers een normaal gemiddeld inkomen hebben, maar dat de spreiding erg groot is en dus ook de kans op een laag salaris. We zien een correlatie met het aantal uren dat ze werken. Voor sommigen is er een grote werkonzekerheid. Daarom denken we dat er niet alleen gefocust moet worden op tarieven, maar dat allereerst elementen als schijnzelfstandigheid, late uitbetaling en het niet-respecteren van de auteursrechten moeten aangepakt worden, zodat het algemeen klimaat voor freelancers beter wordt.

2 Persbericht

BEGINNENDE FREELANCE JOURNALIST MOET GOEDE ZAKENMAN ZIJN

Beginnende journalisten hebben één kans op vier om als freelancer te starten. Waar ongeveer de helft hier ook bewust voor kiest, had de andere helft liever een vaste betrekking gevonden. Over freelance journalisten wordt dan ook vaak geschreven dat ze niet al te best behandeld worden door mediabedrijven. De Nederlandse Vereniging van Journalisten heeft het jaar 2013 daarom zelfs uitgeroepen tot “het jaar van de freelancer”. Uit de thesis van Emma De Vleeschauwer, masterstudente Journalistiek aan de Erasmushogeschool Brussel, blijkt dat zelfstandige journalisten met genoeg zakeninstinct het wel kunnen maken, maar dat er aan de freelance markt nog heel wat te verbeteren valt.

Het onderzoek bevraagt 73 Vlaamse journalisten, zowel (stagiair-)beroepsjournalisten als niet-erkende journalisten, die nog niet langer dan vijf jaar freelancen in hoofdberoep voor media van algemene berichtgeving. De enquêteresultaten bevestigen de ondermaatse tarieven in sommige mediasectoren. Vooral bij dagbladen en bij regionale televisiezenders zijn de bedragen vaak ondermaats. Toch lijken het gemiddeld aantal werkuren en het gemiddeld maandinkomen mee te vallen. Maar dit sluit niet uit dat 30% minder dan 1400 euro netto per maand verdient.

Er blijkt echter een verband te zijn tussen het inkomen en het aantal uren dat een freelancer presteert. Diegenen die minder verdienen werken doorgaans ook minder uren. Het lijkt erop dat sommige zelfstandige journalisten niet genoeg opdrachten weten te verzamelen. Dit is voor starters zonder ervaring en contacten logischerwijze moeilijker dan voor meer ervaren journalisten. (Beginnende) freelance talenten die zichzelf goed kunnen verkopen, die kunnen onderhandelen over hun salariëring en die hun werkschema praktisch kunnen indelen, staan er het beste voor. Zij die in de toekomst graag freelancer willen blijven hebben meestal bewust voor het statuut gekozen.

De freelancewereld is dus zeker niet voor iedereen weggelegd. Maar deze studie geeft – zonder te willen veralgemenen – wel aan dat het algemeen klimaat waarin freelancers moeten werken beter kan. Misschien nog eerder dan de tarieven zouden daarom enkele wantoestanden zoals het schenden van auteursrechten, het niet respecteren van betalingstermijnen en schijnzelfstandigheid moeten aangepakt worden. Zo'n 31% van de respondenten denkt schijnzelfstandige te zijn. Hun werkschema wordt (bijna) uitsluitend beheerst door één opdrachtgever, waardoor zij eigenlijk een vast contract zouden moeten krijgen. Maar mediabedrijven geven hen dit vast contract niet omdat zij als zelfstandige gewoon goedkoper zijn en gemakkelijker kunnen afgedankt worden.

Hoogopgeleide starters moeten zich bewust zijn van de uitdaging die zij als zelfstandige aangaan, maar mogen best met wat meer respect behandeld worden. Zij zijn doorgaans immers erg gemotiveerd. Verandering brengen lijkt echter niet gemakkelijk, want wantoestanden worden al jaren aangeklaagd en het is voor freelancers moeilijk om collectief actie te ondernemen. De thesis “Dood of brood? Een bevraging van beginnende freelance journalisten” brengt op papier alvast een aantal freelancers samen.

Voor meer info kunt u contact opnemen met de auteur:

E-mail: emma.devleeschauwer@outlook.be

Gsm : 0032 494 24 25 18

3 Inhoud

1	Abstract	1
2	Persbericht	1
3	Inhoud	3
4	Voorwoord	8
5	Inleiding	9
6	Evoluties in de Belgische media.....	12
6.1	Evoluties in de geschreven pers	13
6.1.1	Concentratiebewegingen	14
6.1.2	Evoluties in de financiële structuur.....	16
6.1.3	Een toekomst voor de printmedia	20
6.2	Evoluties in de audiovisuele pers.....	22
6.3	Besluit: een toekomst voor de mediamerken.....	25
7	Statuut van de freelancer.....	27
7.1	Freelance / zelfstandige journalist vs. loontrekkende	27
7.2	Erkenning freelancer als beroepsjournalist.....	28
7.3	Sociaal statuut	31
7.4	Wijzen van tewerkstelling	32
7.4.1	Eenmanszaak vs. vennootschap	32
7.4.2	Uitzendwerk.....	32
7.5	Schijnzelfstandigheid	33
7.6	Honorarium.....	34
7.7	Auteursrechten	38
7.7.1	Materiële auteursrechten of vermogensrechten	38
7.7.2	Morele auteursrechten	40
7.8	Beroepsaansprakelijkheid	40

8	Journalistenonderzoek.....	41
8.1	Profiel en tevredenheid van de Vlaamse beroepsjournalist: loontrekkenden & zelfstandigen	41
8.2	Profiel en percepties van zelfstandige journalisten	45
8.3	Profiel en percepties van beginnende journalisten	49
9	Problematiek (beginnende) freelancers.....	52
9.1	Te veel studenten journalistiek?.....	54
9.2	Te lage tarieven?	55
9.3	Late uitbetaling & niet respecteren auteursrechten	56
9.4	Beperkt sociaal statuut.....	57
9.5	Actie ondernemen	58
10	Werkwijze & methodologie	59
11	Enquêteresultaten.....	62
11.1	Identificatiegegevens	62
11.2	Opleiding	63
11.3	Professionele achtergrond	65
11.4	Waarom freelancer?.....	65
11.5	Wijze van tewerkstelling & werkplaats	68
11.6	Mediasectoren.....	69
11.7	Functie & specialisatie	72
11.8	Werktijd.....	72
11.9	Honorarium	75
11.9.1	Tarieven	75
11.9.2	Netto maandinkomen	80
11.10	Activiteiten buiten de algemene berichtgeving.	84
11.11	Afspraken met opdrachtgever.....	85
11.11.1	Contact en contract	85

11.11.2	Exclusiviteit en schijnzelfstandigheid	86
11.11.3	Uitbetaling & auteursrechten.....	88
11.12	Algemene tevredenheid.....	90
11.13	Liever loontrekkende?.....	92
11.14	Belangrijkste bekommernissen.....	95
12	Conclusie.....	97
13	Literatuurlijst	101
14	Bijlagen	110

Figuur 1: Vergelijking marktaandeel groepen (VRM, 2012, 181).....	15
Figuur 2: Oplage van de Belgische dagbladers (De Bens, 2010, 138).....	16
Figuur 3: Evolutie van de brutokosten van reclameruimten in België tussen 2006 en 2011 (VRM, 2012, 192)	19
Figuur 4: Vergelijking reclame-investeringen semester 1 2011 t.o.v. semester 1 2012 in Vlaanderen (VRM, 2012, 192).....	19
Figuur 5: Evolutie van het aantal personeelsleden in de Belgische dagbladers 1980-2002 (De Bens, 2010, 108).....	22
Figuur 6: Evolutie van het loon van de Vlaamse journalist ($p < 0.01$) (Deprez & Raeymaeckers, 2012, 10).	35
Figuur 7: Werksituatie van de starters (Teugels & Vercaigne, 2011, 7).	50
Figuur 8: Statuut.....	61
Figuur 9: Aantal respondenten per geboortjaar.	63
Figuur 10: Sinds wanneer freelancer in hoofdberoep?.....	65
Figuur 11: De verschillende mediamerken van de respondenten.	71
Figuur 12: Aantal werkuren per week.	72
Figuur 13: Aantal vakantiedagen per jaar.....	74
Figuur 18: Frequentie onkostenvergoeding	79
Figuur 19: Netto honorarium per maand.	81
Figuur 20: Gemiddelde starterslonen volgens <i>Vacature</i> , 2012.....	82
Figuur 21: Hoe de freelancer aan zijn opdrachten komt.....	85
Figuur 22: Hoe een overeenkomst met de werkgever gesloten wordt.	86
Figuur 23: Omgang met auteursrechten.	88
Figuur 24: Laattijdige uitbetaling & uitbetaling in auteursrechten bij herpublicatie.	89
Figuur 25: Tevredenheid algemeen en wat betreft de verschillende intrinsieke en extrinsieke aspecten van het freelance werk.....	91
Figuur 26: Freelancers t.o.v. statuut.	94

Bijlage 1: Verstregeling mediagroepen in Vlaanderen (VRM, 2012, 125)	111
Bijlage 2: Titel van beroepsjournalist: de wet van 30 december 1963 (CEBJ, 2012)	112
Bijlage 3: Aanvraag tot erkenning als beroepsjournalist (CEBJ, 2012).....	114
Bijlage 4: Vragenlijst voor de kandidaat-beroepsjournalist (CEBJ, 2012)	116
Bijlage 5: Eisenplatform Werkgroep Zelfstandigen VVJ (Deltour & Declercq, 2012, 104-105)	118
Bijlage 6: Modelcontract VVJ (Deltour & Declercq, 2012, 106-107).....	120
Bijlage 7: <i>Handvest van de rechten van freelancers</i> (EFJ, 2006).....	122
Bijlage 8: ABVV & VJPP adviestarieven (Deltour & Declercq, 2012, 42-44).....	124
Bijlage 9: Tarieven op de website van defreelancer.tumblr.com (@j_postma, 2012)	127
Bijlage 10: <i>Freelancen in Vlaanderen: hoeveel schuift dat? (deel 1 & 2)</i> (Declercq, 2009, 6-7)	131
Bijlage 11: Overzicht tarieven uit enquête per medium en per mediamerk	135
Bijlage 12: Enquête	138

4 Voorwoord

Vanaf het moment dat we de lijst met mogelijke thesisonderwerpen voor ons kregen, was dit het onderwerp dat ik het liefst wou bestuderen. Niets zo interessant om als student journalistiek dicht bij de beroepspraktijk te staan die voor je ligt. Dit onderwerp is me blijven boeien omdat ik er zelf nieuwsgierig naar was. Natuurlijk was deze studie niet mogelijk zonder inbreng van ervaringsdeskundigen en helpende handen.

Vooreerst wil ik graag mijn promotor Jan Jagers bedanken. Ik voelde meteen dat hij als docent en als freelance journalist erg betrokken was bij mijn onderzoek. Geregeld ontving ik een mailtje met “informatie die misschien nuttig kon zijn voor mijn masterproef”. Hij heeft mijn enquête zeer grondig nagekeken en was altijd bereid om snel feedback te geven.

Daarnaast zijn er de freelance journalisten die mijn enquête invulden en/of op één of andere manier bereid waren om te helpen. Hen wil ik bedanken voor het vertrouwen dat zij mij schonken door zoveel gegevens aan mij door te geven en de uitgebreide uitleg die zij daar bij gaven. Verder wil ik docenten van verschillende opleidingen journalistiek, medewerkers van de Vlaamse Vereniging van Journalisten en redactiemedewerkers die ik contacteerde bedanken. Het was ook leuk om vast te stellen dat mensen soms erg betrokken zijn bij dit onderwerp.

Tenslotte wil ik hen bedanken die met iets minder kennis van zaken toch hun steentje aan dit werk hebben bijgedragen. Mijn ouders voorzien mij niet alleen op materieel maar ook op mentaal vlak geregeld van een steun in de rug. Als toeschouwers was het niet de eerste keer dat ze enig geduld moesten oefenen bij een *work in progress*. Ook vrienden vroegen geregeld hoe het ging en voorzagen mij van de nodige aanmoediging en afleiding.

Ook al blijft een thesis natuurlijk altijd een project van lange termijn waar je aan moet werken en jezelf op moet concentreren, ben ik er met veel interesse mee bezig geweest. Hopelijk kan wat volgt de lezer boeien.

5 Inleiding

*The function of reporting and the press,
is the best obtainable version of the truth.*
(Bernstein, 2011)

In Nederland is de onzekere positie van de freelancer¹ brandend actueel. De Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) roept het jaar 2013 uit tot “het jaar van de freelancer” (Liefding et al., 30/10/2012). NVJ-voorzitter Hella Liefding (NVJ, 06/11/2012) spreekt van een “compleet bedorven markt”, waarbinnen de Nederlandse Mededingingsautoriteit² de positie van de freelancer nog verder laat afzwakken. Het verschil tussen het loon van medewerkers in vaste dienst en freelancers zou te groot zijn. Volgens journalist Arno van ’t Hoog (van ’t Hoog, 16/11/2012) is dit probleem echter niet zo simpel op te lossen. Hij gaat verder in op het bedorven raken van de markt. Aan de ene kant daalt de omzet van kranten en weekbladen, doordat de betaalde oplage krimpt en ook de advertentie-inkomsten naar beneden gaan. Inkomsten via internet kunnen dit maar voor een klein deel compenseren (Edmonds, Guskin, Mitchell & Rosenstiel, 2012). Aan de andere kant zijn er volgens hem teveel journalisten. En “je kunt dezelfde worst niet over meer mensen verdelen door er dikkere plakken van te snijden”. Je kunt volgens hem dan ook niet zomaar eisen dat de tarieven naar omhoog gaan.

Freelancers moeten we dus contextualiseren binnen een veranderende mediamarkt. In Amerika heeft de digitalisering zich al veel sterker doorgezet dan hier. Vooral het uitsterven van de papieren krant, door een dalende verkoop en dalende reclame-inkomsten, is voer voor documentairefilms. In 2011 verschijnt *Page One: Inside the New York Times* (Rossi, 2011). Daarin is te zien dat eind 2009 honderd mensen hun job moeten afgeven bij de *New York Times*. Columnist David Carr vertelt hoe de krant genoten heeft van een jarenlange dominantie, tot in 2009 het debat begint rond de nooit eerder gestelde vraag: “Could the *New York Times* go out of business?”. In 2013 komt de documentairefilm *Black & White and Dead All Over* uit, met als ondertitel “a film about the end of American newspapers” (gebaseerd op het gelijknamige boek van John Darnton). Op het einde van de trailer verschijnt een kaart van de Verenigde Staten vol rode bollen. Het onderschrift luidt: “268 newspapers

¹ Wij gebruiken de termen freelance journalist, freelancer, zelfstandige journalist en zelfstandige vrij door elkaar.

² De Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa, 2012) ziet erop toe dat de concurrentie tussen bedrijven op de vrije markt gewaarborgd blijft.

have closed since 2007". De documentaire is ook een oproep aan de Amerikanen om de redacties niet in de steek te laten. De professionele media zijn immers de pijlers van de democratie. Nick Davies toont in zijn boek *Flat Earth News* (2008) aan hoe de kwaliteit van nieuws kan aangetast worden (meer sensatie, foute berichtgeving, etc.) als er bespaard wordt op tijd en personeel. Dichter bij huis spreekt de Nederlandse ex-hoofdredacteur bij het NOS Nieuws Hans Laroes, auteur van het boek *De littekens van de dag* (2012), van "opgefokte journalistiek" (Raaphorst, 10/01/2013). In 2009 wordt, ter gelegenheid van een eerste Staten-Generaal voor de media, een open brief geschreven naar minister-president Kris Peeters, die onder andere de onbeperkte mediaconcentratie aanklaagt (Van Scharen, 2009). Tot slot zendt de Nederlandse zender NTR vanaf 22 juli 2013 de documentaire *Iedereen Journalist* uit, van de hand van Henk Steenhuis, oud-hoofdredacteur van het Nederlandse maandblad *HP/De Tijd*, over de malaise bij de traditionele media.

Als gevolg van die recente evoluties staan traditionele mediavormen onder druk, en worden dus ook steeds meer redacties in gevaar gebracht. De Internationale Federatie van Journalisten³ (IFJ/ILO, 2006) stelt, aan de hand van een enquête onder journalistenverenigingen wereldwijd, vast dat journalisten steeds vaker in atypische werkomstandigheden verkeren:

"Journalists and media workers are increasingly being employed in atypical and contingent employment relationships – casual employment, use of contract work and the rise of the use of triangular, ambiguous and disguised employment." (IFJ/ILO, 2006, v)

"Belgium notes that less experienced journalists are forced into freelance work." (IFJ/ILO, 2006, 4)

Door de afbrokkeling van het traditionele medialandschap zou het werk in de media harder en onzekerder worden, met meer ongewone werkomstandigheden. Meer journalisten zouden (gedwongen) het freelancestatuut aannemen, vooral de beginnende werkkrachten. Freelancers zijn kwetsbaarder dan hun collega's met een vast contract, op het vlak van werkzekerheid, werkdruk en loon. Freelancer Nate Thayer geeft op zijn blog⁴ een e-mailconversatie weer tussen hem en de uitgever van het *Atlantic Magazine*, die hem vraagt een reeds in *NK News* gepubliceerd artikel samen te vatten voor het *Atlantic Magazine*, maar dit wel gratis. Thayer

³ De Internationale Federatie van Journalisten is opgericht in 1926. Ze telt nu ongeveer 600.000 leden uit meer dan 100 landen. De organisatie stelde de eerste internationale deontologische code van journalistieke beginselen op (1954, Bordeaux) en aanvaardde in 1972 de Verklaring der plichten en rechten van de journalist (invloedrijke internationale ethische code). Vlaanderen heeft sinds 2002 de Raad voor de Journalistiek, een zelfregulerende instantie die toezicht houdt op de beroepsethiek (Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 14).

⁴ Thayer, *A Day in the Life of a Freelance Journalist*.

reageert hierop laconiek dat hij graag wil schrijven, maar toch eerst en vooral aan het betalen van zijn rekeningen moet denken, en eindigt met “so now, for those of you remained unclear on the state of journalism in 2013, you no longer are....”.

Toch horen we ook positieve berichten uit medialand, en vooral dan uit Vlaanderen⁵. In België – in tegenstelling tot landen als de Verenigde Staten – lijkt het erop dat grote veranderingen zich nog maar beperkt hebben doorgezet (De Bens, 2010; VRM, 2012).

“Overigens wordt al die mediakritiek tot nader order niet weerspiegeld in de lees-, kijk- en luistercijfers. Er worden in Vlaanderen nauwelijks minder kranten gelezen dan vroeger en nooit werd er zoveel naar televisiejournaals gekeken.” (Deltour, in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 10)

Daarnaast mogen we niet vergeten dat veel zelfstandige journalisten geen ander statuut zouden willen (Deltour & Declercq, 2012, 5).

Deze masterproef wil onderzoeken wat je te wachten staat als je begint te werken als zelfstandig journalist. Om te beginnen contextualiseren we de groep jonge freelancers in een veranderend medialandschap. Daarna verduidelijken we het statuut van een freelance journalist. Vooraleer aan ons eigen onderzoek te beginnen, bekijken we wat eerder onderzoek bij journalisten ons leert en welke aspecten van het freelancen als problematisch worden beschouwd. Ons eigenlijke onderzoek richt zich dan op Vlaamse journalisten die maximum vijf jaar als freelancer in hoofdberoep voor algemene nieuwsmedia werken. Het gaat zowel om journalisten die werken voor de geschreven pers, als om zij uit de radio- en televisiewereld. Het grootste deel bereikten we via de Vereniging van Vlaamse Journalisten, maar we spraken ook niet-VVJ-leden aan.

Deze beginnende freelancers lieten wij een enquête invullen. Om te beginnen peilen wij daarin naar hun motivatie om freelancer te worden. Zijn ze vooral op zoek naar vrijheid (en zo ja, krijgen ze die ook?), of worden ze gedwongen om dit statuut aan te nemen, wegens te weinig aanbod aan vaste contracten? Vervolgens komen er vragen over hun concrete werkomstandigheden. Hoeveel uren moeten ze werken, en op welke tijdstippen? Hoe is de verhouding tussen werklast en loon? En staan ze door die verhouding onder een grote werkdruk? Hoe worden afspraken met de werkgever geregeld, contractueel of veeleer mondeling? Hoe zit het met schijnzelfstandigheid? Maar ook: welke voordelen kan je uit het

⁵*Metro bereikt bijna één miljoen lezers.*

Droeven, *Wat is dat toch met die kranten uit het zuiden?*

freelancen halen? Deze studie wil daarnaast de tevredenheid over intrinsieke aspecten zoals creativiteit, afwisseling en intellectuele uitdaging niet over het hoofd zien.

Wij zijn van mening dat dit onderzoek niet alleen interessant is voor de lezer ervan, maar ook voor zij die eraan meewerkten. De bevroegde freelancers staan zelf nog maar aan het begin van hun carrière. Zij hebben er dus belang bij dat hun groep wordt bestudeerd, dat problemen in kaart worden gebracht, en hopelijk worden verholpen. Zo ook is deze studie nuttig voor studenten journalistiek. Want alvorens je het werkveld betreedt, kan het zeker geen kwaad om te weten hoe dat er juist uitziet. Hiermee gaat ook Declercq (17/11/2011) akkoord, die meent “[...] dat nu maar eens in klare en duidelijke taal aan studenten journalistiek moet worden verteld hoe de vork aan de steel zit, want te veel jonge mensen stappen het vak in met een hoofd vol illusies”. Ten slotte hopen wij ons steentje bij te dragen aan het journalistiek onderzoek in het algemeen. Door zichzelf te bevragen, kunnen de media problemen aanpakken die hun kwaliteit bedreigen, zodat ze hun geloofwaardigheid en hun positie als vierde macht kunnen behouden.

6 Evoluties in de Belgische media

For various reasons associated with the shape of inquiry itself, scholars have tended to favor uniform, unidimensional and unidirectional notions of how journalism works, which over time have moved further out of touch from the forms that the news has taken on the ground. (Zelizer, 2009, 1)

Zoals we in onze inleiding reeds aanhaalden, worden freelancers vaak binnen een negatief toekomstbeeld van de media geplaatst. Naast positieve berichten bereiken ons ook negatieve boodschappen uit medialand⁶. Maar is de toekomst dan zo donker voor de Belgische - en specifiek Vlaamse - media? Wij willen kort bekijken in welke context we onze freelancers moeten zien. Daarbij hanteren wij nog steeds de indeling geschreven pers *versus* audiovisuele media. Als gevolg van de concentratie van bedrijfjes tot grote ondernemingen en van de digitalisering gaan die voorheen gescheiden kanalen zich echter steeds meer met elkaar vermengen; er treedt “crossmedialiteit” of “convergentie” op (infra). Daarbij spreekt men vaak over het einde van de traditionele media, met alle gevolgen van dien voor de

⁶VVJ, *Mediaplatform VVJ en vakbonden eisen overlegde en respectvolle crisisaanpak in de mediasector*. Droeven, *VRT gaat 120 banen schrappen*.

werkkrachten. Dit lijkt in België nog niet het geval. Toch eist het internet ook hier meer en meer een plaats in het medialandschap op, wat wel eens nadelig zou kunnen zijn voor de traditionele media, als die niet inspelen op de recente evoluties.

De geschiedenis van de geschreven pers bestudeerden wij aan de hand van het boek *De pers in België* (2010) van Els De Bens en Karin Raeymaeckers. Voor meer informatie verwijzen wij u graag door naar dit werk. Informatie over de Belgische radio- en televisiegeschiedenis haalden wij uit *Les radios et les télévisions de Belgique* (2000) van Frédéric Antoine en uit het hoofdstuk “Belgium” (Saeys & Antoine, 2007, 105-144), in het handboek *Western Broadcast Models* (2007) van Leen D’Haenens en Frieda Saeys (Eds.). De meest recente evoluties werden ons duidelijk bij het bestuderen van het laatste rapport van de Vlaamse Regulator voor de Media⁷: *Mediaconcentratie in Vlaanderen: rapport 2012*. Duiden doen we aan de hand van bevindingen die recentelijk in de media aan bod kwamen. Ten slotte raadpleegden we *Media morgen* van Jo Caudron (2011) om ons een beeld te vormen van de toekomst voor onze traditionele media. Naar de juist aangehaalde werken verwijzen we slechts bij specifieke informatie. We vermelden voornamelijk bronnen die we nog niet noemden.

6.1 Evoluties in de geschreven pers

In 1629, in de periode van de Spaanse Nederlanden (1555-1713), publiceerde Abraham Verhoeven de eerste echte krant⁸, een uitgave over de actualiteit met een vaste periodiciteit en rubricering. Vanaf het ontstaan van België (1830), dat zich kenmerkte door een vrij persregime, groeide de krant uit tot een echt massamedium. Het einde van de negentiende eeuw was een gouden tijd voor de dagbladpers, waarin de meeste kranten ontstonden die tot

⁷ “De Vlaamse Regulator voor de Media (VRM) is de onafhankelijke toezichthouder voor de Vlaamse audiovisuele media. In het belang van Vlaamse kijkers en luisteraars ziet hij er op toe dat de mediaregelgeving beschreven in het mediadecreet, in Vlaanderen nageleefd wordt. De VRM komt tussen bij eventuele geschillen en behandelt klachten over en meldingen van mogelijke inbreuken op de regelgeving. Voorts waakt hij specifiek over de bescherming van minderjarigen en over onpartijdigheid op de Vlaamse radio en tv. Tot slot beheert de VRM de toekenning van mediavergunningen aan Vlaamse audiovisuele media. De VRM werd in 2006, in navolging van een richtlijn van de Europese Unie, opgericht door de Vlaamse overheid” (www.vlaamseregulatorvoordemedia.be).

⁸ *Wekelycke Tydinghe* (27 juni 1629-28 juni 1631).

op vandaag in België verschijnen. Hoewel België hoofzakelijk een politieke opiniepers bezat, werden er ook boulevardbladen, de zogenaamde ‘tabloids’⁹, uitgegeven.

6.1.1 Concentratiebewegingen

In veel West-Europese landen en vooral in De Verenigde Staten vond er al een concentratiebeweging plaats op het einde van de 19de eeuw en tijdens het interbellum. In België verdwenen er tijdens die periode ook al heel wat kranten¹⁰, maar zou een concentratieproces zich pas doorzetten vanaf het midden van de twintigste eeuw. Familieberijfjes groeiden uit tot grote ondernemingen. Door fusies¹¹ en participaties¹² met concurrerende bedrijven deden krantenbedrijven aan schaalvergroting, waardoor ze kostenbesparender konden werken, en zowel meer lezers als adverteerders konden aantrekken. Want die laatste werden vanaf de jaren ’80 ook aangetrokken vanuit de televisiewereld. Bovendien verdwenen er heel wat kranten door de moordende concurrentie, en kregen nieuwe initiatieven geen kans¹³. Tussen 1950 en 2010 verdwenen er in heel België 27 dagbladtitels, waardoor er nog maar vier zelfstandige ondernemingen bestaan. In Wallonië hebben we de groepen Rossel en IPM. In Vlaanderen bestonden tot voor kort drie mediagroepen: De Persgroep (*Het Laatste Nieuws / De Nieuwe Gazet, De Morgen*), Corelio (*De Standaard, Het Nieuwsblad, De Gentenaar*) en Concentra (*Het Belang van Limburg, Gazet van Antwerpen*). In juni 2013 zijn Corelio en Concentra begonnen aan een fusie tot Het Mediahuis¹⁴. Dit leidt dus tot nog meer concentratie¹⁵ (zie bijlage 1). In de Belgische

⁹ ‘Tabloid’ is oorspronkelijk een benaming voor een welbepaald krantenformaat. Aangezien dit tabloidformaat specifiek door de buitenlandse (Londense) boulevardpers werd gebruikt, kreeg het woord echter ook hier de betekenis van ‘boulevardkrant’ (een krant met vooral human interest, sensatie en weinig politieke berichtgeving). Toch moet die tweede betekenis onderscheiden blijven van de eerste, want ook Belgische niet-boulevardkranten kozen meer en meer voor het tabloidformaat.

¹⁰ Waar er in 1897 nog 92 dagbladen verschenen, zouden dit er aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog nog 65, en in 1945 nog maar 55 zijn.

¹¹ “Fusie doet zich voor wanneer een onderneming in een andere opgaat” (De Bens & Raeymaeckers, 2010, 61).

¹² “Met de term integratie wordt verwezen naar vormen van bundeling van macht, participatie van de ene groep in de andere, zodat een controle in die groep wordt bereikt. Bij fusie staat de eigendomsstructuur centraal en bij integratie de machtsverhoudingen, namelijk in hoeverre een bepaalde groep gedeeltelijke controle verwerft over de activiteiten van een andere groep” (De Bens & Raeymaeckers, 2010, 62).

¹³ Het enige initiatief uit die periode, dat tot op vandaag bestaat, is het in 2000 opgerichte gratis *Metro*.

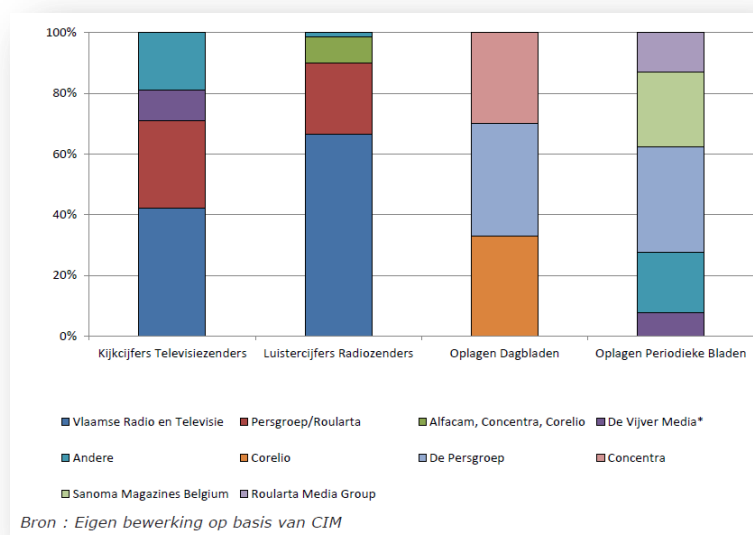
¹⁴ Callewaert, *Krantenuitgevers in Vlaanderen: toen waren ze nog met twee*.

¹⁵ VVJ, *VVJ ongerust over fusie Corelio- en Concentra-kranten*: “De VVJ zal alles in het werk stellen om te vermijden dat deze fusieoperatie leidt tot ontslagen op redacties. Dit zou de kwaliteit van het nieuwsaanbod fundamenteel hypothekeren. Een degelijke nieuwskwaliteit kan enkel worden geleverd door voldoende bezette redacties, met goed opgeleide en behoorlijk vergoede journalisten. Dit geldt overigens evenzeer voor de vele freelance journalisten op wie zowel de Corelio- als de Concentra-kranten, onder meer voor hun regionale berichtgeving, royaal een beroep doen”.

tijdschriftensector domineren Sanoma Magazines Belgium (van de Finse groep Sanoma) en Roularta de markt, en in Vlaanderen doen ze dit samen met de tijdschriften van De Persgroep.

Door de concentratiebeweging trad er ontzuiling op: kranten hadden steeds minder te maken met hun oorspronkelijke politieke strekking (katholiek, liberaal of socialistisch). Maar er is ook sprake van meer commercialisering en ‘tabloidisering’: “[...] meer infotainment, meer human interest, meer misdaad, meer rampen en catastrofes, minder hard politiek nieuws, en minder internationale berichtgeving”, “[...] te veel verpulping, te veel sensatie, te veel personifiëring, te veel faits divers, te veel jacht op scoops, te weinig duiding [...]” (De Bens & Raeymaeckers, 2010, 68, 243). Kranten publiceren daarnaast meer en grotere foto’s, en voegen vanaf de jaren negentig massaal katernen en bijlagen toe.

Tot slot gingen persgroepen ook participeren in het buitenland en in andere mediasectoren, zoals de periodieke pers (tijdschriften) en de commerciële radio en televisie. Roularta en De Persgroep hebben bijvoorbeeld elk 50% van de aandelen van de Vlaamse Media Maatschappij in handen, en in 2011 werden de voormalige SBS-zenders Vier en Vijf overgenomen door De Vijver Media, waarvan naast Waterman & Waterman (Vandenhoute-Watté), Corelio en Sanoma elk voor één derde aandeelhouder zijn. En natuurlijk moeten de traditionele media zich vandaag richten op het internet, want dat dreigt de financiële structuur van de geschreven krant onder druk te zetten.

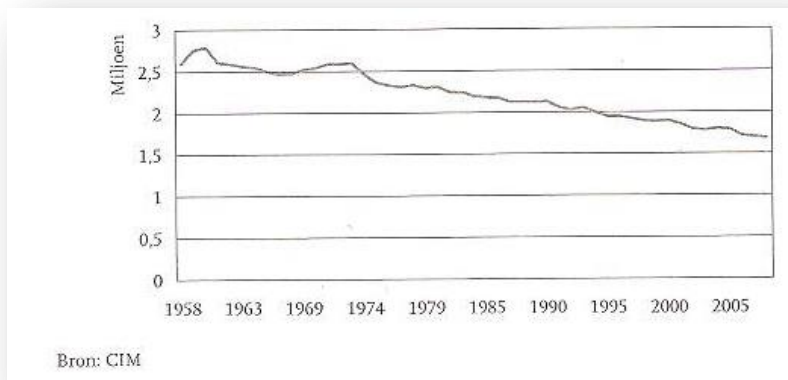
Figuur 1: Vergelijking marktaandeel groepen (VRM, 2012, 181)

6.1.2 Evoluties in de financiële structuur

Voor hun inkomsten zijn de printmedia afhankelijk van twee markten, die nauw met elkaar verbonden zijn. Aan de ene kant is er de lezersmarkt, waarvan de omvang tot uiting komt in de verkoopcijfers. Aan de andere kant zijn er de adverteerders, wiens interesse in een krant afhangt van het aantal lezers.

6.1.2.1 Lezersmarkt

Volgens gegevens van het CIM (Centrum voor Informatie over de Media)¹⁶ is het duidelijk dat tussen 1958 en nu de gezamenlijke oplage van de Belgische pers geleidelijk is gedaald, en zeker vanaf 1973, toen de verkoopprijs steeg en er een economische crisis uitbrak. In Vlaanderen konden in 2012 slechts *De Standaard*, *Het Nieuwsblad* en *De Tijd* een groei ten opzichte van 2011 voorleggen, doordat hun dalende papieren verkoop gecompenseerd wordt door de digitale krant (Serrure, 01/01/2013).

Figuur 2: Oplage van de Belgische dagbladpers (De Bens, 2010, 138)

De krantenverkoop daalt wereldwijd. De oorzaken hiervoor vinden is geen gemakkelijke opdracht. Toch zouden vooral de jonge volwassenen (25-30 jaar) afhaken. Eens thuis weg, zouden ze het dagbladpatroon van thuis niet kopiëren. Vooral de groep jonge mensen in de steden met een gejaagd leven zouden moeilijk te bereiken zijn voor krantenuitgevers. Er is de concurrentie van televisie enerzijds, maar die als grote boosdoener zien zou te eenzijdig zijn. Anderzijds is er een nog veel machtigere concurrent: het internet. Het internet lijkt de

¹⁶ Het CIM brengt de lezersmarkt al sinds 1971 in kaart. Naast kwantitatieve analyses van de oplage, bestudeert het ook sociale en demografische kenmerken van lezers. Het CIM brengt trouwens ook het bereik van radio, televisie en internet in kaart. Vanaf 1958 begonnen dagbladen geleidelijk aan hun oplage te laten controleren. Pas vanaf 1987 zijn we zeker van de correctheid van de cijfers, omdat van dan af alle Belgische dagbladen (behalve *La Wallonie*) zich door het CIM laten controleren.

basisfunctie van de krant, namelijk “nieuw” nieuws brengen, overgenomen te hebben. Velen stellen zich tevreden met het snelle nieuws dat hen via internet, vaak gratis bovendien, tegemoet komt. Mensen beroepen zich voor informatie nog het meest op televisie of radio, maar daarna komt het internet, dat daarmee de geschreven pers naar de vierde plaats heeft geduwd (VRM, 2012, 167).

Voor de tijdschriftensector is hier de dupe van¹⁷. Het afgelopen jaar daalde in België de verkoop van weekbladen met 2,4% en die van maandbladen met 3% (VRM, 2012, 167). Dit alles heeft niet alleen rechtstreeks te maken met de komst van het internet. Kranten bieden veel meer krantenbijlagen aan dan vroeger, en die hebben succes. Tot slot gaan mensen minder naar de krantenwinkels, waarmee het aantal impulsaankopen van tijdschriften wordt teruggedrongen.

Toch moeten we in Vlaanderen niet van een drama spreken. In Wallonië zet een dalende trend zich echter veel sterker door. *De Standaard* (Droeven, 29/11/2012) kopt eind 2012 nog: “Wat is dat toch met die kranten uit het zuiden?”. Uitgeverij Rossel had net besparingen aangekondigd, omdat de advertentie-inkomsten fors dalen door de crisis¹⁸. Voor de afnemende verkoop van Franstalige kranten worden onder andere de volgende drie redenen gegeven. De Waal heeft gemiddeld een lager inkomen dan de Vlaming. Wanneer de crisis dan komt slaat die harder toe en wordt er teruggegrepen naar gratis media. Daarnaast hebben Vlaamse kranten zichzelf vaker en vroeger dan Waalse kranten vernieuwd, door het profiel van hun lezers te bestuderen en in te spelen op online media. Tot slot zouden Franstalige Belgen traditioneel minder kranten lezen, en zo aansluiten bij de Zuid-Europese landen, zoals Italië en Spanje, die meer een televisie- dan een leescultuur hebben.

Wel ging in heel België het aandeel van de abonnementen naar omhoog, ook bij populaire kranten met een traditioneel erg hoge losse verkoop. In Vlaanderen ging het aandeel inkomsten uit abonnementen tussen 2000 en 2008 van 43% naar 51,4%. Abonnementsverkoop is een kenmerk van landen met een grote leescultuur, zoals Nederland, Duitsland en de Scandinavische landen. Abonnementen zijn gunstiger voor de uitgevers, die op die manier hun oplage beter kunnen inschatten en minder onverkochte exemplaren moeten

¹⁷ *Magazines vallen verder terug.*

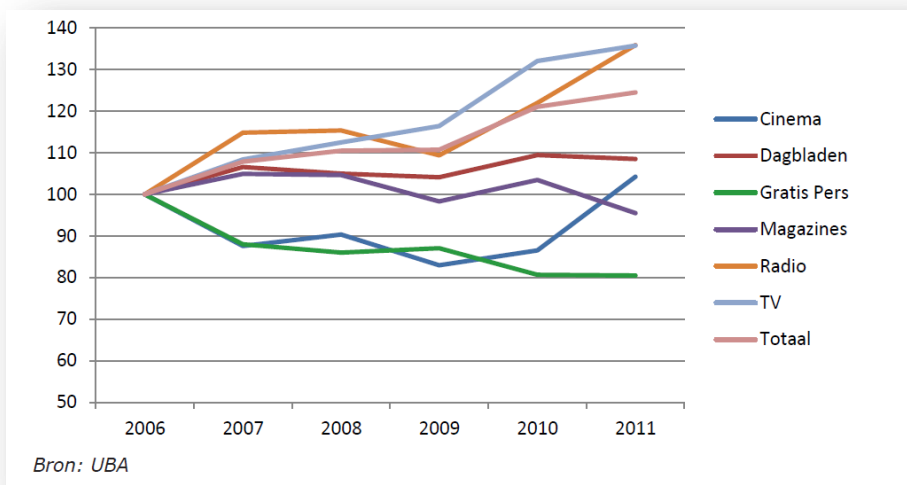
¹⁸ *Le Soir viert feest bij valavond.*

terugnemen van (het afnemend aantal) dagbladhandelaars. Bovendien creëert een abonnement lezerstrouw.

6.1.2.2 Adverteerdersmarkt

Tot aan de Tweede Wereldoorlog werden de kosten van kranten grotendeels gedekt door de verkoop. Daarna moesten kranten steeds meer inkomsten halen uit reclame. West-Europese dagbladen halen gemiddeld de helft van de inkomsten uit de verkoop en de andere helft uit reclame. Wanneer de reclame-inkomsten zakken onder de 30% komt een krant in de problemen. In de Verenigde Staten halen kranten zelfs vaak tot 70 à 80% van hun inkomsten uit reclame. Kwaliteitskranten met een lagere verkoop en een loonintensieve redactiestaf zijn meer aangewezen op reclame-inkomsten dan populaire dagbladen. De reclame-inkomsten worden enerzijds gehaald uit rubrieksadvertenties en anderzijds uit merkreclame.

De reclame-inkomsten van de printmedia bleven stijgen tot 1989. Daarna daalden de inkomsten uit merkreclame, die met de komst van radio en televisie een nieuwe afzetmarkt had gevonden. In 1998 oversteeg het reclame-marktaandeel van televisie (42,8%, tegenover 14,3% in 1988) voor het eerst dat van de printmedia (36,6%, tegenover 59,7% in 1988). Sindsdien daalt echter het aandeel van de televisie. De printmedia dalen licht. Het papieren dagblad blijft tot hier toe ongeveer dezelfde positie handhaven. Maar ook hier weer zijn de magazines niet goed bezig. Radioreclame lijkt nog steeds aan een opmars bezig te zijn. Het internet is een relatief nieuwe concurrent wiens aandeel alsmaar stijgt.

Figuur 3: Evolutie van de brutokosten van reclameruimten in België tussen 2006 en 2011 (VRM, 2012, 192)

	Totaal Semester 1 2011	Totaal Semester 1 2012	% van totaal S1 2011	% van totaal S1 2012	Ratio
Nationale televisie	442.177.751	436.878.754	41,49%	40,84%	-1,20%
Dagbladen	229.969.374	227.689.019	21,58%	21,29%	-1,00%
Radio	106.650.447	113.991.685	10,01%	10,66%	6,90%
Magazines	84.530.177	82.108.459	7,93%	7,68%	-2,90%
Outdoor	78.935.948	83.032.851	7,41%	7,76%	5,20%
Internet	56.376.548	60.486.001	5,29%	5,65%	7,30%
Gratis pers	36.289.487	38.350.834	3,40%	3,59%	5,70%
Regionale televisie	25.007.635	20.576.560	2,35%	1,92%	-17,70%
Cinema	5.894.532	6.489.372	0,55%	0,61%	10,10%

Figuur 4: Vergelijking reclame-investeringen semester 1 2011 t.o.v. semester 1 2012 in Vlaanderen (VRM, 2012, 192)

Internet neemt een belangrijk deel van vooral de rubrieksreclame over, zoals personeelsadvertenties, vastgoed en autoverkoop. Krantenbedrijven hebben hier wel op ingespeeld, door eigen websites op te richten, zoals bv. *hebbes.be* (Concentra), *spotter.be* (Corelio), *autozone.be* en *immonet.be* (De Persgroep). Ook jobbladen zoals *Jobat* (Corelio & Mediaxis) en vooral *Vacature* (De Persgroep, FET, Roularta & Concentra) hebben succes. Maar andere klassieke vormen van reclame, zoals banners en skyscrapers, werken niet op internet. Naast het versnipperen van reclamebudgetten over verschillende soorten media, gaan bedrijven bovendien meer aan “below-the-linereclame” doen. Dit is “[...] al wat niet in de media geadverteerd wordt [...]: eigen folders, eigen websites, promoties en allerhande

aandachtstrekkingen in het winkelpunt” (De Bens & Raeymaeckers, 2010, p. 177). Bedrijven lijken zo de media niet meer nodig te hebben, maar nemen het heft in eigen handen om aan consumentenbinding te doen. En ook de economische crisis van 2008, die voor een daling van de reclamebudgetten zorgt, brengt redacties in gevaar.

6.1.3 Een toekomst voor de printmedia

“Hoofdredacteuren van kranten hebben deze dagen veel om over te piekeren. [...] Te lang de kop in het zand hebben gestoken, te lang gewacht om hun krant zelf en hun journalistiek creatief aan te passen aan de digitale mogelijkheden. In de wereldwijde mediastorm leek Vlaanderen jarenlang het laatste eiland van beschaving, maar ook hier begint het te waaien.” (Verhoeven, 01/12/2012)

Vanuit de Verenigde Staten waait ook hier de concentratie en de digitalisering over. Toch is wat op internet rondgestuurd wordt voor het overgrote deel content die uit de klassieke media komt. In de documentairefilm *Black & White and Dead All Over* (Feinberg & Foster, 2013) wordt dit mooi geïllustreerd door onderzoeksjournalist Bob Woodward van de *Washington Post*:

“If you ask people ‘where did you find that out’ they’ll say ‘oh I got it from Google’. They didn’t get it from Google. The source of that information came from a newspaper. That’s where information comes from, still.”

Iedereen kan nu een journalistieke bijdrage doen op internet (bv. in de vorm van een blog) (Deltour, 2010) en doordat iedereen met een smartphone rondloopt zal er steeds meer “accidental journalism” zijn – ik ben in de buurt dus waarom zou ik het “nieuws” niet registreren. Maar we moeten geen schrik hebben van “citizens journalism”: “de consument is lui gebleken en gaat niet zomaar even allerlei media maken” (Caudron, 2011, 120-121, 45) en volgens Steve Paulussen¹⁹ delen burgers informatie “[...] zelden met een journalistieke bedoeling. Ze doen dat omdat ze iets meemaken”. Ook beroepsjournalisten zien in bloggers en andere burgerjournalisten geen grote bedreiging (Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 35).

De burger zal het beroep van journalist niet claimen, de printmerken zullen blijven bestaan en in tegenstelling tot andere landen vallen de verschuivingen in de Belgische markt nog mee. De krant handhaaft zijn reclamemarkt beter dan de commerciële zenders (De Bens & Raeymaeckers, 2010, p. 274) en behoudt een groot publiek. Zelfs in Amerika lijken de digitale inkomsten voor een heropleving te zorgen²⁰. Ook beweren onderzoekers dat de

¹⁹ Deckmyn, *De heruitvinding van de krant*.

²⁰ *Ibid.*

digitale krant de papieren krant niet zomaar zal vervangen, maar eerder een complementaire functie vervult (De Bens & Raeymaeckers, 2010, 203-207). Maar wil een digitale oplage een dalende papieren oplage blijven compenseren, dan zullen de printmerken hun format en businessmodel moeten aanpassen aan een nieuwe realiteit.

Toen het internet opkwam hebben krantenmakers ook wel gereageerd door hun eigen krantensite te maken. Toen hebben ze hier geen geld voor gevraagd. Er was een sterk geloof in een gratis model, met inkomsten die volledig uit reclame kwamen. De groei van de onlinereclamemarkt bleef echter sterk onder de verwachting, en het is moeilijk om voor iets dat altijd gratis was opeens geld te beginnen vragen. Daarom vrezen media-experten zoals Jo Caudron, Steve Paulussen en Alan Rusbridger (hoofdredacteur van *The Guardian*)²¹ dan ook dat *paywalls*, betaalmuren²², niet altijd werken, hoewel mediabedrijven daar mee bezig zijn²³. Mediamerken moeten vooral de consument bewijzen dat ze met een digitale versie een meerwaarde kunnen bieden, die het waard is om voor te betalen. Zo probeert *De Standaard* met *dS Avond*, een digitale avondeditie zoals ook *Le Soir 17H*, om mee te kunnen met de alsmaar sneller gaande nieuwsstroom²⁴ op een interactieve manier²⁵. Er zijn daarnaast online initiatieven zoals *Apache* en *DeWereldMorgen* in Vlaanderen, *De Correspondent* in Nederland en *Mediapart* in Frankrijk, die voor hun publicaties een bijdrage van de lezer vragen. Toch is het duidelijk dat de klassieke printmedia moeten blijven proberen om met vernieuwing de lezer terug te leren betalen voor content.

Het productieproces van het dagblad is immers bijzonder kostenintensief. De kosten van dagbladen blijven omhoog gaan, voornamelijk als gevolg van stijgende personeelskosten. Dit betekent niet dat er meer personeel in dienst kwam, integendeel. Tussen 1980 en 2002 werd door technologische vernieuwingen de helft van de arbeiders afgedankt. Toch zorgde een toename van het aantal journalisten en bedienden toen voor een gedeeltelijke compensatie. Sinds 2002 neemt, mede door de concentraties, echter ook het aantal journalisten en bedienden af. De printmedia vormen geen groeisector.

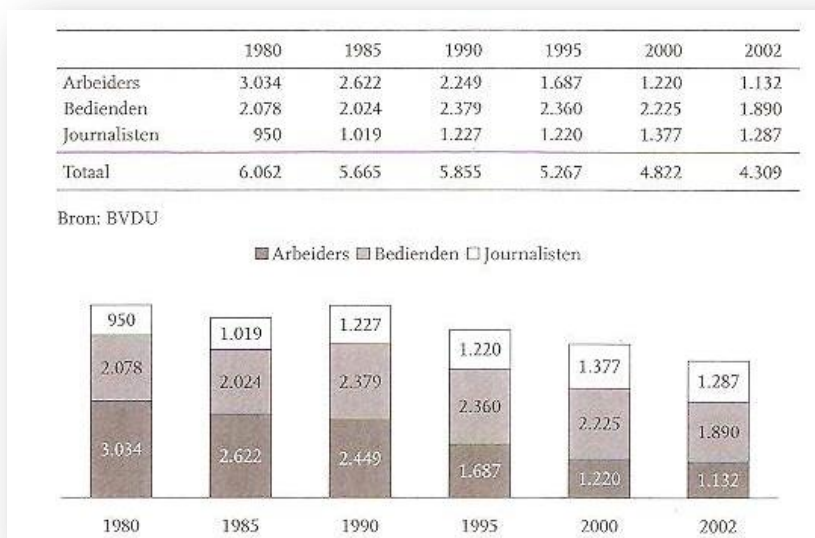
²¹ *Ibid.*

²² Merken we op dat er verschillende soorten betaalmuren zijn, zoals de *metered paywall* en de *combination paywall*. Zie het artikel in voetnoot hieronder.

²³ Debackere (14/12/12) heeft het in het artikel “Nieuwssites gaan achter betaalmuur” over Media ID, een “gemeenschappelijk onlineregistratie- en betaalsysteem” voor nieuwssites.

²⁴ Verhoeven, *De Standaard lanceert dS Avond*.

²⁵ Verhoeven, *U leest anders, dus wij schrijven anders*.

Figuur 5: Evolutie van het aantal personeelsleden in de Belgische dagbladers 1980-2002 (De Bens, 2010, 108)

6.2 Evoluties in de audiovisuele pers

De Belgische omroepgeschiedenis is gelijklopend met andere landen in West-Europa, hoewel de communautaire verdeling de Belgische situatie dan weer specifiek maakt. Na enkele jaren van privé-initiatieven werd in 1930 een openbare omroep opgericht die het monopolie in handen kreeg: NIR/INR (Nationaal Instituut voor Radio-omroep / Institut National belge de la Radiodiffusion). 1953 betekende de geboorte van de Belgische televisie²⁶. In 1960 werd de omroep dan aangepast aan de Belgische politieke situatie, en werden radio en televisie de bevoegdheden van de gemeenschappen. De NIR/INR werd gesplitst in het Vlaamse BRT (Belgische Radio en Televisie) en het Franstalige RTB (Radiodiffusion-Télévision Belge)²⁷. De communautaire eigenheid werd nog beklemtoond wanneer RTB veranderde in RTBF (1978) en BRT in BRTN (1991). BRTN zou VRT worden in 1998. Momenteel heeft RTBF twee televisiezenders (La Une en La Deux) en VRT drie (Eén, Canvas (Sporza) en OP12/Ketnet). VRT heeft vier publieke landelijke radiozenders (Radio 1, Klara, Studio Brussel, MNM) en het publieke regionale Radio 2, de meest beluisterde zender in Vlaanderen. Pas in 2004 creëerde de RTBF vijf radiozenders (La Première, Vivacité, Musiq3, Pure FM en Classic 21).

²⁶ In kleur vanaf 1971.

²⁷ Daarnaast wordt in de Duitstalige gemeenschap de BRF (Belgisches Rundfunk- und Fernsehzentrum für deutschsprachige Sendungen) opgericht (1977).

Vanaf de jaren '80 moesten onder Europese druk ook commerciële radio- en televisie-initiatieven toegelaten worden. Voor 1980 was er al buitenlandse concurrentie (vooral in het Zuiden, vanuit Frankrijk en Luxemburg, maar ook in het Noorden, vanuit Nederland). Omdat er niet geweigerd werd dat buitenlandse zenders reclame uitzonden, moest België in 1987 zijn reclameverbod ook opheffen voor eigen uitzendingen. Zo werd het monopolie van de openbare omroep doorbroken. RTL-Télévision, van de CLT (Compagnie Luxembourgeoise de Télédiffusion) werd als RTL-TVi een Belgische Franstalige privé-zender²⁸. En nog in datzelfde jaar werd VTM (Vlaamse Televisie Maatschappij) opgericht. Wanneer VTM in 1989 begon uit te zenden was het al snel een groot succes. De aandeelhouders waren negen Vlaamse persgroepen. Nu is de enige eigenaar de Vlaamse Media Holding (VMH), die bestaat uit De Persgroep en Roularta. De naam van de televisie maatschappij (VTM) veranderde in Vlaamse Media Maatschappij (VMM, nu VMMA). Toch kon de eerste televisiezender van deze maatschappij de naam VTM houden²⁹. In het begin had VTM het monopolie op commerciële televisie in Vlaanderen. Hoewel VTM na Eén de meest bekeken zender blijft, zijn er naast VMMA ook veel andere commerciële spelers, zoals het Britse SBS, dat de Vlaamse zenders VT4 en Vijf TV oprichtte. Deze twee zenders zijn in 2011 overgenomen door De Vijver Media³⁰ en opnieuw gelanceerd als Vier en Vijf. 2012 werd een echte strijd om kijkers³¹. Naast de nationale commerciële televisie telt Vlaanderen tien regionale particuliere omroeporganisaties³². In commercieel radioland zijn er naast de VMMA-zenders QMusic en JoeFM ook de landelijke zender Nostalgie en een 300-tal particuliere lokale radiozenders (bv. Contact, Minerva, Topradio).

Na de krant is televisie het medium dat zich het meest zal moeten aanpassen aan een digitale wereld. Vooral voor de commerciële zenders is dit de grote uitdaging. Belgacom en Telenet lanceerden in 2005 bij ons de digitale televisie. Dat bracht een grotere beeldkwaliteit, meer zenders, televisiekijken via internet en op verschillende dragers (ook pc, gsm en tablet), en *video on demand* (VOD), of tv op aanvraag, met zich mee. Maar ook het businessmodel van televisie wordt daardoor onder druk gezet.

²⁸ Later creëerde de CLT de commerciële televisiezenders Club-RTL en Plug TV, de radiozender Bel-RTL, en nam het Radio Contact over. De maatschappij Belgium Television (vroeger YTV) richtte de Franstalige commerciële televisiezenders AB3 en AB4 op.

²⁹ Daarnaast heeft VMMA 2BE, Jim TV, Anne, VTMZoom en Vitaya in handen.

³⁰ Holding die ontstond door samenwerking tussen SBS Belgium, Waterman & Waterman, Sanoma en Corelio. Onder deze holding valt het productiehuis Woestijnvis (VRM, 2012, 95).

³¹ Dendooven, *Overnames schudden mediakaarten*.

³² ATV, AVS, Focus WTV, Ring TV, ROB TV, RTV, TV Brussel, TV Limburg, TV Oost en WTV Zuid (VRM, 2012, 30).

Met VOD kijken we steeds minder lineair naar televisie, volgen we dus steeds minder de live programmatie van televisiezenders. We kunnen aan “time-shifting” doen, of programma’s vroeger of later bekijken. Velen maken hier handig gebruik van om aan “ad-skipping” te doen: ze kijken uitgesteld tv om de reclameblokken dan te kunnen doorspoelen. Vroeger deden we er ook alles aan om de reclameblokken te vermijden (zappen is daar een mooi voorbeeld van). Dit kon echter nooit zo efficiënt als vandaag. Het grote probleem is dat het businessplan van de commerciële zenders juist helemaal op deze reclameblokken berust. Daarnaast proberen makers van content, die vaak uit het buitenland komen, tegenwoordig zonder de omweg van bestaande zenders, de consument te bereiken. Dit via internet, of door zelf een zender op te richten, zoals bijvoorbeeld Studio 100 deed. Er lijkt zich een strijd om de klant te ontwikkelen tussen distributeurs (Belgacom en Telenet), aggregators (de tv-zenders, printmedia, video on demand services) en producenten (Studio 100, Warner bros, Disney ...) (Caudron, 2011, 86)³³.

Radio lijkt nog de minst bedreigde mediasoort, en dit door een aantal sterke troeven. Radio betekent gezelschap, maar biedt ook de mogelijkheid om tijdens het luisteren iets anders te doen. Een radio-uitzending is live, en zo komen veranderingen wat betreft nieuws, weer, verkeer, cultuur enzovoort snel naar ons toe. Radio is dus al beter dan de andere traditionele media vereenzelvigd met het idee dat de deadline het hier en nu is. Tot slot heeft het een lokaal karakter. Toch worden heel wat functies van de radio overgenomen door de nieuwe, en bovendien sterk visuele, technologie. Luisteren naar muziek kan via toepassingen zoals Spotify, muziektips krijg je van virtuele vrienden, en voor andere informatie (nieuws, verkeersinformatie etc.) bestaat er wel een app.

Jo Caudron vindt dat televisie en radio dan ook nieuwe toepassingen moeten ontwikkelen om functioneel en winstgevend te blijven. Voor televisie stelt Caudron voor het duaal model van de krant te volgen. De dalende reclame-inkomsten kan men misschien opkrikken met behulp van “second screens” (tablet, smartphone), die applicaties aanbieden bij het televisieprogramma, en waar gepersonaliseerde reclame op kan verschijnen. Daarnaast kan men klanten doen betalen voor extra diensten, zoals meer info opvragen, teruggaan in de tijd, maar vooral om programma’s voor de uitzendtijd te kunnen bekijken. Voor radio raadt Caudron een combinatie aan tussen “lineair broadcasten” en een “on demand” aanbod zoals

³³ Zie ook: Dumon & Debackere, *‘Telenet en Belgacom hebben ons weggegeven’*.

Spotify. Als je lineair luistert en een mooi nummer hoort, kan je er even tussenuit gaan voor meer informatie en meer nummers van dezelfde artiest.

6.3 Besluit: een toekomst voor de mediamerken

“We need institutions that have the ability both financially and culturally, to bring news that other institutions and individuals cannot.”
(Bernstein in: Rossi, 2011)

De Belgische traditionele media met hun lineaire model lijken niet direct ten dode opgeschreven. Maar ook al lijkt België wel “[...] het laatste eiland van de beschaving, [...] ook hier begint het te waaien” (Verhoeven, 01/12/2012). Een digitale en commerciële revolutie maakt onze werkelijkheid vandaag helemaal anders, of we dat nu willen of niet. Na radio en televisie halen we ons nieuws het meest van internet, dat zo de krant naar de vierde positie als informatiebron heeft geduwd. Ook reclame-investeringen gaan steeds meer naar het internet. Het internet zorgt ervoor dat journalisten moeten meegaan in de constante *newsflow*.

Er is sprake van een enorme concentratie – de media zijn grotendeels in handen van enkele grote bedrijven (horizontale integratie), die ook meer en meer delen van het productieproces zelf in handen hebben (verticale integratie) – en tegelijkertijd een nooit gekende diversiteit aan mediaproducten. Mediagroepen zijn op elkaars terrein actief (zie bijlage 1). Er ontstaat een crossmediaal medialandschap. Content wordt niet langer enkel via de traditionele dragers verspreid, maar ook via andere mediavormen. Niet alleen kan je zo naar televisie kijken waar je maar wil via internet (bv. Yelo van Telenet, Rumble³⁴ en Stievie), luisteren naar de radio via internet of televisie, en je krant of tijdschrift online op pc, tablet of smartphone lezen (bv. GoPress is een initiatief van Belgische kranten- en tijdschriftenuitgevers om zelf de verkoop van digitale losse uitgaven in handen te nemen). Er gaan ook meer en meer nieuwe mengvormen ontstaan (convergentie). Een krant of tijdschrift wordt niet enkel gelezen op een andere drager (bv. tablet i.p.v. papier), maar wordt een echt interactief document met hyperlinks en filmpjes. Ook televisieprogramma’s zouden meer en meer interactief kunnen worden. De kinderen die in 2013 geboren worden zullen het gewoon zijn om alle informatie

³⁴Debackere, *Weldra ook in Vlaanderen: tv-programma’s bekijken waar en wanneer je wil*.

digitaal te vinden³⁵, wanneer ze dat willen. De grote vraag is diegene die Mark Deuze (2009, 88-89) zich stelt: in hoeverre beïnvloeden recente evoluties de werkomstandigheden van journalisten? Aan de ene kant zal de concentratie en convergentie niet zoveel veranderen aan de basiseigenschappen van nieuws brengen, en zal er misschien zelfs meer creativiteit mogelijk zijn. Aan de andere kant kunnen we ons afvragen of de veranderende werkomstandigheden (meer individualisering, crossmediale kennisvereisten en economische druk) het beroep niet stressender en onzekerder maken?

“The key debate in the economic organization of news regarding difference or change is whether the drive towards synergy management and media convergence primarily benefits a corporate approach towards a more cost-effective standardizing and streamlining of products across multiple properties, or if this process opens up new creative potential for better, more comprehensive, and inclusive reporting.” (Deuze, 2009, 89)

Deuze (2007) benadrukt dat processen als een toenemende individualisering, een groeiende vraag naar flexibiliteit, vervagende grenzen tussen “life, work and play” (Deuze, 2007, 14) de hele maatschappij kenmerken. Toch heeft de mediasector kenmerken die hem onderscheiden van andere sectoren, en een belangrijk aspect daarin is “creativiteit”.

“The ‘nine to five’ office is a thing of the past – not just because the market for media products and services is always on, or local and global at the same time, but also because of the dependence of these industries on creativity, which is a talent that generally resists imposed or neatly structured working hours.” (Deuze, 2007, 103)

Mediawerk is naast creativiteit ook het maken van een product voor de markt. Met dit laatste zijn journalisten vaak niet zo hard bezig. De combinatie van beide aspecten van dit werk, die allebei onvoorspelbaarheid met zich meebrengen, is niet altijd evident. Maar zeker is dat we moeten trachten zo goed mogelijk met een toenemende commercialisering om te gaan, al hangt dit vaak veel van persoon tot persoon af.

Uit een onderzoek van Paulussen en Raeymaeckers (2010, 34-36) blijkt dat Vlaamse beroepsjournalisten³⁶ zich zorgen maken over de toekomst van hun beroep. Volgens 45% gaat de kwaliteit van de berichtgeving achteruit, en niet minder dan 83% meent dat het nieuws sensationeler is geworden. Wat betreft de werkomstandigheden, beweert 79% dat het journalistieke takenpakket de laatste jaren is toegenomen, en dat er steeds hogere eisen aan de journalisten worden gesteld. 44% denkt dat meer journalisten gedwongen het statuut van

³⁵ “Mijn dochter is niet langer een ‘linear kid’. [...]. Mega Mindy speelt voor haar niet om 19 uur. Mega Mindy is er gewoon de hele dag door op de iPad” (Caudron, 2011, 26).

³⁶ Zowel loontrekkenden als freelancers.

freelancer zullen aannemen (hoewel 38% hier een neutraal standpunt inneemt) (Raeymaeckers et al., in: Weaver & Willnat, 2012, 152). Wij willen weten hoe het is om vandaag de dag als freelance journalist te beginnen werken. Maar vooraleer de resultaten van onze enquête uit te spitten, zetten we in wat volgt de verschillende elementen van het freelance statuut uiteen.

7 Statuut van de freelancer

In dit hoofdstuk leggen we de specifieke elementen verbonden aan het zelfstandigenstatuut van een journalist uit. We gebruiken in deze thesis de termen zelfstandig journalist, freelance journalist, zelfstandige en freelancer door elkaar. De thema's die aan bod komen zijn: het verschil tussen een freelancer en een loontrekkend journalist, de titel van "beroepsjournalist", het sociaal statuut, de wijzen van tewerkstelling, de problematiek van schijnzelfstandigheid, het honorarium, de auteursrechten en de beroepsaansprakelijkheid. Dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op het *Vademecum voor zelfstandige journalisten* van Deltour & Declercq (2010). Daarnaast beroepen we ons op de academische werken van Verhille (1983-1984), De Ceuster (2004-2005) en Paulussen & Raeymaeckers (2010), waar we later nog uitgebreider op terugkomen.

7.1 Freelance / zelfstandige journalist vs. loontrekkende

De term 'freelance' "[...] is afkomstig uit het Engelse politieke jargon [...] en duidde [...] oorspronkelijk avontuurlijke en waarschijnlijk hongerige knapen aan die zich als vrije lansknechten verhuurden aan veroveringszuchtige ridders" (Vermeulen, 1980, 13). Daarna werd het woord gebruikt voor vrije leden in het parlement, en voor literaire freelancers (Verhille, 1983-1984, 4). De bloei van de massakrant zou begin 19de eeuw de eerste freelance journalisten met zich meebrengen. Zij schreven teksten over bijvoorbeeld interessante toespraken, en trachtten daarna een uitgever te vinden die hun werk wou publiceren (Smith, 1977, 187). Het is vooral na Wereldoorlog II dat de gerationaliseerde mediabedrijven complementair gebruik maken van vast aangestelde journalisten en vrije medewerkers (De Ceuster, 2004-2005, 17).

Vandaag de dag heb je freelancers in verschillende beroepen. Het zijn werkkrachten die niet in loondienst werken, maar een zelfstandigenstatuut hebben. In de (professionele) media

komen freelancers niet meer alleen voor in de geschreven pers, maar ook in de audiovisuele sector (radio en televisie).

Het verschil met loontrekkende journalisten is dat er bij zelfstandige journalisten geen sprake is van een arbeidsovereenkomst tussen werkgever en werknemer. Een arbeidsovereenkomst impliceert drie elementen: loon, arbeid en ondergeschiktheid (Schuijt in: Vermeulen, 1980, 105). De freelancer oefent daarentegen een vrij beroep uit:

“Hij werkt niet voor een loon, maar voor een honorarium [infra]. Arbeid betekent een voortdurende prestatie ten behoeve van een andere persoon. Ondergeschiktheid betekent dat men werkt onder de leiding en het gezag van deze persoon.” (Verhille, 1983-1984, 16)

Een zelfstandige journalist (‘aannemer’) is verbonden met een mediahuis (‘opdrachtgever’) via een ‘aannemingscontract’, dat betrekking kan hebben op een eenmalige prestatie dan wel op een meer duurzame samenwerking (Deltour & Declercq, 2012, 37). Die duurzame samenwerking mag wel niet leiden tot een gezagsrelatie met ondergeschiktheid, want dan spreekt men van ‘schijnzelfstandigheid’ (infra). De overeenkomst moet niet op papier staan, maar een geschreven bewijs is natuurlijk wel handig in geval van problemen. In haar “eisenplatform” (Deltour & Declercq, 2012, 104-105; zie bijlage 5) vraagt de Werkgroep Zelfstandigen van de VVJ wel dat er gewerkt wordt met een “standaardaanneemingsovereenkomst” (zie bijlage 6: modelcontract VVJ). Het feit dat er geen arbeidsovereenkomst is impliceert dat de zelfstandige ook een ander (en beperkter) sociaal statuut heeft.

Werkgevers nemen graag freelancers aan als aanvulling op de vaste werknemers, omdat ze gespecialiseerd zijn in een bepaalde materie³⁷, voor tijdelijke vervanging kunnen zorgen (bv. in piekperiodes), geschikt zijn voor regionale berichtgeving en/of omdat ze veelzijdig, flexibel en gemotiveerd zijn (Verhille, 1983-1984, 50-51)

7.2 Erkenning freelancer als beroepsjournalist

Eigenlijk kan iedereen zich ‘journalist’ noemen, want het is geen wettelijk erkende titel. De persvrijheid behoort dan ook iedereen toe (Deltour, 2012, 10). Toch is er een wet voor journalisten die twee beschermde beroepsstatuten heeft uitgewerkt: ‘beroepsjournalist’ en

³⁷ Zoals faits divers binnenland, regionaal nieuws, sociaal binnenland, cultuur. Velen hebben meerdere specialismen, anderen één of geen. Specialismen worden voornamelijk bepaald door de opdrachtgever, en ontwikkelt men door journalistieke contacten of door zelfstudie (Verhille, 1983-1984, 109-111).

‘journalist van beroep’ (Deltour & Declercq, 2012, 33-35). Deze statuten kunnen zowel door loontrekkenden als door freelancers verkregen worden.

Het statuut van ‘beroepsjournalist’ is vastgelegd in de wet van 30 december 1963 (zie bijlage 2). Een beroepsjournalist kan naast verslaggever ook fotograaf, cameraman en eventueel ook graficus of tekenaar zijn. Opdat die titel je verleend kan worden door een officiële erkenningscommissie (CEBJ³⁸), moet je ten minste 21 jaar oud zijn, in hoofdberoep en tegen bezoldiging actief zijn voor een medium van algemene berichtgeving (dag- of periodieke bladen, radio, televisie, persagentschap > zie www.journalist.be/databanken/mediahuizen) en dit reeds gedurende minstens twee jaar. Voorwaarde is ook dat je je hoofdberoep niet combineert met een commerciële nevenactiviteit, dat je m.a.w. geen handel drijft. Freelancers moeten een inkomen kunt voorleggen dat overeenkomt met een minimumloon voor werknemers. In de praktijk moeten ze gemiddeld minstens € 1000 netto per maand verdienen.

Dat verbod op het uitvoeren van een commerciële nevenactiviteit is een complexe zaak en moet vaak geval per geval uitgemaakt worden. Je mag als persfotograaf bijvoorbeeld niet werken als huwelijksfotograaf of een winkel met fotoapparatuur houden. Een occasionele bijverdienste, zoals voordrachten geven of een roman schrijven, is dan weer wel toegelaten (Verhille, 1983-1984, 15). Ook deeltijds lesgeven is toegelaten. De Werkgroep Zelfstandigen van de VVJ pleit voor een versoepeling, zoals te lezen is in hun “eisenplatform” (Deltour & Declercq, 2012, 104-105; zie bijlage 5): “Journalisten moeten commerciële activiteiten kunnen ontplooien, indien die activiteiten hun onafhankelijkheid niet in het gedrang brengen”. Hier pleit men echter al minstens tien jaar voor (De Ceuster, 2004-2005, 23).

Als beroepsjournalist krijg je een officiële perskaart, die toegang geeft tot bepaalde plaatsen en persdocumenten. Daarnaast zijn er nog andere voordelen aan verbonden, zoals kortingen bij het openbaar vervoer (gratis bij NMBS en bij De Lijn), bij luchtvaartmaatschappijen, in de culturele sector etc. Je kunt voor €115 per jaar lid worden van de beroepsvereniging VVJ/AVBB³⁹, die de belangen van de (beroeps)journalisten behartigt.

³⁸ CEBJ is de “commissie van eerste aanleg voor de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist”. Voor de aanvraagformulieren van de CEBJ zie bijlagen 3 & 4 (www.cej.be).

³⁹ VVJ: Vlaamse Vereniging van Journalisten / AVBB: Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België (www.journalist.be). Het overgrote deel van de Vlaamse beroepsjournalisten is lid van de VVJ.

In afwachting van de titel van ‘beroepsjournalist’ kan je (na minimum drie maanden beroepsactiviteit) het statuut van ‘stagiair-beroepsjournalist’ krijgen bij de beroepsvereniging VVJ. Je krijgt dan een stageperskaart die gelijkaardig is aan de officiële perskaart.

Het verschil tussen een ‘beroepsjournalist’ en een ‘journalist van beroep’ is dat die laatste actief is in de gespecialiseerde media, ook wel vakpers of ‘periodieke pers’⁴⁰ genoemd (bijvoorbeeld auto-, architectuur- of gametijdschrift). Journalisten van beroep krijgen ook officiële persdocumenten, zij het van een andere waarde dan die van beroepsjournalisten. Beroepsjournalisten en journalisten van beroep zijn het er echter over eens dat het onderscheid tussen beide beroepsstatuten uit de tijd is, en hun beroepsverenigingen werken dan ook aan een integratie tot één wettelijk statuut (Deltour, 2010, 11). Tot slot zijn er nog de persmedewerkers, die journalistiek werk doen voor algemene nieuwsmedia maar dan wel in nevenberoep. Ook zij kunnen lid worden van de VVJ.

In België zijn er zo’n 4500 beroepsjournalisten, van wie ruim de helft in Vlaanderen, en een vijfhonderdtal journalisten van beroep (Deltour & Declercq, 2012, 33-35). De journalisten van beroep niet, en de stagiairs wel meegeteld, geeft de VVJ de volgende cijfers over het aandeel freelancers in Vlaanderen:

“Zelfstandige journalisten vormen een belangrijke groep binnen het vak: ongeveer een vierde van het totale Vlaamse journalistenbestand is freelancer. In mei 2012 telde de VVJ-databank 700 zelfstandige (stagiair-)beroepsjournalisten, tegenover 2.147 loontrekkenden. Daarnaast zijn er nog 68 persmedewerkers lid bij de VVJ. Van de 700 voltijdse freelancers hebben er 609 het statuut van erkend beroepsjournalist en zijn er 91 stagiair-beroepsjournalist.” (Deltour & Declercq, 2012, 5)

Het aantal beroepsjournalisten steeg sinds de invoering van dat wettelijk statuut in 1963. Bij de hernieuwingsprocedure van 2012 (vijfjaarlijks) bleek dat er zich voor het eerst een stagnatie voordoet (Deltour, 06/07/2012). Het aandeel freelance beroepsjournalisten is ook gestegen tot het begin van de 21ste eeuw. Toch kunnen we niet helemaal achterhalen of het aandeel freelancers meer steeg in vergelijking met het aantal beroepsjournalisten, daar procenten over het aandeel zelfstandige (beroeps)journalisten niet altijd eenduidig zijn. Els De Bens spreekt bij haar onderzoek naar beroepsjournalisten in 1983 nog van 9% (63 van de 698 erkende journalisten). (De Bens, 1983, 10). Nochtans stuurt Verhille, die een jaar later een onderzoek naar freelancers voert, een enquête naar 144 erkende freelancers, wat zou neerkomen op zo’n 20% van de 698. Wel past De Bens een andere selectieprocedure toe. Zo

⁴⁰ De benaming “periodieke pers” is echter verwarrend, aangezien kranten, weekbladen en maandbladen van algemene berichtgeving ook periodieke uitgaven zijn.

rekent ze bijvoorbeeld geen journalisten van het persagentschap Belga mee. Volgens Deltour (2004, 9) en De Ceuster (2004-2005, 16) was midden jaren '90 20% freelancer, en anno 2004 25%. In (mei) 2012 melden Deltour & Declercq (supra) dat een vierde van de beroepsjournalisten voltijds freelancer is. Volgens het onderzoek van Paulussen & Raeymaeckers (2010, 31, 37) werkt in 2008 een vierde geheel of gedeeltelijk als zelfstandige, en is een vijfde zelfstandige in hoofdberoep. Zij rekenen wel geen stagiair-beroepsjournalisten mee, en baseren zich op hun enquête. Paulussen & Raeymaeckers verwijzen naar een onderzoek uit 2003 (De Bens et al., 2003), dat aantoonde dat toen ook al een vierde freelancer was, al maakte dat onderzoek geen opdeling tussen zelfstandigen in hoofdberoep of in bijberoep. Het aandeel freelancers ligt dus rond de 25% bij (stagiair-)beroepsjournalisten, wat overeenstemt met het internationale gemiddelde (EFJ/IFJ, 2006, 6). Het grootste aandeel freelancers is te vinden in de week- en maandbladsector (30%). In de dagblad- en televisiesector is bijna één op vijf freelancer. Bij radio en online media werken nagenoeg geen freelancers (Paulussen et al. in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 31).

Daarnaast is er natuurlijk ook nog een grote groep niet-erkende (freelance) journalisten, die moeilijker in te schatten is qua grootte. De Ceuster (2004-2005, 18) denkt dat de toename zich vooral in de groep niet-erkende freelancers voordoet. Binnen die groep zijn er journalisten die voltijds werken maar geen erkenning aangevraagd hebben of krijgen, maar ook veel mensen die hun journalistieke activiteit met een ander beroep of statuut combineren. Volgens Deltour en Declercq (2012, 84) zit freelancen in nevenberoep in de lift.

7.3 Sociaal statuut

Bij loontrekkenden wordt de sociale zekerheid door de werkgever gefinancierd. Zelfstandige journalisten moeten dit echter zelf doen⁴¹. Allereerst moet de freelancer zich bij een sociaalverzekeringsfonds aansluiten zodra hij een ondernemingsnummer aanvraagt. Zo niet, riskeert hij een boete die kan oplopen tot € 2000. De bijdragen die de zelfstandige per jaar betaalt worden berekend “[...] op basis van het netto bedrijfsinkomen van drie jaar voordien” (Deltour & Declercq, 2012, 56-58). Zelfstandigen besteden ongeveer 20% van hun inkomen aan sociale bijdragen, wat dan weer weinig is in vergelijking met loontrekkenden, die tot 50% betalen.

⁴¹ Zelfstandigen in bijberoep zijn, mits zij voldoen aan enkele voorwaarden, vrijgesteld van sociale zekerheidsbijdragen.

De sociale zekerheid van een zelfstandige omvat een ziekteverzekering, een verzekering bij arbeidsongeschiktheid, een moederschapsuitkering, kinderbijslag, pensioen en een faillissementsverzekering (Deltour & Declercq, 2012, 63-69). De sociale rechten die de zelfstandige op basis van zijn sociale bijdragen verwerft, zijn echter heel wat minder dan die van een loontrekkende. Freelancers kunnen aanvullende verzekeringen tegen ziekte, rampspoed en ouderdom dan ook goed gebruiken (Deltour & Declercq, 2012, 62). Tot slot pleit de VVJ voor een pensioenregeling die evenwaardig is aan die van loontrekkenden (zie bijlage 5).

7.4 Wijzen van tewerkstelling

7.4.1 Eenmanszaak vs. vennootschap

Als freelancer kan je werken in het kader van een eenmanszaak, of van een vennootschap (Deltour & Declercq, 2012, 97-101). Het verschil is dat een vennootschap een aparte rechtspersoonlijkheid, en dus eigen rechten en plichten, heeft. Met uitzondering van de EBVBA bestaat een vennootschap uit minimaal twee personen. Ze is gericht op winst maken. Iedere vennoot doet een inbreng in ruil voor aandelen. Een vennootschap geniet ook van een mildere fiscale behandeling dan bij de personenbelasting. Bij een eenmanszaak zijn er minder administratieve formaliteiten en minimumkapitaal vereist, maar ben je wel met je persoonlijk vermogen onbeperkt aansprakelijk. Er zijn verschillende vormen van vennootschappen, zoals de (E)BVBA, de NV, de VOF, de CVBA, de CVOA, de GCV en de CVA⁴².

7.4.2 Uitzendwerk

Uitzendwerk is een manier om het statuut van zelfstandige te combineren met dat van een loontrekkende. De zelfstandige bereikt met de opdrachtgever een overeenkomst over de

⁴² “De *Besloten Vennootschap met Beperkte Aansprakelijkheid* (BVBA) heeft als kenmerk, [...], het besloten karakter ervan. De overdracht van aandelen is dus strikt aan regels verbonden. De aansprakelijkheid is beperkt tot de inbreng van de vennoten. Een ondernemer kan ook in zijn eentje een vennootschap oprichten, die dan een eenpersoons-BVBA, of EBVBA, wordt genoemd”. De *Naamloze Vennootschap* (NV) is “een kapitaalvennootschap, met een hoger minimaal startkapitaal dan de andere vormen, waarvan de aandelen in principe vrij overdraagbaar zijn”. Bij een *Vennootschap Onder Firma* (VOF) kunnen de vennoten “hun aandeel niet verkopen zonder akkoord van de medevenno(o)t(en). En alle beslissingen moeten eenparig worden genomen”. Vervolgens zijn er de *Coöperatieve Vennootschap met Beperkte Aansprakelijkheid* (CVBA) en de *Coöperatieve Vennootschap met Onbeperkte Aansprakelijkheid* (CVOA). “In de eerste vorm zijn alle vennoten slechts aansprakelijk voor het bedrag van hun inbreng in de CVBA. In beide gevallen zijn minimaal drie personen vereist. “De *Gewone Commanditaire Vennootschap* (GCV) kun je zien als een variant van de VOF. Het verschil zit erin dat de GCV naast werkende vennoten ook stille vennoten (geldschieters) kent. [...] De *Commanditaire Vennootschap op Aandelen* (CVA) heeft ook werkende en stille vennoten en de regels zijn dezelfde als voor een NV” (Deltour & Declercq, 2012, 99-101).

opdracht, de werktijden, het honorarium en de onkostenvergoeding. Daarna treedt hij in loondienst bij het uitzendkantoor, dat de administratieve en financiële kant van de overeenkomst in orde brengt. De voordelen voor de “freelancer” zijn dat hij zich geen zorgen moet maken over die administratieve en financiële formaliteiten, en dat hij een vaste betaling en sociale zekerheid geniet. Hij moet er wel rekening mee houden dat hij uiteindelijk (na afhouding van sociale en fiscale bijdragen en een vergoeding voor het uitzendkantoor) slechts één derde netto overhoudt van wat de opdrachtgever gefactureerd is. In principe zou de uitzendkracht evenveel moeten verdienen als een journalist in vaste dienst bij dezelfde opdrachtgever.

De negatieve kant is dat mediahuizen vaak met uitzendcontracten werken om een volwaardige arbeidsovereenkomst te ontwijken. Eigenlijk mag er slechts in vier gevallen gebruik gemaakt worden van interims: tijdelijke vervanging, vermeerdering van werk, uitzonderlijk werk, en instroom. Bij dat laatste “[...] kan een bedrijf iemand via een uitzendkantoor inzetten, met het oog op een vaste aanwerving” (Deltour & Declercq, 2012, 12). Tot slot kan normaalgezien enkel gewerkt worden met opeenvolgende dagcontracten als een bedrijf kan bewijzen dat het een grote behoefte aan flexibiliteit heeft.

7.5 Schijnzelfstandigheid

Hoewel interims voor de opdrachtgever vaak een manier zijn om vaste contracten te vermijden, is het wettig. Schijnzelfstandigheid is dit niet. In theorie is er sprake van schijnzelfstandigheid wanneer de journalist geen arbeidsovereenkomst krijgt, maar zijn werksituatie eigenlijk dezelfde is als die van een loontrekkende, en er dus sprake is van een gezagsrelatie of ondergeschiktheid.

“Om zelfstandige te zijn moet aan de volgende drie voorwaarden worden voldaan: afwezigheid van de mogelijkheid tot hiërarchische controle, een vrije werkorganisatie en de vrijheid zelf de werktijden te bepalen.” (Deltour & Declercq, 2012, 9)

Natuurlijk is er in de praktijk altijd wel een vorm van ondergeschiktheid ten opzichte van de opdrachtgever. Het gaat hier dan ook specifiek om situaties waarin de freelance journalist gedwongen wordt om op de redactie te werken, om op bepaalde momenten stand-by te zijn, of zelfs om exclusief voor één opdrachtgever te werken. Schijnzelfstandigheid komt sinds de jaren’90 steeds meer voor. Uit het onderzoek van Paulussen & Raeymaeckers (Paulussen & Ugile, in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 59) blijkt dat een kwart van de zelfstandige

journalisten voor één vaste opdrachtgever werkt, wat “[...] doet vermoeden dat het probleem van schijnzelfstandigheid in de journalistiek nog lang niet is opgelost”.

De werkgever slaat hiermee een dubbele slag. Enerzijds kost een schijnzelfstandige hem veel minder dan een loontrekkende, aangezien er geen sociale bijdragen moeten betaald worden. Anderzijds kan hij zich van de freelancer ontdoen wanneer hij wil, aangezien hij geen opzeggingstermijnen en –vergoedingen moet respecteren. De VVJ pleit bij een samenwerking van minstens zes maanden wel voor een opzeggingstermijn van twee maanden (zie bijlage 5, punt 6). De zelfstandige, daarentegen, grijpt zowel naast de voordelen van het vrij beroep als naast het gunstig sociaal statuut verbonden aan een arbeidsovereenkomst. Als een freelancer zijn werk niet wil verliezen, is het voor hem niet evident om schijnzelfstandigheid aan te klagen. De Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) heeft in het verleden soms rechtszaken over schijnzelfstandigheid gewonnen. De meer recente rechtspraak bekijkt echter de geschreven overeenkomst tussen de twee partijen, eerder dan de dagelijkse praktijk van de journalist⁴³.

7.6 Honorarium

“The freelance writer is someone who is paid per piece or per word, or perhaps.”
(Robert Benchley⁴⁴)

De vergoeding die een freelancer krijgt heet ‘honorarium’. Die term wijst er op dat de freelancer zijn werk niet puur voor het geld doet, maar ook om een dienst te verlenen en om sociaal aanzien te verwerven. Dit gebruik is afkomstig van bij de Romeinse adel, die niet werkte om geld te verdienen (Hübner, 1973, 27-29). Nu het werk van de freelance journalist als een volwaardig beroep wordt beschouwd, lijkt die betekenis echter wat achterhaald. Hoewel de meeste journalisten hun beroep in de eerste plaats niet voor het geld, maar uit gedrevenheid uitoefenen, willen zij allemaal wel een respectvolle verloning krijgen. De quote van Robert Benchley vonden we terug op de website *defreelancer.tumblr.com*⁴⁵. Volgens de eigenaar van de website is deze tumblr “[...] niet bedoeld om welke opdrachtgever dan ook in een kwaad daglicht te stellen. Het is slechts een poging beginnende freelancers te

⁴³ VVJ, *Ben ik een valse zelfstandige?*

⁴⁴ @j_postm, *De Freelancer*.

⁴⁵ *Ibid.*

informereren". Op de website worden tarieven vermeld die gehanteerd worden, vaak met de naam van het medium (uit Nederland) ernaast (zie bijlage 9).

Idealiter zou de zelfstandige journalist zijn nettoloon moeten bepalen volgens "de regel van drie" (Deltour & Declercq, 2012, 40): de freelancer vraagt drie keer zoveel als hij uiteindelijk, na aftrek van kosten, belastingen etc., aan netto-inkomen wil overhouden. De freelancer moet er ook rekening mee houden dat hij geen vakantiegeld en geen dertiende maand krijgt. In de praktijk zijn het echter meestal de opdrachtgevers die beslissen hoeveel de freelancer krijgt.

Uit het onderzoek van Paulussen & Raeymaeckers (Paulussen & Ugile, in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 63-64) naar beroepsjournalisten in 2008, blijkt dat het gemiddeld netto maandinkomen van beroepsjournalisten € 2020 bedraagt⁴⁶. Het gemiddelde van journalisten in loondienst is € 2031 en dat van freelancers € 2014. Op het eerste zicht lijkt het verschil dus niet zo groot tussen loontrekkenden en zelfstandigen. Wat daarentegen frappant is, is dat er bij freelancers een veel grotere interne spreiding is qua salaris. 23% van de freelancers verdient maandelijks € 2750 netto of meer, tegenover slechts 7% van de loontrekkenden. Daar staat echter tegenover dat 26% van de zelfstandigen minder verdient dan € 1500 netto per maand, tegenover 9% bij de loontrekkenden. Het inkomen van één welbepaalde freelancer heeft dus een veel grotere kans dan bij een loontrekkende om veraf van het gemiddelde te liggen, in positieve of in negatieve zin.

Deprez & Raeymaeckers (2012, 9-12) tonen aan dat het netto salaris van de beroepsgroep, zowel bij loontrekkenden als bij freelancers, tussen 2003 en 2008 is gestegen:

	2003	2008	Shift
< € 750	2.3%	1.4%	-1.2%
> € 750 <= € 999	2.0%	1.2%	-0.8%
> € 1000 <= € 1249	6.8%	2.6%	-4.2%
> € 1250 <= € 1499	18.8%	7.3%	-11.5%
> € 1500 <= € 1749	22.1%	15.0%	-7.1%
> € 1750 <= € 1999	17.2%	24.3%	+7.1%
> € 2000 <= € 2249	13.9%	19.6%	+5.7%
> € 2250 <= € 2499	7.7%	12.9%	+5.2%
> € 2500 <= € 2749	4.8%	6.2%	+1.4%
> € 2750 <= € 3000	1.2%	4.6%	+3.4%
> € 3000	3.3%	5.0%	+1.7%
	N=1007	N=659	

Figuur 6: Evolutie van het loon van de Vlaamse journalist ($p < 0.01$) (Deprez & Raeymaeckers, 2012, 10).

⁴⁶ Vermelden we dat het gemiddelde bij mannen een stuk hoger ligt als bij vrouwen: respectievelijk € 2099 tegenover € 1817.

Toch zijn journalisten niet bijzonder tevreden over hun salaris, waarschijnlijk omdat ze daarvoor vele uren moeten werken. In 2003 waren freelancers minder tevreden met hun loon dan loontrekkenden, maar in 2008 was het omgekeerd. Waar in 2003 33% van de zelfstandigen meer verdiende dan €2000 netto per maand, werd dat in 2008 bijna 50%. Dit zou echter te maken hebben met het feit dat de beroepsgroep ouder geworden is, en dat ervaren werkkrachten over het algemeen meer verdienen.

Uit een onderzoek van de AJP bij Franstalige freelance beroepsjournalisten in België (Declercq, 17/11/2011) bleek dat een vierde minder verdient dan € 2000 bruto, en ruim de helft minder dan € 2300 bruto. Van die bedragen moeten nog sociale zekerheidsbijdragen en inkomstenbelasting afgetrokken worden. Daarnaast toonden de enquêteresultaten dat de tarieven niet verbeterd waren tegenover wat bleek uit de AJP-enquête van 2006, dat er geen barema's gehanteerd worden, maar dat er betaald wordt "à la tête du client" (met zelfs verschillende tarieven binnen eenzelfde mediahuis), en dat het niet uitgesloten is dat minder betaald wordt dan de eerder afgesproken vergoedingen, of dat er laattijdig uitbetaald wordt.

In 2009 verspreide de VVJ een enquête onder freelance beroepsjournalisten die hen vroeg naar de brutotarieven die gelden bij hun opdrachtgevers. Daaruit kwamen de volgende cijfers naar voor (Deltour & Declercq, 2012, 40-41; zie ook bijlage 10⁴⁷):

"Voor **redacteurs** zijn tarieven bekend gaande van 3 cent per letter, 7 cent per woord, 70 cent per zin, € 50 per uur, tot € 200 per gepubliceerde bladzijde... [...] Uit een enquête die de VVJ onder freelancers heeft gehouden – in april 2009, maar in de praktijk wordt veelal nog met dezelfde tarieven gewerkt – bleken weekbladen tussen € 100 en € 200 per pagina van 4.000 tekens te betalen. Bij de maandbladen lag dat tussen € 65 en ongeveer € 270 voor een tekst van eenzelfde lengte. In de vakpers krijgen freelancers tussen € 75 en €200 per 4.000 tekens betaald. In de dagbladwereld zijn de tarieven haast even ondoorzichtig als die van gsm-operatoren. Dat gaat van € 4 voor een kort berichtje tot € 1.000 voor een groot uitgewerkte reportage in een weekendbijlage. Maar dat laatste is veeleer uitzonderlijk. Een 'gewone' krantenpagina levert meestal iets tussen € 75 en € 140 op, afhankelijk van de aard van de krant. Steeds meer freelancers lijken een vaste maandvergoeding te krijgen, die al dan niet wordt aangevuld met een bedrag per geleverde prestatie en/of kostenvergoeding."

"Tarieven voor **foto's** schommelen tussen € 20 en € 90 per foto. [...] Kranten en fotoagentschappen betalen fotografen soms ook per opdracht, van € 67 voor iets van 2 à 4 uur werk, tot maximaal € 225 voor een dagopdracht, bleek uit de eerder genoemde enquête. [...] In de praktijk laten enkele dagbladen tegenwoordig hun lokale correspondenten digitale fotootjes nemen, waarvoor die dan pakweg € 5 of € 6 krijgen. Dat

⁴⁷ Declercq, *Freelancen in Vlaanderen: hoeveel schuift dat?*

maakt de regionale pagina's stukken goedkoper, maar betekent ook broodroof voor beroepsfotografen.”

“**Cameramannen** worden per opdracht betaald, waarbij tussen € 225 en € 350 wordt betaald voor een dag werk, die in die sector 10 uur bedraagt. Het gemiddelde ligt op ongeveer € 300. Bij fotografen en cameramannen worden die vergoedingen ook verondersteld de zware investeringen in materiaal te dekken.”

De AVBB, de VJPP⁴⁸ en SOFAM⁴⁹ hebben (bruto) adviestarieven opgesteld voor wat een freelance journalist minimaal zou moeten verdienen (zie bijlage 8). De VVJ adviseert een minimumtarief van € 1,15 à € 2,88 per regel van 60 tekens, rekening houdend met de aard van het werk en de oplage van de krant. Dat zou dan € 77 à €192 moeten opleveren per pagina van 4000 tekens⁵⁰. De Werkgroep Zelfstandigen van de VVJ (Deltour & Declercq, 2012, 104-105, zie bijlage 5) eist dat er werk wordt gemaakt van een “vergoeding per uur werk”. We vermelden dat in een Nederlandse studie (Ijdens & van der Werff, 2004, 6, 90) freelancers hier ook zelf de voorkeur aan geven. Als minimumvergoeding vraagt de VVJ € 38,00 per uur voor een beginnende journalist, met om de vijf jaar een aanpassing, zodat die minimumvergoeding aan het einde van de loopbaan € 58,00 bedraagt. Aan de minimale startersvergoeding van € 38,00 per uur komt men via onderstaande berekening⁵¹:

“Laten we even vergelijken met een loontrekkende. Voor een dagblad geldt voor een universitair geschoolde in loondienst een startloon van ongeveer 2.900 euro per maand (oplage < 80.000 exemplaren) tot 3.232 euro per maand (>180.000 exemplaren). Dat brutoloon moet je met 13,92 (vakantiegeld + 13de maand) vermenigvuldigen om tot een jaarloon te komen: 40.368 euro tot 44.989 euro dus, voor 11 maanden werk, min een tiental officiële feestdagen. Dat levert een uurloon (in vaste dienst) op van ongeveer 24 à 27 euro voor een beginnende dagbladjournalist.

Wil je weten hoeveel je per uur moet verdienen als freelancer om tot een vergelijkbaar resultaat te komen, dan moet je daar nog eens de patronale sociale bijdrage (pakweg 35%) bijrekenen.”

Naast het honorarium kan de freelancer ook een onkostenvergoeding krijgen, zoals een terugbetaling van telefoonkosten of een kilometervergoeding. Vaak worden onkosten echter niet vergoed. Verplaatsingskosten zouden vaker vergoed worden in de audiovisuele sector dan in de geschreven pers.

⁴⁸ VJPP: Vereniging van Journalisten van de Periodieke Pers.

⁴⁹ SOFAM: Foto-Auteurs-Maatschappij: beheersmaatschappij voor de auteursrechten in de visuele kunsten.

⁵⁰ VVJ, *Kun je daarvan leven?*

⁵¹ *Ibid.*

Normaliter zou de zelfstandige binnen de maand na publicatie of insturen van de factuur betaald moeten worden⁵². Toch blijkt dit niet altijd het geval. Daarnaast eist de Werkgroep Zelfstandigen van de VVJ (Deltour & Declercq, 2012, 104-105) dat prestaties die ingekort of niet gepubliceerd worden altijd vergoed worden zoals oorspronkelijk afgesproken⁵³. Bij hergebruik moet er “50% van de oorspronkelijke vergoeding aan auteursrechten [infra] worden betaald”. De NVJ (Nederlandse Vereniging van Journalisten) pleit zelfs voor een 100%-vergoeding (Deltour & Declercq, 2012, 110).

7.7 Auteursrechten

De Belgische auteurswet van 30 juni 1994 (Deltour & Declercq, 2012, 46) bepaalt de verhouding tussen auteurs en hun uitgevers of producenten. De wet omvat enerzijds de materiële auteursrechten of vermogensrechten, en anderzijds de morele auteursrechten.

7.7.1 Materiële auteursrechten of vermogensrechten

Artikel 1 van de wet van 30 juni 1994 luidt: “alleen de auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft het recht om het op welke wijze of in welke vorm ook te reproduceren” (Deltour & Declercq, 2012, 46). De auteur is dus de eerste houder van het werk en de eerste die beslist over de exploitatie van zijn werk.

De auteur kan zijn vermogensrechten ook overdragen aan zijn werkgever of opdrachtgever. Zo’n overdracht moet gedaan worden door expliciete afstand of verkoop. Meestal verwerft de opdrachtgever het recht om het auteurswerk eenmalig te reproduceren. Vaak moeten journalisten zich echter schikken naar hun werkgever of opdrachtgever en hun materiële auteursrechten volledig overdragen. Een alternatief is de aansluiting bij een auteursmaatschappij, zoals JAM (Journalisten Auteurs Maatschappij, een samenwerking tussen AVBB⁵⁴ en VJPP⁵⁵) of SOFAM (voor visuele kunstenaars, waaronder ook beeldjournalisten), die dan voor het beheer van jouw auteursrechten zorgen. Wanneer de auteursrechten geschonden worden eisen die maatschappijen een schadevergoeding.

⁵² De VVJ heeft het in haar eisenplatform over een betalingstermijn van een maand. De NVJ (Nederlandse Vereniging van Journalisten) zet in haar richtlijnen zelfs een betalingstermijn van 14 dagen na levering.

⁵³ VVJ, *Stukken voor de krant*.

⁵⁴ AVBB: Algemene Vereniging van Beroepsjournalisten in België.

⁵⁵ VJPP: Vereniging van Journalisten van de Periodieke Pers.

De wet legt geen financiële normen op voor de auteursrechten. De VVJ pleit bij hergebruik van een auteurswerk voor een vergoeding van 50 procent van de oorspronkelijke betaling aan auteursrechten (zie bijlage 5, punt 4). JAM en SOFAM tonen er wel begrip voor dat hergebruik via internet voor uitgevers nog vaak onrendabel is (Deltour & Declercq, 2012, 47).

De wet van 16 juli 2008 bepaalt dat auteursrechten niet meer worden samengevoegd met beroepsinkomsten (waarvan tussen 25 en 50 % naar de belastingen gaat), maar apart worden belast tegen slechts 15%⁵⁶ roerende voorheffing. De opdrachtgever houdt die belasting van het honorarium af om door te storten naar de fiscus.

Het gevolg hiervan is echter dat een aantal opdrachtgevers de vergoeding van freelancers eenvoudigweg volledig als auteursrechten gaan beschouwen⁵⁷. Op het eerste zicht lijkt dit een voordelige zaak voor de zelfstandige. Naast zijn auteursrechten wordt ook zijn prestatievergoeding (= honorarium) slechts aan 15% belast, in plaats van aan 25 tot 50% inkomstenbelasting. Toch zou dit de zelfstandige wel eens zuur kunnen opbreken. Zo neemt de fiscus deze interpretatie van de wet niet, en kan die later bijkomende belastingen en een boete eisen⁵⁸. Daarnaast betaalt de freelancer op die manier geen sociale zekerheidsbijdragen meer, want die worden bepaald op basis van het beroepsinkomen, dat er niet meer is wanneer alles als auteursrechten wordt beschouwd. Hij riskeert dus ook bijkomende betalingen aan de sociale zekerheid, en valt bovendien terug op het sociale minimum, waardoor hij ook zijn pensioenrechten misloopt.

Daarom hebben de VVJ en VDP (Vlaamse dagbladuitgevers) een protocolakkoord (VVJ, 30/04/2010) gesloten om de betaling van freelancers in hoofdberoep op te delen in 70% prestatievergoeding en 30% auteursrechten. Freelancers in bijberoep worden voor 100% in auteursrechten vergoed. Deltour & Declercq (2012, 49) vermelden echter dat er in mei 2012 nog altijd geen bekrachtiging van dit protocol in zicht is, en dat er nog steeds uitgevers zijn die hun freelancers volledig in auteursrechten betalen. Ook is er nog geen verdere duidelijkheid verschaft over de fiscaliteit van de vergoedingen voor journalisten vanuit het kabinet van Financiën⁵⁹.

⁵⁷ Voor alle duidelijkheid: het gaat hier over de eerste publicatie. Bij hergebruik wordt de freelancer enkel in auteursrechten vergoed.

⁵⁸ De VVJ geeft op haar website een voorbeeld: VVJ, *Belastingcontrole Antwerpen neemt protocol auteursrechten aan*.

⁵⁹ VVJ, *Financiën belooft meer duidelijkheid over fiscaliteit vergoedingen voor journalisten*.

7.7.2 Morele auteursrechten

De morele auteursrechten omvatten drie rechten (Verhille, 1983-1984, 23-24; Deltour & Declercq, 2012, 51): het beschikkingsrecht of recht op bekendmaking, het recht op vaderschap, en het integriteitsrecht.

Op basis van het beschikkingsrecht kan de auteur beslissen wanneer zijn werk af is en hoe hij het kenbaar maakt aan het publiek.

Het recht op vaderschap laat de auteur toe zijn werk onder eigen naam, een pseudoniem of anoniem bekend te maken.

Het integriteitsrecht, tot slot, is het recht op verzet tegen ongewenste wijzigingen aan vorm of inhoud van het auteurswerk.

7.8 Beroepsaansprakelijkheid

Wat de aansprakelijkheid betreft is er bij persaangelegenheden een getrapte verantwoordelijkheid. Als de journalist bekend is, is hij de eerste die aansprakelijk wordt gesteld. Artikel 25 van de Grondwet zegt (Voorhoof & Valcke, 2011, p25):

“De drukpers is vrij. [...] Wanneer de schrijver bekend is en zijn woonplaats in België heeft, kan de uitgever, de drukker of de verspreider niet worden vervolgd.”

“Opiniedelicten” (Deltour & Declercq, 2012, 52) zijn persmisdrijven, die onder het strafrecht vallen, en dus behandeld worden door het hof van assisen⁶⁰. In de praktijk gebeurt dit zelden.

“Technische misdrijven”, die geen opinie of gedachte betreffen, (bv. onrechtmatig vrijgeven van gegevens of iemands identiteit) worden burgerrechtelijk vervolgd. Het aantal burgerlijke processen is in de loop der jaren toegenomen. Freelance journalisten hebben minder kans dan loontrekkenden om steun te krijgen vanuit het bedrijf, waardoor ze een groter risico lopen om zelf de volledige aansprakelijkheid te moeten dragen.

Dit systeem van de getrapte aansprakelijkheid staat echter ter discussie, gezien de grote invloed van hoofd- en eindredacties op de journalistieke bijdragen. Rechtbanken die dit laatste in acht nemen, betrekken dan ook eindredactie, hoofdredactie en/of uitgever bij de zaak, waardoor de freelancer niet alleen moet opdraaien voor de financiële gevolgen.

⁶⁰ Met uitzondering van racistische persdelicten, die door de correctionele rechtbanken worden behandeld.

8 Journalistenonderzoek

Freedom and security, often seen as mutually exclusive, thus become ambiguous in the context of how different people from different walks of life deal with, and give meaning to, the consequences of not having either. (Deuze, 2007, 23)

Wij zijn niet de eersten die onderzoek doen naar de journalistieke beroepsgroep. Maar heel concrete informatie over beginnende journalisten en freelancers is van recente aard. De eerste profielstudies van journalisten werden uitgevoerd in de Verenigde Staten (Boone, 1980). Een studie van Johnstone et al. typeerde de Amerikaanse professionele journalist anno 1976 als een vrij jonge, blanke man, die voor de krant werkt en een relatief lage scholing genoten had. Recentere Amerikaanse studies (Weaver, 2007, 239) wijzen op “[...] more stability than change [...]”. Weaver suggereert zelfs dat “the world around journalists had changed much more than they have”. Volgens de studie (Weaver, 2007, 239-247) zijn de meeste Amerikaanse journalisten anno 2002 mannen, die voor een krant werken, links-progressief denken en intussen wel hoog opgeleid zijn. Ook blijkt het jobaanbod in de journalistiek te zijn gekrompen, waardoor er een lagere instroom is en de journalist nu ook iets ouder is geworden. Weaver (1998, 2012) beperkte zich overigens niet tot de Amerikaanse journalist, maar bundelde ook bevindingen van overal ter wereld. Als we alleen maar Amerika en Vlaanderen⁶¹ vergelijken, zien we vele parallellen.

8.1 Profiel en tevredenheid van de Vlaamse beroepsjournalist: loontrekkenden & zelfstandigen

Tot nu toe zijn in Vlaanderen voornamelijk beroepsjournalisten aan een bevraging onderworpen. Lea Maes startte in 1973 met een onderzoek naar beroepsjournalisten (in loondienst en freelancers) van de geschreven pers. In 1983 deed Els De Bens gelijkaardig onderzoek, maar nu met inbegrip van journalisten uit de publieke omroep. In 1995 publiceerde De Bens een studie onder erkende journalisten in vast dienstverband bij de Vlaamse dagbladpers. In 2003 onderzocht De Bens wederom de totale populatie van beroepsjournalisten in Vlaanderen (De Bens et al., 2003; Paulussen & De Clercq, 2005).

⁶¹ “Studies over het sociaaldemografisch profiel van de beroepsjournalist zijn alleen voor Vlaanderen beschikbaar, niet voor Wallonië” (De Bens & Raeymaeckers, 2010, 219).

Momenteel loopt aan de Universiteit Gent weer een onderzoek naar de Vlaamse beroepsjournalist in 2013. Tot het verschijnen daarvan vinden we de meest recente informatie over **Vlaamse beroepsjournalisten** terug in de studie van **Paulussen & Raeymaeckers (2010)**, die de gegevens weergeeft uit het onderzoek **“De beroepsjournalist in 2008: een profielstudie” (Raeymaeckers et al., 2008)**.

Daaruit (Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 23-27) blijkt dat de Vlaamse beroepsjournalist anno 2008 een hoogopgeleide⁶² man⁶³ van 42 is. Minder freelancers (43%) zouden academisch opgeleid zijn dan loontrekkenden (67%) (Hoebeke & Paulussen, in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 46). Zowel de leeftijd als de anciënniteit van de journalist is tussen 2003 & 2008 gestegen met drie jaar. Dit is volgens Paulussen et al. (Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 29) de bevestiging dat “[...] de aangroei van de totale beroepsgroep sinds 2003 niet zozeer het gevolg is van een hogere instroom, maar eerder van een lagere uitstroom van (oudere) beroepsjournalisten”. Dit gaat in tegen de perceptie dat mediaredacties voornamelijk op zoek gaan naar jongere, goedkopere werkkrachten. Het is ook geen geheim dat het aantal studenten dat een journalistiek diploma haalt veel hoger is dan het aantal beschikbare arbeidsplaatsen in de pers⁶⁴ (Hoebeke & Paulussen, in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 41) (infra).

Ongeveer de helft van de beroepsjournalisten heeft eerst een ander beroep uitgeoefend vooraleer in de journalistiek te stappen, en dit vaak in het onderwijs. Het grootste aandeel journalisten werkt nog steeds voor de geschreven pers. 34% werkt in hoofdzaak voor een krant en 19% voor een week- of maandblad. Verder is bijna een kwart (24%) televisiejournalist, en 13% radiojournalist. Daarnaast werkt 5% in hoofdzaak voor een pers- of fotoagentschap en is 2% onlinejournalist. Het grootste aandeel freelancers is te vinden in de week- en maandbladsector (30%). In de dagblad- en televisiesector is bijna één op vijf

⁶² 62% is in het bezit van een universitair diploma en 28% genoot hoger onderwijs buiten de universiteit, terwijl dit in 1983 (De Bens, 1983, p. 18) nog respectievelijk 33% en 26% was. Meer dan de helft van de journalisten volgde naar eigen zeggen een specifieke opleiding in de journalistiek, op academisch niveau, via een professionele bachelor, of via andere opleidingen. Gemiddeld zijn vrouwelijke beroepsjournalisten hoger opgeleid dan hun mannelijke collega's (Hoebeke & Paulussen, in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 46).

⁶³ De verhouding mannen-vrouwen is er één van 70 t.o.v. 30%. Als we de leeftijdscategorie onder de 35 jaar bestuderen, is er een zeer langzame vervrouwelijking merkbaar. Toch zijn vrouwen nagenoeg afwezig in leidinggevende functies. Er zijn bijna geen journalisten van allochtone afkomst

⁶⁴ In de Verenigde Staten verleende Joseph Pulitzer reeds in het begin van de 20ste eeuw zijn steun aan de oprichting van twee journalistenscholen. In België werd er lange tijd enkel in de universitaire opleidingen communicatiewetenschappen aandacht besteed aan journalistieke competenties (Hoebeke & Paulussen, in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 29-30). Vanaf de jaren '90 barstten de opleidingen journalistiek (aan de hogescholen voornamelijk) echter uit hun voegen (Deltour, in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 9).

freelancer. Bij radio en online media werken nagenoeg geen freelancers (Paulussen et al. in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 31). Crossmediale journalistiek heeft ook België bereikt, maar blijft hier relatief beperkt (Raeymaeckers et al., in: Weaver & Willnat, 2012, 147):

“The fact remains that more than 7 of 10 Flemish journalists still work in a single media sector, and only about 2% of all journalists work exclusively for online media. Yet the number of multimedia journalists is rising. In 2003 only 23% of Flemish journalists were active in two or more media sectors, but by 2008 this percentage had risen to 28%. More specifically, 18% of respondents work in two media sectors and 10% in three or more. Our data indicate that 45% of print journalists also work for online media. For television, radio, and press agency journalists, these percentages are 15%, 13%, and 5% respectively.”

Journalisten zouden gemiddeld 45,6 uur werken per week. Freelance journalisten zouden gemiddeld 50,4 uur werken, wat ongeveer 5 uur meer is dan journalisten met een vast contract (44,7 uur). Ook meer freelancers dan journalisten in loondienst beweren dat het aantal werkuren sterk verschilt van week tot week (Paulussen & Ugille in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 57-59). Meer freelance journalisten werken regelmatig 's avonds (na 18 uur): 86%, tegenover 73,8% van de journalisten in loondienst. Ook meer freelance journalisten werken regelmatig tot altijd op weekend- en feestdagen: 76,2%, tegenover 65,5% van de loontrekkenden. Paulussen & Ugille (in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 59) besluiten hier dan ook uit “[...] dat freelancers een hogere werkbelasting hebben dan de loontrekkende beroepsjournalisten in Vlaanderen”.

De algemene beroepstevredenheid van de Vlaamse erkende journalist is hoog⁶⁵. Een 90% wenst journalist te blijven (De Bens & Raeymaeckers, 2010, 221). Hoewel freelancers iets minder tevreden zijn met hun statuut (Raeymaeckers et al., in: Weaver & Willnat, 2012, 149), lijken hun minder gunstige werkvoorwaarden zich niet direct te weerspiegelen in een grotere ontevredenheid. Annelore Deprez (in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 71-75) toont dat in de enquête van 2008 (Raeymaeckers et al., 2008) 69% aangeeft tevreden tot zeer tevreden te zijn met het statuut van freelancer. Slechts 13% is ontevreden. Deprez verklaart dit door het feit dat de meerderheid (drie vierde) doelbewust voor het statuut heeft gekozen, waarvan de meest frequente reden een grotere vrijheid of onafhankelijkheid is. Dan blijft er een kwart

⁶⁵ Vooral wat betreft de jobintrinsieke factoren (bevorderen de interne beroepstevredenheid en focussen op de invulling van de journalistieke job: de mate van creativiteit, de inhoudelijke afwisseling, de veelheid aan contacten, de intellectuele uitdaging, de individuele vrijheid en de autonomie) is er een grote tevredenheid. Wat de jobextrinsieke factoren betreft (stimuleren de externe beroepstevredenheid en hebben meer te maken met de werkomgeving: maatschappelijk aanzien, aanzien binnen de beroepsgroep, sociaal engagement, loon, werkuren, werkzekerheid, werkdruk) is er over het algemeen een iets minder grote tevredenheid, en blijken journalisten van de geschreven pers minder tevreden dan hun collega's van televisie en vooral radio (Deprez, in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 69-71).

over die uit noodzaak zelfstandige is geworden. Over de intrinsieke aspecten van hun job zijn freelancers over het algemeen zelfs positiever dan loontrekkenden, zo bijvoorbeeld over de veelheid aan contacten en de inhoudelijke afwisseling. De journalisten met vast contract zijn daarentegen positiever over de beroepsextrinsieke factoren. Vooral wat betreft werkzekerheid tonen freelancers een veel grotere ongerustheid: 40,7% is daarover echt negatief en slechts 24,4% echt positief, tegenover respectievelijk 7,9% en 72,6% bij de loontrekkenden. Ook wat betreft het loon en de promotiekansen zijn de zelfstandige journalisten beduidend minder tevreden. Opvallend is dat, hoewel freelancers iets minder tevreden zijn over hun werkuren, ze ongeveer dezelfde mening delen als de loontrekkenden over de werkdruk: circa 30% (zeer) ontevreden, circa 30% neutraal en circa 30% (zeer) tevreden.

Deprez & Raeymaeckers (2012) vergeleken de **evolutie van de jobtevredenheid van de beroepsjournalisten tussen 2003 en 2008**. Daaruit blijkt dat freelancers in 2008 nog meer tevreden zijn met hun statuut dan in 2003. Ze denken dat dit kan samenhangen met het hoger loon. De freelancer is in 2003 minder tevreden over zijn salaris dan de loontrekkende, maar in 2008 zijn de rollen zelfs omgedraaid. In 2003 verdient maar 22% van de zelfstandigen meer dan €2000 netto per maand, terwijl dat in 2008 al 49,6% is (en 43,3% bij de totale beroepsgroep van journalisten). En dat hoger loon zou dan weer samenhangen met het feit dat de gemiddelde leeftijd van freelancers is toegenomen: in 2003 is bijna 75% jonger dan de gemiddelde beroepsleeftijd; in 2008 maar 56%. Merken we op dat journalisten uit de geschreven pers duidelijk minder tevreden zijn over de werkdruk, werkuren en werkzekerheid (Deprez & Raeymaeckers, 2012, 15) en dat jongere journalisten iets minder tevreden zijn over job-extrinsieke factoren zoals prestige en loon, hoewel het verschil met de ouderen in 2008 niet meer echt significant is (Deprez & Raeymaeckers, 2012, 17). Deprez & Raeymaeckers (2012, 17) besluiten dat de jobtevredenheid van de hele beroepsgroep iets gedaald is tussen 2003 en 2008, maar nog niet significant. Wel vragen ze zich af of technologische evoluties, crisissen en een veranderende nieuwsstaf er niet voor gaan zorgen dat in een volgende studie de tevredenheid minder hoog zal liggen⁶⁶.

⁶⁶ Weaver et al. (1986, 1996, 2007), die de Amerikaanse journalisten bestudeerde, zag de beroepstevredenheid dalen tussen 1971 en 2002.

8.2 Profiel en percepties van zelfstandige journalisten

Uit de studies van Paulussen & Raeymaeckers (2010) en Deprez & Raeymaeckers (2012) kunnen we dus reeds wat informatie halen die specifiek de freelancer betreft.

Een eerste grootschalig academisch onderzoek, specifiek op zelfstandige journalisten in Vlaanderen gericht, werd al een hele tijd geleden uitgevoerd, namelijk door **Peter Verhille** in **1984-1985**. Verhille stuurde een enquête uit naar 144 **erkende freelancers** (waarvan de respons één derde was, of 48 freelancers). Dat de beroepsleeftijd (van de freelancers) gestegen is, wordt ook door deze studie bevestigd. In 1984 vinden we de meeste freelancers terug in de leeftijdscategorie 36 tot 40 jaar. 63% is jonger dan 40 jaar (Verhille, 1984-1985, 92). De respondenten zijn zelfstandige omdat ze het een interessant beroep vinden (32%), bij gebrek aan alternatieve werkmogelijkheden (30%), voor de vrijheid (bv. werkuren) (22%), om idealen te kunnen verwezenlijken (22%), om creativiteit te uiten (19%) of omwille van de status (16%). Ruim een kwart werkte eerder als loontrekkende, en werd freelancer na gedwongen ontslag (50%), om interessanter journalistiek werk te verwezenlijken (23%), voor meer vrijheid (15%) of om andere redenen (Verhille, 1984-1985, 101). 66% geeft aan meer dan 40 uur per week te werken, 21% zelfs meer dan 60 uur. 61% vindt genoeg te werken, 24% te veel en 15% te weinig. 35% neemt minder dan 10 dagen verlof per jaar, 30% neemt er 10 tot 15 en de rest neemt nog iets meer. 19% heeft een al dan niet commercieel bijberoep. Redenen tot mistevredenheid zijn de onzekere werksituatie (72%), laattijdige betaling (45%), dat het loon niet in verhouding is met de geleverde prestatie (40%), stress (30%) en onderbetaling (28%). Het gaat hier dus over materiële zaken veeleer dan over ambities/idealen (Verhille, 1984-1985, 130-131). De ongerustheid over de werkzekerheid hangt niet volledig samen met een laag inkomen, want het grootste aandeel ongeruste journalisten verdient net goed zijn brood (Verhille, 1984-1985, 132). Hoewel we hierboven zagen dat maar 30% freelancer is geworden uit gebrek aan alternatieve werkmogelijkheden, zou 65% toch liever als loontrekkende werken, omwille van de grotere zekerheid (49%), een hoger loon (16%), om gemakkelijker journalistiek te kunnen bedrijven (12%), om meer vrije tijd te hebben (12%) of om andere redenen. Vooral de freelancers in de lagere looncategorieën willen liever een vaste betrekking. Maar ook de helft van de freelancers in de hogere looncategorieën wil liever vast in dienst. Het zijn dus niet alleen financiële omstandigheden die een rol spelen (Verhille, 1984-1985, 134). Verhille (1984-1985, 146) besluit dat freelancers op zich een grote vrijheid hebben: ze kunnen hun werkschema zelf bepalen, zijn niet gebonden aan een

werkgever en bezitten auteursrechten. Toch wordt die vrijheid afgezwakt door de opdrachtgevers. Zo legt bijvoorbeeld 32% van de opdrachtgevers beperkingen op wat betreft het werken voor andere opdrachtgevers, ook al gaat het vaak over enkele specifieke concurrenten (Verhille, 1984-1985, 127). Als één van de oorzaken van die minder voordelige positie van de freelancers wordt de beslotenheid van de Vlaamse media aangehaald (Verhille, 1984-1985, 147). 81% van de respondenten vindt dat de AVBB te weinig de belangen van de freelancers behartigt, maar 73% vindt evengoed dat de freelancers zelf niet genoeg voor hun belangen opkomen (Verhille, 1984-1985, 152).

In **2005** verscheen er een academische paper van **Joris De Ceuster**. De Ceuster onderzocht het statuut en de werkvoorwaarden van de freelance journalist, maar voerde geen enquête uit onder journalisten.

Concrete informatie over ervaringen van freelance journalisten in Vlaanderen is te vinden in het **kwalitatief onderzoek** van **de Smaele & De Cock (2013)**, dat gebaseerd is op **interviews met 22 zelfstandige journalisten uit verschillende mediasectoren**. Het lijkt ons interessant om enkele reacties uit die interviews weer te geven, als kwalitatieve aanvulling op ons eigen onderzoek. Volgens de geïnterviewde journalisten is het belangrijk dat je als freelancer ook een goede ondernemer bent, die moeite doet om initiatief te tonen en op die manier opdrachten binnen te rijden. Daarbij is het belangrijk om een sociaal netwerk uit te bouwen, al dan niet via sociale netwerksites. Startende journalisten kunnen het iets lastiger hebben, aangezien zij vaak met een leeg adresboekje beginnen. Maar mensen met een groot netwerk moeten juist soms opdrachten weigeren, wat niet voor iedereen even gemakkelijk is:

“Het is ook moeilijk om nee te zeggen. **De eerste twee jaar is het moeilijk om werk te vinden, je bent juist afgestudeerd, je hebt geen netwerk. Maar na twee jaar voel je van “Oké er komen opdrachten binnen, valt er eens een opdracht of een werkgever weg, komt er altijd wel een in de plaats”**. Het is moeilijk om nee te zeggen, zeker de eerste jaren, want je denkt van “Oei, ze komen niet terug” en **ik ben daar pas in geslaagd na acht jaar denk ik om nee te zeggen tegen mijn opdrachtgevers. Want ik weet: die komen terug.**’ (Freelancer 2)” (de Smaele & De Cock, 2013, 13)

Naast gedrevenheid en visie zijn ook discipline en flexibiliteit belangrijk:

“**Ik denk, zo een beetje gemoedsrust moet je hebben, want er zijn veel mensen die niet zouden kunnen leven met onzekerheid.** Ik heb al gehad dat ik twee maanden echt erg veel werk heb en dan valt het ineens stil. Nu weet ik ondertussen dat juni, juli, augustus voor mij altijd heel kalme maanden zijn, dat ik bijna niks verdien dan. En ik schrik daar nu niet meer van.’ (Freelancer 4)” (de Smaele & De Cock, 2013, 12)

“Wat zorgt er volgens u voor dat u “goede periodes” hebt met veel aanbiedingen en mindere periodes? – ‘Ja er zijn tijden dat er veel meer beroep gedaan wordt op de vaste medewerkers in tijden van crisis, maar het is eigenlijk dubbel, want soms ontslaan ze ook medewerkers en dan doen ze veel meer beroep op freelancers, omdat die goedkoper zijn. Crisissen, dat is dubbel, soms is dat goed, soms is dat niet goed, maar ik heb daar nog geen last van gehad. Want vroeger had ik wel pieken en dalen. **Dat het vanaf juni tot september heel rustig was en (om)dat ook veel magazines dan niet verschenen, maar nu merk ik door bepaalde projecten te doen dat ik het hele jaar door eigenlijk werk heb**’ (Freelancer 2)” (de Smaele & De Cock, 2013, 14)

Voor tijden dat er minder te verdienen valt, kan het handig zijn dat freelancers een financieel vangnet hebben. Ook is het goed om wat startkapitaal te bezitten voor de eerste kosten (auto, telefoon, fototoestel, laptop e.d.).

De Smaele & De Cock leggen de nadruk op het verschil tussen “freelancers uit noodzaak” en “freelancers uit vrije wil”. Freelancers uit noodzaak vertellen dat ze freelancer zijn geworden omdat dat de enige manier was om voor een bepaald nieuwsmerk te blijven werken, of omdat ze gewoon aan werk wilden geraken. Freelancers uit vrije wil kiezen bewust voor het statuut omdat ze er bepaalde voordelen in zien:

“Dus het is eigenlijk eerder verplicht door een bepaald nieuwsmerk dan op eigen wens? - ‘Nee, nee dat heeft niks met verplichtingen te maken. **Het is gewoonweg gemakkelijker dikwijls om als freelancer te beginnen ergens**, of in ieder geval binnen te komen om te laten zien wat je kan en dan kan je zelf kiezen of je vast wilt gaan werken of freelance wilt blijven. Want bijvoorbeeld bij X heb ik twee jaar vast gewerkt, en toen was ik het beu om te luisteren naar een baas. En dan ben ik weggegaan, en het eerste wat ze vroegen was: “Wil je niet blijven freelancen voor ons?”. **En dan krijg je een waanzinnig systeem waarin je meer gaat verdienen eigenlijk als freelancer dan als vaste, maar dan moet je wel fatsoenlijk met je boekhouding omgaan.**’ (Freelancer F)” (de Smaele & De Cock, 2013, 17)

De beoordeling van de werkdruk, de vele en onregelmatige werkuren en het loon hangt dan ook met de ingesteldheid hierboven samen. Sommigen vinden de flexibele werkuren *part of the job* of ze benadrukken zelfs expliciet de voordelen, anderen hebben het er moeilijk mee (de Smaele & De Cock, 2013, 17-18):

“Ik had dan ook kinderen gekregen, dat was ook complexer geworden om dat te combineren met uw gezin. Mijn vrouw had dan ook een carrière etc. **Ik zei van: “ik zal wel thuis gaan oppassen voor de kinderen en de dingen doen en wat freelancen”**”. (Freelancer F)”

“Ja dat stopt niet eigenlijk. Je hebt altijd werk. **Voor het gezinsleven, je bent er nog vrij vaak maar voor jezelf heb je nooit gedaan.** Het is zeer belastend voor jouw hoofd. Je hebt eigenlijk nooit gedaan. Als je bijvoorbeeld zegt ‘ik doe niets’ dan verdien je ook niets.

Dat is dan het nadeel van dat soort zelfstandige te zijn. Als je zegt in weekends ‘ik ga nergens naartoe’, dan komt er ook niets.’ (Freelancer C).”

“En in welke mate wordt er van u verwacht altijd en overal bereikbaar te zijn? - ‘Awel, ik denk dat ja, met de radio valt dat nog mee, maar met de krant was dat inderdaad wel een probleem toen, dat was dan ook zo een gevoel dat mij op het einde bijna zo ziek maakte in de zin van, **ik ben daar echt ziek van geweest, dat je altijd zo het gevoel hebt van allez, wanneer stopt het nu eens een keer, waarom kan ik ’s avonds niet eens rustig naar het toneel gaan.** Op een bepaald moment is het allemaal te zwaar weet ge, dan..’ (Freelancer 3)”

Belangrijk is om jezelf regelmatig op te laden, door tijd te maken voor bezigheden buiten het werk:

“**Ik denk dat men veel aandacht moet hebben voor de mentale hygiëne en daarmee bedoel ik, dat je ook andere dingen doet dan werken.** Dat je goed eet, lekker eet, niet alleen junkfood. Dat je goed drinkt, lekkere dingen drinkt. Dat je goeie hobby’s hebt, dat je regelmatig andere mensen ziet.’ (Freelancer M)” (de Smaele & De Cock, 2013, 13)

Thuiswerken houdt voordelen in: je niet moeten verplaatsen, dus tijdwinst, geen filestress, een rustige werkomgeving en de mogelijkheid om werk aan privé te koppelen. Het nadeel is dan weer de afleiding, het feit dat er minder contact met collega’s en met de werkvloer is, waardoor bepaalde kansen en mogelijkheden tot feedback verminderen.

Over het loon is niet iedereen even tevreden:

“**Als ik kijk hoeveel uur ik soms in een artikel steek of in research ofzo en dan kijk ik hoeveel ik er voor betaald word dan is dat scheefgetrokken.** Ik heb voldoende opdrachten om echt rond te komen dus ik klaag niet over mijn loon maar ik vind wel dat de journalisten beter vergoed mogen worden want er is ook heel veel verschil tussen mijn verschillende opdrachtgevers. Bij sommige krijg ik 0,04 euro per teken, bij sommigen is dat 0,05. Bij sommigen is het per pagina en dat verschilt.’ (Freelancer 2)” (de Smaele & De Cock, 2013, 15)

Toch kan dit niet verhinderen dat de algemene tevredenheid hoog ligt (gemiddeld 7,6 op 10). Enkele freelancers willen het financiële aspect loskoppelen van de voldoening die ze uit het werk halen:

“Ja dat is een moeilijke vraag. **Het is te zien, financieel zou ik het misschien maar een zes geven, qua plezanthedfactor zou ik het dan echter een negen geven.** Het is dus te zien hoe je het bekijkt. Het is moeilijk om dit alles in één cijfer te brengen. Geef het dan maar een zeven ofzo.’ (Freelancer 1)” (de Smaele & De Cock, 2013, 20)

De meesten van de geïnterviewde journalisten willen eerder freelancer blijven dan in loondienst te gaan, maar voor hoe lang ze zullen blijven freelancen hangt ook van omstandigheden af zoals hun inkomen en hun gezinssituatie.

Uit deze studie blijkt dus dat, ondanks mindere werkomstandigheden zoals de druk om jezelf in de markt te zetten, de werkdruk, en het loon dat van die aspecten afhangt en niet voor iedereen even hoog is, de meeste zelfstandigen hun vrijheid voor geen geld van de wereld willen ruilen. Toch betekent freelancen niet voor iedereen dat ze zich vrij voelen. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit een rapport over freelancers uit Sydney (Das, 2007, 157):

“I depend on my client, to make a living ... I am [also] dependent on demographics ... I need to tailor my material so that the magazines keep on commissioning me, so in that way I am not independent but I ... can come up with stories on my own. I can exercise the independence of mind quite fully, but as long as I remember of that parameter who I am writing stories for, who is reading the magazine or newspaper basically, **I can be as free as I want to ...**”

“**I don't think they [freelance journalists] are at all independent ... there are freedom for freelancers, seven days a week 24 hours a day ... always thinking about ideas,** that phone call, how I got my check, where is my invoice and always re-inventing the wheels, you finished one story, and you think, now I am nothing. You are only as good as your last story. So it's quite a kind of anxiety ridden way to make a living. Your time and equipment, your tools, overhead and your bills (are) all yours. I don't think there is any freedom, freedom of coming home, because I am at home already.”

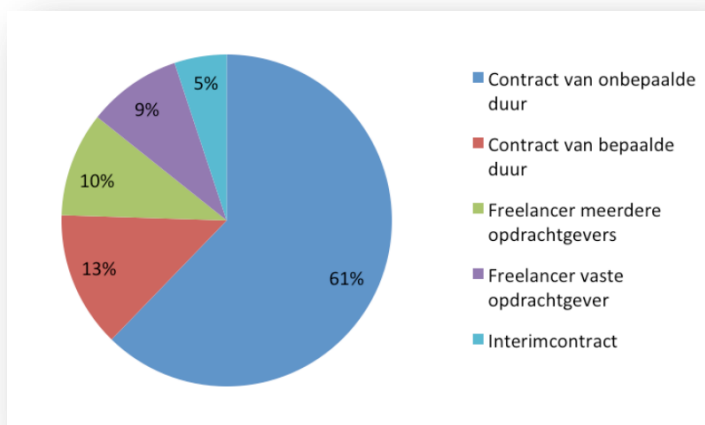
8.3 Profiel en percepties van beginnende journalisten

Deze studie wil het specifiek hebben over *beginnende* freelance journalisten. Recentelijk verschenen twee studies die ons wat meer duidelijkheid brengen over het profiel en de ervaringen van starters. *Hoe mediabedrijven talent kunnen aantrekken en vooral behouden*, van **Teugels en Vercaigne (2011)**, onderzoekt hoe het met de startende journalisten in Vlaanderen is gesteld, met de burn-out-problematiek in het achterhoofd. In 2009 deden Teugels et al. hier namelijk onderzoek naar binnen de Vlaamse pers. Daaruit bleek dat 10% van de beroepsjournalisten scores vertoont die overeenstemmen met klinische burn-out. Dit is flink wat meer dan de score van 4% bij de gemiddelde bevolking. Bij de bevroegde starters ligt dit op 7%. 20% van de beginners loopt een verhoogd risico, tegenover 21% bij de hele groep van beroepsjournalisten en 16% bij de werkende bevolking. Dit komt o.a. door de hoge werkdruk die journalisten ondervinden. De starters vertonen dus iets minder hoge scores dan alle beroepsjournalisten samen, maar scoren wel hoog voor beginnende werkkrachten, die nog veel energie zouden moeten hebben.

Onder ‘**starter**’ verstaan Teugels & Vercaigne journalisten die **maximum drie jaar** als journalist werken. 363 **beginnende beroepsjournalisten** werd digitaal een **enquête**

toegestuurd, waarvan 113 (een respons van 31%) de enquête invulden. 44% van die starters is een vrouw, wat een beduidend hoger percentage is dan bij de volledige beroepsgroep (28% vrouw). Nogal wat vrouwelijke 30-plussers zouden uit het beroep stappen vanwege de werkdruk en de moeilijke combinatie tussen werk en privéleven. Starters zijn vaak jong, maar 70% is tussen de 24 en 27 jaar. De meeste journalisten zijn de dag van vandaag hoog opgeleid en, zoals we hierboven al zagen, stapt een deel pas op latere leeftijd in het beroep.

De studie van Teugels en Vercaigne leert ons over het statuut van journalisten die niet langer dan drie jaar in het vak zitten, dat een 20% freelancer is. Het aandeel freelancers stemt dus overeen met wat we eerder zagen voor de volledige beroepsgroep van journalisten. Onderstaande figuur toont de verdeling aan:

Figuur 7: Werksituatie van de starters (Teugels & Vercaigne, 2011, 7).

Voor de competenties waar ze niet tevreden over zijn (bv. hun mondelinge communicatieve vaardigheden Frans, juridische en economische bagage) zouden de beginnende journalisten graag bijscholing krijgen. Slechts 27% van de bevroagden genoot echter het jaar voor de bevraging zo'n bijscholing. Volgens 77% zijn leidinggevendenden daar niet mee bezig, en 53% meent dat personeelstekort verhindert dat er tijd voor vrijgemaakt wordt. 85% van de starters vind coaching, of de begeleiding door een ervaren journalist, mentor of peter of meter, belangrijk. Toch wordt hier tegenwoordig niet zoveel aandacht aan besteed. Beginners zeggen ook nood te hebben aan geregelde feedback.

Starters zijn, zoals ook de volledige beroepsgroep overigens, eerder tevreden over intrinsieke dan over extrinsieke elementen van hun job. Zo is de meerderheid tevreden over de contacten met collega's, de opdrachten die ze krijgen en het werkvolume. Ze zijn dan weer eerder ontevreden over het aantal schouderklopjes, de mogelijkheid om te recupereren, de combinatie werk-privéleven, het aantal vrije weekends en de werkuren. Hoewel ze nu ook geen 38-urenweek hebben, ligt hun 44 uur per week echter nog altijd onder het gemiddelde van de volledige beroepsgroep (45,5 uur per week).

Tot slot ziet 12% zich minder dan vijf jaar het beroep van journalist vol te houden. Een kwart denkt tussen de vijf en tien jaar. En een derde hoopt op een volledige loopbaan. Teugels & Vercaigne wijzen ook op de studie *Werken volgens het egelprincipe* (2012) van het ESF (Europees Sociaal Fonds) Agentschap, die lijkt aan te tonen dat jongeren minder dan de oudere generaties bereid zijn om hun privéleven voor het werk aan de kant te schuiven.

In 2012 kwam dan een studie uit van **Ria Goris**⁶⁷: *Percepties van leidinggevenden in de journalistiek over tevredenheid, werkdruk, competenties en ondersteuning van beginnende journalisten*. Het kan gezien worden als een soort antwoord op het onderzoek van Teugels, omdat Goris samen met 34 laatstejaarsstudenten **34 leidinggevende journalisten**⁶⁸ **en enkele personeelsverantwoordelijken van mediahuizen** ging bevragen over beginnende journalisten door middel van **diepte-interviews**. Wat denken de leidinggevenden en HR-medewerkers over de jobtevredenheid, de werkdruk, de competenties en de ondersteuning van starters?

Ook deze studie toont aan dat beginnende journalisten meer tevreden zijn over intrinsieke aspecten dan over extrinsieke. Diverse leidinggevenden wijzen erop dat starters van het begin af aan weten dat de job een hoge werkdruk en onregelmatige uren met zich meebrengt, maar dat dit toch nog tot frustratie kan leiden. Ook zouden leidinggevenden graag meer feedback geven, maar de constante nieuwsdruk zorgt er vaak voor dat het een voornemen blijft. Gebrek aan begeleiding door een collega, peter/meter of mentor wordt in vele gevallen gecompenseerd met opleidingen of workshops.

Deze studie toont daarnaast aan dat journalisten uit de printsector over het algemeen meer uren presteren dan journalisten bij radio en tv. In de printsector zou de werkdruk dus het

⁶⁷ Een artikel in *De Journalist* vat de hoofdbevindingen samen: Goris, *Zwemmen of verzuipen?*

⁶⁸ 16 uit de printsector, 8 uit de televisiewereld, 4 radiomakers, 4 uit de onlinemediën en 2 leidinggevenden bij persagentschappen.

hoogst zijn. Eén leidinggevende heeft bij dit aspect echter een kritische bemerking: “Een journalist is 24 uur per dag journalist, vind ik. [...] Hoe reken je dat? Een journalist die zijn kranten leest, is die aan het werken of niet?”. Verschillende leidinggevendens beseffen dat de werkdruk hoog ligt, maar zeggen hier niet direct iets aan te kunnen veranderen⁶⁹.

Tot slot is een masteropleiding noch een journalistieke opleiding bij aanwerving een must, maar kan het wel een meerwaarde bieden. Starters beginnen vaak met een contract van bepaalde duur (drie maanden, zes maanden of een jaar). Bij alle mediahuizen kan een contract van zes maanden maximum drie keer verlengd worden; daarna moet er een vast contract aangeboden worden. Mediahuizen kunnen ook bepaalde tijd (bijvoorbeeld twee jaar) met (maandelijke) interimcontracten werken.

9 Problematiek (beginnende) freelancers

Vooraleer we overgaan tot onze praktische studie van beginnende freelancers, zetten we, bij wijze van conclusie van onze literatuurstudie, nog even de belangrijkste discussiepunten van het freelance statuut op een rij. Om de pijnpunten te verduidelijken plaatsen we ze in een internationaal kader en verwijzen we in het bijzonder naar bevindingen in Nederland.

Volgens een rapport van de Internationale Federatie van Journalisten (IFJ/ILO, 2006) verkeren journalisten, en zeker starters, steeds vaker in atypische werkomstandigheden. De meesten van die atypisch tewerkgestelden hebben een zelfstandigenstatuut. Enerzijds zorgen de technologische ontwikkelingen voor meer onafhankelijk werk, anderzijds zijn mediabedrijven meer economisch gericht: om kosten te besparen wordt er afgeslankt en meer gewerkt met korte contracten, die doorgaans minder duur zijn en kunnen beëindigd worden zonder veel kosten en moeite. Hierdoor zouden meer starters en journalisten die aan de kant geschoven worden tijdens reorganisaties in het zelfstandigenstatuut terechtkomen (Nies & Roberto, 2003, 4,7).

⁶⁹ Er zijn, afhankelijk van redactie tot redactie, wel verschillende compensatievormen voor de hoge werkdruk. Zo kunnen sommigen verlof opnemen voor weekendwerk, geld er een vorm van flexibiliteit in de werkuren zodat je bijvoorbeeld eens naar de tandarts kan gaan tijdens de werkuren, of is er een uitgebreide vakantie. HR-medewerkers laten weten dat in de audiovisuele media duidelijke shiften gelden, met doorgaans een werkweek van 4 dagen van 10 uur, en compensaties voor extra werkdagen/inspanningen. Bij de printmedia zijn de werkdagen minder omljnd en is de werk- en deadlinedruk hoog tot zeer hoog. Als compensatie is er een flexibele werkregeling en een ruim verlofstelsel.

Van de beroepsjournalisten in België is ongeveer 25%⁷⁰ freelancer (zo'n 20% voltijds), wat overeenkomt met het internationaal gemiddelde (IFJ/ILO, 2006, 6). Het aandeel erkende freelancers is wel iets gestegen sinds de jaren '80, maar van een zware toename durven we niet spreken, zeker niet in de jaren 2000: volgens Paulussen en Raeymaeckers bleef het aantal zelfstandige beroepsjournalisten ongeveer gelijk tussen 2003 & 2008. Nieuw onderzoek van het Centre for Journalism Studies in Gent (2013) zal duidelijkheid scheppen over de evolutie tussen 2008 en nu. Bovendien neemt de gemiddelde leeftijd van niet alleen beroepsjournalisten in het algemeen, maar ook van zelfstandige beroepsjournalisten in het bijzonder, toe. Volgens Paulussen et al. (in: Paulussen en Raeymaeckers, 2010, 29) is de anciënniteit van de beroepsjournalist tussen 2003 en 2008 gestegen met 3 jaar. Deprez & Raeymaeckers (2012, 11) melden dat, waar in 2003 nog bijna 75% van de zelfstandige journalisten jonger was dan de gemiddelde beroepsleeftijd, dit in 2008 nog maar 56% is. Het feit dat niet alleen de groep loontrekkenden veroudert, wijst er niet op dat meer jonge journalisten het freelance statuut aannemen dan vroeger, ten koste van het aandeel jonge loontrekkenden. Het kan er wel op wijzen dat de jobs zowel voor beide statuten slinken. In België lijken de processen die de IFJ aankaart zich niet zo sterk door te zetten als in andere landen. Toch mogen we niet vergeten dat er nog een groot aandeel (freelance)journalisten bestaat die om de één of andere reden geen statuut als beroepsjournalist heeft aangevraagd. Zo zijn er freelancers die dat statuut niet aanvragen omdat ze naast hun journalistiek werk voor media van algemene berichtgeving ook commercieel werk willen doen. De Ceuster (2004-2005, 18) meldt: "Er is ook een stijging van het aantal freelancers merkbaar. Daarbij gaat het echter vooral om een uitbreiding van het aantal niet geregulariseerde freelancers". Zelfs voor de IFJ is er nog veel onduidelijkheid wat (de toename van) freelance werk in de media betreft:

"As in previous initiatives, the first challenge this study addresses is the **structural lack of information on freelance work in the media sector**. In fact, there are limited available statistics that can be used to analyse the issue, and more to the point there is no comparable data. As previously mentioned, trade unions are in the forefront of this effort and have conducted several surveys trying to collect data both at national and at international level." (Nies & Roberto, 2003, 6)

"**No transnational or even national comparable surveys exist to give an answer to the question why journalists choose self-employment.** In general, the main reason seems to be the recent transformations of the labour markets, which resulted in a limited offer of jobs for journalists in regular employment. A second possibility is the increasing importance of freelance work as an entry-port to journalism for young people, even if the

⁷⁰Het aandeel freelancers in de media is significant hoger dan in andere sectoren. In België anno 2004 is dat 21,1% tegenover 13,8%. (Deltour, 2004, 10)

data we have collected suggests that the shift to self-employment is structural rather than linked to the emergence of a new 'selection mechanism' which eventually leads to permanent employment. Besides, increased difficulties in finding a job during the recent economic slow-down might have supported a choice for self-employment, even in the case of highly qualified persons, including journalists." (Nies & Roberto, 2003, 14-15)

Zo is het ook niet duidelijk of er te veel mensen in de journalistiek afstuderen (9.1). We mogen bovendien niet vergeten dat een groot deel freelancers uit vrije wil in het statuut stapt. Toch zou dit volgens Nies & Roberto (2003, 8) beter kunnen opwegen tegen de nadelen indien er een "basispakket aan wetten en garanties" zou bestaan. Veel freelancers willen eerder een verbetering van hun situatie dan per se vast werk (Nies & Roberto, 2003, 15). Nu zitten er in de freelance contracten enkele zwakheden, in vergelijking met de cao's (Nies & Roberto, 2003, 7-8). Zo zouden freelancers meer kans hebben op een laag loon dan loontrekkenden (9.2), worden hun contractuele rechten niet toegepast (9.3), is hun jobzekerheid beperkt (ze kunnen zonder veel kosten en moeite afgedankt worden) maar hun sociale bescherming gering (9.4) en is het voor hen moeilijk om (collectief) actie te ondernemen (9.5).

9.1 Te veel studenten journalistiek?

In Nederland klaagt Huub Elzerman⁷¹ de "wildgroei" aan journalistieke en mediagerichte opleidingen aan. *Making journalists* (De Burgh, 2005) kaart het professionalisme van journalistiek aan, dat minder gefundeerd is dan bij andere beroepen (zoals de traditioneel vermelde beroepen van arts of jurist). Tumber en Prentoulis (2005, 58-74), Medsger (2005, 205-226) als ook Philips (2005, 227-244) stellen daarin het belang van een journalistieke opleiding ter discussie, en de verhouding tussen theoretische kennis en praktijkervaring. Zeker is dat opleidingen journalistiek er met alle technologische vernieuwingen nieuwe uitdagingen bij krijgen. Philips vraagt zich af of we mensen opleiden tot journalisten of gewoon de ruimere communicatiesector van arbeidskrachten aan het voorzien zijn. Ook stelt ze zich de vraag of het limiteren van het aantal journalistieke opleidingen en van het aantal leerlingen wel een oplossing is. Zo leidde een limiet in Noorwegen ertoe dat een blanke Noorse elite een opleiding in het Verenigd Koninkrijk ging volgen, en denkt Philips dat "if, over the past ten years, the UK had similarly limited the number of students [...] it is hard to see how the country would have found the recruits to staff the industry we have today" (2005, p. 236). Ook

⁷¹ Van der Meulen, M., & van Es, A., *Te veel opleidingen journalistiek voor te weinig banen*.

in ons land werd een debat gevoerd rond de vraag of een diploma de “gouden weg”⁷² is richting journalistiek, en of er niet teveel opleidingen journalistiek zijn in Vlaanderen. Volgens Pol Deltour, nationaal secretaris van de VVJ, worden er jaarlijks zo’n 200 mensen beroepsjournalist. We kunnen ons dan ook afvragen waar de overige 1800 afgestudeerden terecht komen. Pol Deltour licht toe:

“De plaatsjes op de redacties zijn erg duur, en door het dalend aantal lezers zal dat de komende jaren niet veranderen. Veel afgestudeerden komen zo terecht bij vakbladen, in nieuwe digitale mediaomgevingen of bij bedrijfsmagazines. Het aantal journalisten is inderdaad te hoog maar ik geloof dat dit probleem zich op natuurlijke wijze zal oplossen. De hoeveelheid inschrijvingen voor de richting journalistiek gaat in dalende lijn. Blijkbaar gebruiken studenten hun gezond verstand.”

Martina Temmerman, coördinator van de master journalistiek aan de Erasmushogeschool Brussel vindt het voorstel van Jo Bardoel, Nederlands hoogleraar journalistiek, om de bachelor- en masteropleidingen te halveren geen goed idee. Haar school kan het aantal studenten nu maar net aan, en de afgestudeerden zouden gemakkelijk werk vinden, ook al is dat niet altijd binnen de journalistiek in strikt genomen zin.

9.2 Te lage tarieven?

Ondanks dat Arno Van ’t Hoog (16/11/2012) beweert dat “stijgende tarieven bij dalende omzetten in medialand [...] hooguit beter betaalde arbeid voor een kleinere groep [betekenen]”, blijft de NVJ om betere vergoedingen vragen. Volgens de journalistenvereniging ondermijnen vooral jongeren de tarieven ongewild. Omdat ze niet weten wat ze voor een klus moeten vragen, vragen ze doorgaans te weinig. Zo zouden ze de markt ‘bederven’ voor andere freelancers (García López, 24/22/2012). We hebben het daarnaast al gehad over de gevolgen van een volledige uitbetaling in auteursrechten.

In een artikel van Apache⁷³ doen Belgische freelancers hun beklag over de lage vergoedingen. Een zekere Maarten heeft het daarin ook over het lot van de persfotografen. Hij zegt dat bij het *Nieuwsblad* de fotografen buiten worden gesmeten, en aan journalisten die een foto bij hun artikel leveren dan €19 betaald wordt voor een niet zo kwaliteitsvolle foto. Desender (2008-2009) verwijst enerzijds naar die multimediajournalisten, die door de digitale technologie verschillende competenties kunnen combineren, en anderzijds naar amateur- of

⁷² IDV, *Is een diploma de gouden weg richting journalistiek?*

⁷³ ‘Freelancers? Zo veel mogelijk uitpersen’.

burgerfotografen als oorzaak van de precare situatie van persfotografen. De vergoedingen voor foto's gaan in dalende lijn, en het wordt steeds moeilijker om aan opdrachten te komen en om foto's aan de redacties te verkopen (Desender, 2008-2009, 39, 63). Meer dan vier op vijf persfotografen is freelancer (Desender, 2008-2009, 49). Ook uit een enquête (met beperkte respons) van de NVJ (28/02/2012) blijkt dat fotografen contracten krijgen “[...] met de meest verregaande beperkende bepalingen, zoals volledige overdracht van auteursrechten, non-concurrentiebeding en volledige vrijwaring van aansprakelijkheid”.

Toch tonen Deprez & Raeymaeckers (2012, 9-12) aan dat het loon van de Vlaamse beroepsgroep, zowel bij loontrekkenden als bij freelancers, tussen 2003 en 2008 is gestegen. Uit onderzoek van Raeymaeckers blijkt echter dat freelancers zowel meer kans hebben dan loontrekkenden om veel meer, maar evengoed ook veel minder te verdienen dan het gemiddelde. De Nederlandse onderzoekers Ijdens & van der Werff (2004, 96) trachten het verschil tussen zij die goed verdienen en zij die minder goed verdienen te verduidelijken door te wijzen op de verschillende factoren die het loon van freelancers bepalen. Niet alleen het uurtarief speelt een belangrijke rol, ook het gemiddeld aantal uren dat men werkt per week, het aantal verschillende opdrachtgevers, de onderhandelingsvaardigheid van de freelancers, hun ervaring, de mate waarin de freelancer last heeft van concurrentie en de beslissingen en het beleid van opdrachtgevers. Verhille (1983-1984, 115) meldt dat in de hoogste inkomenscategorie de meeste freelancers jonger dan 45 zijn, en dat er dus een “omgekeerd anciënniteitsproces” geldt, omdat oudere journalisten minder actief zijn. Volgens Ijdens & van der Werff (2004, 66) zouden de echte beginners echter minder werken, omdat ze niet altijd aan genoeg opdrachten komen, en bijgevolg minder verdienen. Zowel Verhille (1983-1984, 24) als Ijdens & van der Werff (2004, 66) melden dat diploma/opleiding geen rol speelt bij het loon.

9.3 Late uitbetaling & niet respecteren auteursrechten

Naast de lage tarieven zijn er, zoals gezegd, nog andere zwakheden waarover geklaagd wordt. Zo worden freelancers vaak laat uitbetaald. Wettelijk gezien kan de freelancer een vergoeding eisen vanaf het ogenblik dat hij een stuk levert. In de praktijk wordt er meestal betaald binnen de maand na publicatie of het opsturen van de factuur. De freelancer kan die termijn vastleggen in de overeenkomst met de opdrachtgever of in de factuur zelf (Deltour & Declercq, 2012, 41). Het komt echter regelmatig voor dat freelancers klagen over een betaling

die pas volgt twee of meer maanden na publicatie. Dit lezen we ook in het artikel van *Apache* (02/05/2012). Een andere kwestie is het hergebruik van artikels. In juni wijzigde Sanoma Media Nederland (Sanoma, 2013) bijvoorbeeld de ‘regeling gebruik opdrachtmateriaal’. Zo krijgt het bedrijf de rechten om artikels van freelancers door te verkopen, zonder inspraak van en een redelijke vergoeding voor de freelancers. Jolien Scholte (12/07/2013) denkt dat dit ervoor gaat zorgen dat freelancers zichzelf gaan uitgeven en/of hun werk via verschillende kanalen gaan publiceren. Jezelf uitgeven, met een blog bijvoorbeeld, is met ons beperkte taalgebied echter nog niet direct winstgevend (VVJ, 04/11/2011). Nog in Nederland (ten Broeke, 13/01/2013) besliste de *Volkscrant* om stukken van freelancers door te verkopen aan het *Nederlands Dagblad*, zonder de freelancers daar extra voor te vergoeden. Wel mogen de freelancers hun auteursrechten houden. Voor Asha ten Broeke, die voor de *Volkscrant* schrijft, is dit een opluchting. Freelancers hechten dan ook veel belang aan auteursrechten, maar vaak omwille van de bescherming van hun intellectuele eigendom eerder dan met het oog op inkomsten (Ijdens & van der Werff, 2004, 92). Ook in België worden freelancers voor herpublicatie vaak niet vergoed (Deltour, 2004, 11). Een zekere Hilde vertelt (*Apache*, 02/05/2012) dat ze artikels die ze voor het magazine *Grande* schreef plots zag verschijnen op de site van Thomas Cook, zonder dat ze van iets wist, laat staan een vergoeding had ontvangen. Ook voor artikels die ze in opdracht schreef maar die uiteindelijk niet gepubliceerd werden ontving ze geen vergoeding. En wat als een bijdrage aangepast wordt, maar de journalist blijft aansprakelijk (Deltour, 2004, 11)? Tot slot maakt (herpublicatie op) het internet de problematiek van de auteursrechten er niet eenvoudiger op.

9.4 Beperkt sociaal statuut

Freelancers bevinden zich ook in een zwakke positie omdat hun werkzekerheid beperkt is. Niet alleen zijn ze goedkoop voor de mediahuizen, ze zijn ook op een goedkope en gemakkelijke wijze af te danken als ze niet meer nodig zijn. Daarom zijn er ook veel schijnzelfstandigen (supra). Freelancers moeten zich dus flexibel opstellen, niet schrikken als ze tijdens een bepaalde periode niet zoveel werk hebben en dus niet zoveel verdienen. Zoals we in hoofdstuk 3 reeds besproken is hun sociale bescherming beperkt, en zorgen ze er best voor dat ze extra verzekeringen afsluiten tegen bijvoorbeeld ziekte, ouderdom en rampspoed. Toch is het aan de freelancer zelf om zijn zaken op orde te hebben. Cijfers uit België hebben we hieromtrent niet, maar volgens Ijdens & van der Werff (2004, 81) is maar 40% van de

Nederlandse freelancers in de geschreven pers verzekerd tegen de gevolgen van arbeidsongeschiktheid, en treft maar een 60% financiële voorbereidingen voor de oude dag, hoewel sommigen daarvan denken niet genoeg opzij te leggen.

9.5 Actie ondernemen

Tot slot is het voor zelfstandige journalisten moeilijk om (collectief) actie te ondernemen. We werken hier namelijk in een vrijemarkteconomie, waar de wet van vraag en aanbod geldt (VVJ, 04/11/2011). Zelfstandigen worden dus gezien als ondernemers, waartussen een vrije concurrentie moet bestaan. Toch moet dit volgens Nies en Roberto (2003, 11, 19) voor freelance journalisten, die zich in een specifiek precaire situatie bevinden en vaak periodes met te weinig werk moeten doorstaan, herbekeken worden. Daarnaast bemerken ze dat voor vele andere zelfstandige beroepen er vaak wel een degelijke vorm van regulering bestaat. Ook de NVJ (06/11/2012) klaagt aan dat de Nederlandse Mededingingsautoriteit het afdwingbaar maken van adviestarieven dwarsboomt en dat hun vrijemarktdenken op de mediasector niet goed toepasbaar is omdat de concurrentie daar niet gelijk is. Er zou solidariteit nodig zijn van vaste medewerkers, niet alleen voor de freelancers maar ook voor de kwaliteit van de media en voor zichzelf (Nies & Roberto, 2003, 20; VVJ, 04/11/2011; NVJ, 06/11/2012).

Nies & Roberto (2003, 23) wijzen er wel op dat er goed moet opgelet worden bij het nemen van maatregelen. Nieuwe maatregelen hebben er namelijk in het verleden al voor gezorgd dat er weer nieuwe manieren gezocht worden om die nieuwe maatregelen te omzeilen, waardoor de maatregelen hun positieve effect verliezen en de situatie juist erger wordt. De Europese Federatie van Journalisten heeft haar eisen neergeschreven in een handvest (EFJ, 2006; zie bijlage 7). De vraag is wel of er bij het inwilligen van al die eisen nog veel verschil zou bestaan tussen een zelfstandige en een loontrekkende. Toen Verhille (1983-1984, 145) freelancers vroeg naar maatregelen die hun beroepsvereniging kon nemen, kwamen de volgende prioriteiten naar voor: invoeren pensioenregeling (79%), verbetering secundaire arbeidsvoorwaarden (bv. vakantie, rechtspositie, arbeidsongeschiktheid) (56%), waken over het professionele niveau van freelancers (47%), invoeren modelcontract (47%), bemiddeling bij geschillen (33%), bekomen reducties voor telefoon (17%) e.d.. In het Nederlands onderzoek van Ijdens & van der Werff (2004, 98) vormt de beroepsbescherming echter een erg controversieel punt, aangezien mensen die weinig concurrentie ondervinden, hoog

opgeleiden en mensen uit de landelijke media (minder dan die uit regionale media) daar erg weinig voor voelen.

Ook al oogt de situatie voor de Vlaamse mediasector dus niet dramatisch, toch ziet het ernaar uit dat we op onze hoede moeten blijven. De lijst van discussiepunten over het freelance statuut lijkt al jaren dezelfde. Er valt met andere woorden nog veel aan te sleutelen. Beginners hebben het in de media doorgaans het moeilijkst, omdat zij nog wat ervaring en contacten missen. Daarom een studie van zij die zich, volgens vele berichten, in de moeilijkste werksituatie bevinden: de beginners onder de freelancers.

10 Werkwijze & methodologie

Van in het begin was duidelijk dat we **Vlaamse journalisten** zouden bevragen **die niet langer dan vijf jaar als freelancer in hoofdberoep aan het werk waren**. Omdat ‘journalist’ een erg ruim begrip is, was het echter toch even zoeken om tot in de details de onderzoekscriteria vast te leggen. Daarom baseerden we ons op reeds gevoerd onderzoek⁷⁴, dat altijd over de beroepsjournalist ging, dus over journalisten die in hoofdberoep voor media van algemene berichtgeving (www.journalist.be/databanken/medialuizen) werken. We konden ons hier ook op baseren voor het opstellen van een enquête, wat ons een gepaste manier leek om zoveel mogelijk gegevens van zoveel mogelijk mensen te verzamelen. Aangezien we echte beginners wilden bereiken, was het voor ons wel noodzakelijk om ook de stagiair-beroepsjournalisten mee te rekenen. Dat leek ons echter geen probleem, aangezien zij geacht worden ongeveer aan dezelfde criteria te voldoen als de beroepsjournalisten.

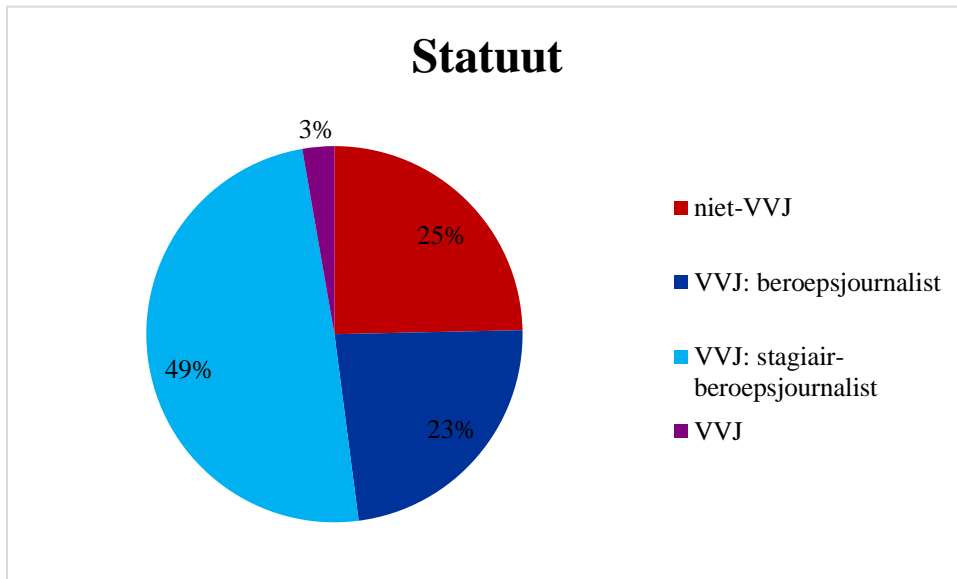
We namen contact op met de VVJ, waarna we twee lijsten kregen met namen en e-mailadressen van enerzijds beroepsjournalisten en anderzijds stagiair-beroepsjournalisten, die allen nog niet langer dan vijf jaar bij de VVJ ingeschreven stonden. We probeerden van zoveel mogelijk journalisten de gsm-nummer te vinden, zodat we hen persoonlijk konden vragen om een enquête in te vullen. Al snel bleek dat veel journalisten op de lijst, vooral de beroepsjournalisten, eigenlijk al veel langer als voltijds freelancer aan de slag waren, maar dat ze gewoon nog niet langer dan vijf jaar lid waren van de VVJ. Uiteindelijk bleven er 14 beroepsjournalisten en 54 stagiairs over die voldeden aan de criteria om onze enquête in te vullen. Een paar weken na ons telefoontje stuurden we nog een herinnering per mail.

⁷⁴ Zoals dat van Paulussen & Raeymaeckers (2010) en Verhille (1984-1985).

Bij het verspreiden van de enquête vroegen we naar extra namen van beginnende freelancers. Het bleek haalbaar om een aantal niet-erkende beginnende freelancers te vinden die ongeveer aan dezelfde criteria voldeden als de (stagiair-)beroepsjournalisten. Uit verschillende vragen (werkgevers, hoofdwerkgever, bijverdienste) leidden we af of de niet-erkende freelancers als hoofdberoep voor de media werkten, én daarbij hoofdzakelijk voor media van algemene berichtgeving. Het is logisch dat de niet-beroepsjournalisten zich iets meer met commerciële activiteiten bezighouden (infra). In een latere fase verstuurden we nog een mail naar redacties en scholen met de vraag om de link naar onze enquête te verspreiden onder respectievelijk redactieleden en alumni, in de hoop nog wat extra respondenten te winnen. Hier moesten we er echter veel van schrappen, omdat die het opzet van onze enquête niet goed gelezen hadden, en bijvoorbeeld al te lang in het vak zaten of helemaal niet voor media van algemene berichtgeving werkten.

Onze enquête werd uiteindelijk ingevuld door 36 stagiairs, 17 beroepsjournalisten, 2 leden van de VVJ wiens statuut niet helemaal duidelijk is en 18 niet-VVJ leden, wat het totaal op 73 respondenten brengt. Zoals te zien is op onderstaande figuur, is 75% van onze respondenten dus lid van de VVJ⁷⁵. Van alle respondenten is 23% beroepsjournalist. Het gaat over respondenten die bij aanvang van hun job als voltijds freelancer (na studentenperiode of na ander werk) direct het statuut hebben aangevraagd en over enkele loontrekkenden die eerder al beroepsjournalist waren maar dan in loondienst. De helft is stagiair-beroepsjournalist en moet nog erkend worden als beroepsjournalist. Van twee personen (3%) blijkt dat ze lid zijn van de VVJ, al is het niet helemaal duidelijk welk statuut ze juist hebben.

⁷⁵ Op de vraag waarom journalisten al dan niet lid zijn van de VVJ vermelden de leden de voordelen die we al opsomden in deel 7.2 over het statuut van beroepsjournalist: perskaart die toegang geeft tot bepaalde plaatsen en persdocumenten, gratis abonnement bij De Lijn en de NMBS en allerhande kortingen bijvoorbeeld bij een museumbezoek. Enkelenvinden het interessant om via het ledenblad op de hoogte te blijven van “wat leeft in de sector”. Ook velen zijn blij naar de vereniging te kunnen stappen met vragen of (juridische) bijstand te kunnen krijgen indien nodig. Een paar journalisten vermelden dat ze tevreden zijn dat de VVJ hun belangen als (freelance)journalist behartigt. Journalisten die geen lid zijn zeggen dat ze nog geen perskaart nodig gehad hebben, dat ze het lidgeld wat duur vinden of dat ze er nog niet toe gekomen zijn om zich lid te maken. Sommigen willen zich alsnog lid maken of zijn daar al mee bezig.

Figuur 8: Statuut.

Niet alle (stagiair-)beroepsjournalisten die onze enquête invulden hadden wij rechtstreeks gecontacteerd op basis van de VVJ-lijsten. Het zou kunnen dat de lijsten niet volledig waren, of dat wij van sommige personen niet over genoeg gegevens beschikten, en hen dus niet zelf gecontacteerd hebben. Als we ons baseren op de twee fases waarin we journalisten contacteerden (leden van de VVJ vs. freelancers die we via scholen of redacties bereikten) mogen we er echter van uitgaan dat onze respons bij de VVJ-leden (beroepsjournalisten en stagiairs) die wij persoonlijk contacteerden minstens rond de 60% ligt. Ondanks het feit dat een vierde van onze respondenten toch niet-erkende journalisten zijn die aan dezelfde criteria voldoen als de erkende freelancers, kunnen we niet zeggen of we voor die groep een representatief sample bereikt hebben. De niet-erkende freelancers vormen een heterogene groep waarover geen harde cijfers bestaan (supra). We willen onze resultaten dan ook niet generaliseren naar alle Vlaamse beginnende freelancers. Toch lijkt dit onderzoek ons een mooie uitbreiding van reeds bestaand onderzoek, waarnaar we vaak verwijzen en waarmee deze studie veel overeenkomsten vertoont.

Enerzijds konden we met onze **enquête cijfers** verzamelen die reeds gevoerd onderzoek bevestigen en aanvullen. Het programma waarmee we deze enquête maakten (www.enquetemaken.be) gaf in de mate van het mogelijke al resultaten in Word, resultaten in Excel en grafieken, die ons een eerste indruk gaven. Om in detail te gaan onderzoeken maakten we zelf een beter analyseerbaar overzicht in Excel. Anderzijds werd die kwantitatieve informatie aangevuld met antwoorden die respondenten gaven bij een

toelichting of op een open vraag. Veel journalisten namen de moeite ons van een deftig woordje uitleg te voorzien. Zo is een belangrijke verdienste van dit onderzoek dus ook **kwalitatief**. Ondanks het feit dat we dus niet zeker zijn over de representativiteit van onze niet-erkende freelancers denken we dat onze informatie zeker waardevol is om ons een algemeen beeld te schetsen van de groep beginnende freelancers die in hoofdberoep voor media van algemene berichtgeving werken. Met tabellen en grafieken hopen we dit beeld duidelijker over te brengen.

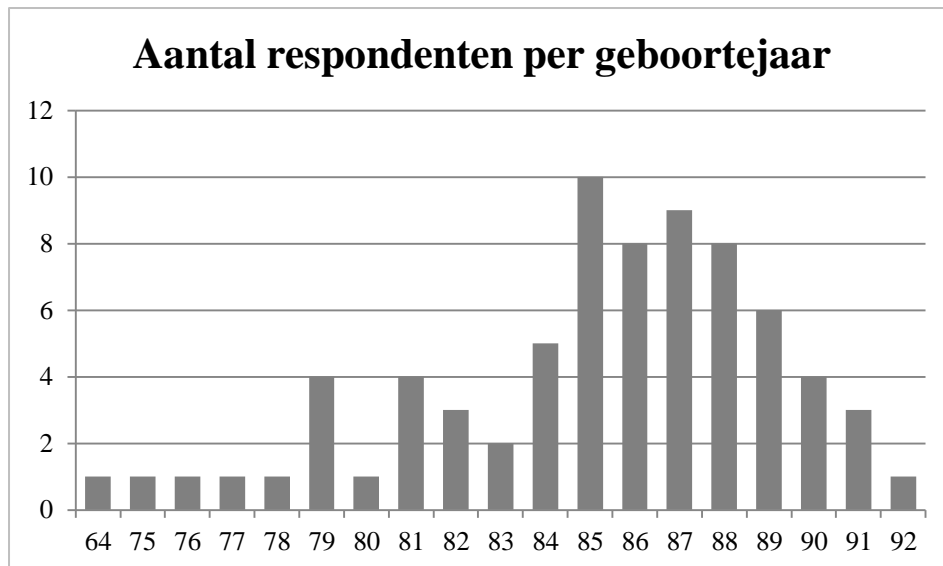
We beginnen met enkele algemene gegevens over de beginnende zelfstandigen, hun opleiding en professionele achtergrond. Daarna komen we te weten wat de motivatie van onze respondenten was om als freelancer aan de slag te gaan. Na wat informatie over hun wijze van tewerkstelling, hun werkplaats, de mediasectoren waarin ze werkzaam zijn, de functies die ze daar uitoefenen en hun specialisaties komen we aan de werkomstandigheden. We hebben het dan achtereenvolgens over de werkuren, het honorarium (tarieven en netto maandinkomen), commerciële bijverdiensten en afspraken met de opdrachtgever, zoals de regeling van het contract, schijnzelfstandigheid en de omgang met auteursrechten. Tot slot bekijken we nog even ruimer wat onze respondenten van hun statuut vinden: hoe is hun algemene tevredenheid, willen ze liever loontrekkende worden en wat zijn de belangrijkste zaken waar ze zich zorgen of juist gelukkig om maken?

11 Enquêteresultaten

11.1 Identificatiegegevens

Van onze respondenten is 69% man; 32% vrouw. Deze verhouding beantwoordt aan de 70-30 verhouding van de beroepsgroep die naar voor komt in Paulussen en Raeymaeckers (Paulussen et al. in: Paulussen & Raeymaeckers., 2010, p. 28). Dit gaat echter in tegen de bevinding van Teugels & Vercaigne (2011, 1) dat 44% van de starters een vrouw is.

Aangezien het hier gaat over freelancers die maximum 5 jaar als dusdanig in hoofdberoep voor media van algemene berichtgeving werken, is het normaal dat de meesten in de tweede helft van de jaren 1980 geboren zijn. Een aantal respondenten zijn iets later begonnen met freelancen. Voor de spreiding, zie onderstaande grafiek:

Figuur 9: Aantal respondenten per geboortjaar.

Wat de burgerlijke stand betreft blijkt 33% alleenstaand. Van de 67% die een relatie heeft woont 19% samen met zijn/haar partner en is 10% gehuwd. 80% van de partners werkt voltijds. 13,4% studeert nog en de overige combineren studeren en werken, werken halftijds of zijn werkloos of werkongeschikt. Van de 11% die een kind heeft is iedereen, op één iemand na, ouder dan 29.

11.2 Opleiding

95% van de respondenten heeft hoger onderwijs gevolgd. Van de overige 5% volgden 2 personen algemeen secundair onderwijs en 2 anderen algemeen technisch of beroepsonderwijs. Als we kijken naar het “hoogste” diploma⁷⁶ dat de respondenten verwierven, behaalde 38% een professionele bachelor, 1% een academische bachelor aan de hogeschool, 6% een academische bachelor aan de universiteit, 9% een academische master aan de hogeschool en 46% een academische master aan de universiteit. 46% van het totaal aantal respondenten volgde meerdere opleidingen (veelal twee)⁷⁷.

⁷⁶ We rangschikken als volgt: professionele bachelor < niet-universitair onderwijs: academische bachelor, universitair onderwijs: academische bachelor < niet-universitair onderwijs: academische master < universitair onderwijs: academische master. Hiermee willen we niets zeggen over de moeilijkheidsgraad of over het belang van het diploma. We rekenen even geen postgraduatens mee, omdat het aantal daarvan verwaarloosbaar is, het alles nutteloos gecompliceerd zou maken, en het strikt gezien een “onderscheiding” en geen “diploma” betreft. We rekenen ook geen Syntra-opleidingen en journalistieke trainingen mee.

⁷⁷ Bachelor + master van één opleiding (bv. Taal- en Letterkunde) zien we als één opleiding. Maar bv. bachelor Taal- en Letterkunde + master Communicatiewetenschappen of ba+ma Communicatiewetenschappen + master Journalistiek geldt als twee.

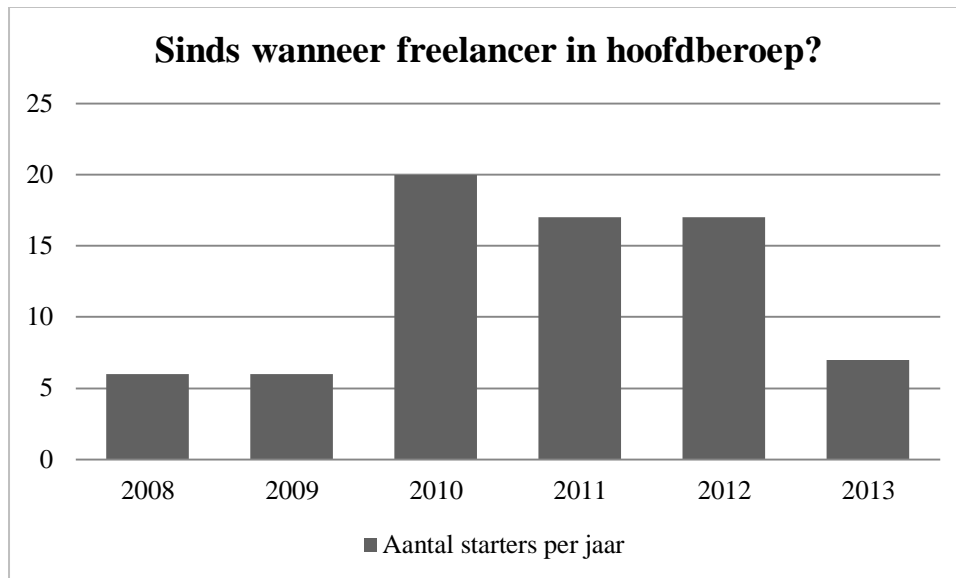
We zien dus dat zowel professionele bachelors als universitaire academische masters veel voorkomend zijn. De meeste respondenten met een professioneel bachelordiploma behaalden de professionele bachelor in de Journalistiek. Enkelen behaalden een professionele bachelor in de Audiovisuele Technieken. Nog enkelen behaalden een ander professioneel bachelordiploma. Studenten die deze professionele opleidingen volgden studeerden in de meeste gevallen niets bij.

Universitaire academische masters zijn veelal een master in de Taal- en Letterkunde, in de Geschiedenis of in de Politieke Wetenschappen. Van de studenten die een master aan de universiteit behaalden volgde ongeveer 1/6 een opleiding Communicatiewetenschappen, sommigen in combinatie met een andere master of met de master in de Journalistiek. Ongeveer de helft behaalde bovenop zijn/haar universitaire master een masterdiploma Journalistiek. Ongeveer 1/3 studeerde naast de universitaire opleiding(en) geen specifiek op de journalistiek gerichte opleiding bij.

Als we dan nog eens concreter ingaan op specifiek journalistiek gerichte opleidingen blijkt dat slechts 20% van alle respondenten geen van de opgesomde opleidingen (zie bijlage 12: enquête, vraag 8) genoot. De meesten van de respondenten die “GEEN” aanduiden zijn mensen met een universitair masterdiploma. Over de populariteit van de master Journalistiek (bijna 30% respons op vraag 8) willen we niet te grote uitspraken doen. Waarschijnlijk duiden relatief veel respondenten (bijna 18%) de master Journalistiek (geschreven pers of audiovisuele media) aan de Erasmushogeschool aan omdat we via de opleidingscoördinatoren van de eigen richting iets gemakkelijker oud-studenten konden bereiken. Toch bereikten we ook veel oud-leerlingen (8%) van de bachelor journalistiek van dezelfde school, waar we geen alumnigegevens van hadden, en die ook geen master Journalistiek hebben gevolgd. Daarnaast volgde bijna 10% een master Journalistiek aan de Lessiushogeschool of aan de Hogeschool-Universiteit Brussel. Zo'n 30% van de respondenten behaalde een bachelor in de journalistiek. Slechts een 10% volgde een opleiding Communicatiewetenschappen. Daarnaast volgden enkelen een bachelor in de audiovisuele technieken, een journalistieke training/postgraduaat, een avondopleiding tot journalist of een bachelor/master fotografie.

11.3 Professionele achtergrond

Aangezien de respondenten maximum vijf jaar als freelancer in hoofdberoep voor algemene nieuwsmedia mogen gewerkt hebben, startten ze als dusdanig ten vroegste in 2008. De meesten zijn ongeveer drie jaar aan het werk. Enkelen startten begin 2013.

Figuur 10: Sinds wanneer freelancer in hoofdberoep?

Vooraleer aan het werk te gaan als voltijds freelancer was 52% student. Bijna de helft daarvan combineerde zijn studies met iets van journalistiek werk. 22% had een hoofdberoep buiten de algemene berichtgeving⁷⁸. Iets meer dan de helft daarvan was freelancer in bijberoep en iets minder dan de helft freelance niet. 15% was journalist in loondienst. Verder zien we waarom zij overschakelden naar het freelance statuut. Dan blijft er nog 11% over die iets anders invulden, zoals “een jaar interimwerk bij twee bedrijven (halftijds) en ondertussen zoekend naar werk”.

11.4 Waarom freelancer?

Op de vraag waarom ze als freelancer aan de slag gegaan zijn konden de respondenten meerdere opties aanduiden. Daarom zal de som van de percentages per optie meer dan 100% zijn.

67% zegt als freelancer te zijn gestart omdat het beroep hem/haar **inhoudelijk** aantrok (sociaal contact, afwisseling, creativiteit uiten, idealen verwezenlijken,...). We gaan er echter

⁷⁸ Jobs zijn heel uiteenlopend, zoals horecawerk, bedrijfscommunicatie, commercieel fotograaf etc.

van uit dat sommigen dit argument niet alleen aanduiden omwille van hun freelance statuut, maar gewoon omdat journalistiek werk hen inhoudelijk aantrok. **52%** zocht in dit statuut **vrijheid en onafhankelijkheid** (bv. qua verdeling van de werktijd). De derde meest gekozen reden is echter wat minder positief: **48%** is freelancer geworden (**onder andere**) omdat hij/zij **niet aan de slag kon als loontrekkend journalist** of omdat hij/zij **ontslaan is als loontrekkende**. Een volgend belangrijk argument is dan weer positief: “om veel autonomie te hebben wat betreft zaken als onderwerpskeuze en de uitwerking ervan”.

Verder duidde 15% “omdat ik na een stage aan de slag kon op mijn stageplaats als freelancer” aan, 10% “uit financiële overwegingen, om een goed inkomen te hebben”, 8% “om voldoende vrije tijd te hebben”, 5% “omdat ik mijn beroep wil combineren met een gezin, 5% “omdat het me een (door mij positief ervaren) maatschappelijke status verleent” en tot slot 3% “om nog een bijberoep te kunnen uitoefenen.

Van de freelancers die **niet aan de slag konden of ontslagen zijn als loontrekkende** (48% van het totaal aantal respondenten) geeft zo’n 40%, of **19% van het totaal aantal respondenten**, dit als **enige reden** voor het statuut (inclusief 2 personen die “ik kon aan de slag op mijn stageplaats” toevoegen). Daarentegen duidt 57% van diegenen die niet aan een vast contract geraakten naast die reden ook aan dat het beroep hem/haar inhoudelijk aantrok, is 46% ook op zoek naar vrijheid en 26% naar autonomie. Vaak duidt één persoon meerdere van die drie argumenten aan. Enkelen duiden ook andere argumenten aan.

Tot slot geeft 10% van de respondenten bovenop de opgelijste redenen een eigen argument op, zoals (de antwoorden op vraag 17 van de enquête, bijlage 12):

“Om voor meerdere klanten te kunnen werken. Uitgevers/bedrijven werken bijna niet meer met loontrekkende fotografen.”

“Voor meerdere opdrachtgevers kan werken, meer afwisseling in werk.”

“Omdat ik niet langer wilde werken op de redactie waar ik als loontrekkende aan de slag was.”

We vroegen de freelancers ook om hun belangrijkste reden om freelancer te worden eruit te halen en even toe te lichten (vraag 18 van de enquête, bijlage 12). Velen laten weten dat ze niet aan een vaste job in de journalistiek geraakten.

“Freelance journalist worden was zeker niet mijn eerste ambitie toen ik afstudeerde. Ik heb maandenlang vruchteloos gezocht naar vast werk en had via een kennis te horen [sic] dat ik

als freelance journalist aan de slag kon voor een weekblad. Toen heb ik besloten de stap te zetten.”

“Wie als startend journalist in 2013 nog een vast contract weet te versieren bij een krantenredactie ergens in Vlaanderen, moet me gewoon bellen. (Want dat wordt nergens nog gedaan).”

Toch zijn er freelancers die zich **ooit enigszins verplicht** zagen om als freelancer te starten, maar die er **nu** wel de **positieve kanten** van inzien, en die het soms zelfs niet meer zouden willen afgeven:

Na mijn studies een voorstel gekregen om als sportcorrespondent voor *opdrachtgever* te werken. Dat moest toen als freelancer, en omdat ik die kans niet wou laten schieten, ben ik als zelfstandige begonnen. Aanvankelijk was het plan om nog een hoofdjob te zoeken, en freelancer in bijberoep te worden, maar omdat ik de bazen wel kon bekoren, is de **vergoeding gestegen**, waardoor freelance in hoofdberoep uiteindelijk interessant genoeg was om voort te doen.”

“Om werk te hebben in de sector. Ik was al een jaar op zoek naar werk als journalist toen ik plots de kans kreeg. Die heb ik dan maar gegrepen ‘als opstapje’, maar **intussen doe ik het zo graag dat ik dat opstapje niet meer ambieer.**”

“Tegenwoordig is het moeilijk om als journalist ergens vast in dienst te geraken. Daarom heb ik de stap naar freelance (durven) zetten. Ondertussen ben ik verknocht aan de vrijheid die daarmee gepaard gaat.”

Dit bevestigen ook de cijfers. Iets minder dan de helft van de freelancers nam verplicht dit statuut aan. 40% daarvan, wat gelijk is aan 19% van het totaal aantal respondenten, wil toch geen loontrekkende worden, maar blijft graag freelancer (infra).

Velen vermelden de vrijheid en autonomie. Al is ook enige discipline nodig. Sommigen willen graag voor verschillende opdrachtgevers of mediatypes werken.

“**Vrijheid** en autonomie: periodes van intensief werken wisselen af met kalme periodes, waardoor het werk steeds uitdagend en boeiend blijft.”

“Dit vak is te boeiend om maar halftijds te doen. De flexibele uren zijn een enorm voordeel, al vraagt het veel discipline en staat er geen grens op.”

“Mijn voorkeur gaat ernaar uit om **afwisselend werk** te doen (ENG⁷⁹, captatie’s etc.) Als freelancer kun je voor meerdere opdrachtgevers werken. Het tweede voordeel is dat jezelf [sic] je werk kunt inplannen.”

“De onafhankelijkheid om voor verschillende media te werken (audiovisueel, geschreven, online, ...) maakt dat de job afwisselend is en je op verschillende vlakken je creativiteit kan botvieren.”

⁷⁹ “De term ENG staat voor ‘Electronic News Gathering’, een mobiel camerateam bestaande uit een camera en geluidsman die video opnames voor u maken. Eventueel aangevuld met een regisseur.” (ENG-opname)

Anderen vinden het dan weer handig om tijd te hebben voor eigen projecten. En voor deze journalist hoort het statuut gewoon bij zijn job:

“Het freelancen kan niet losgekoppeld worden van de invulling van mijn job. Ik ben correspondent van een provincie, wat betekent dat ik op elk moment beschikbaar moet zijn. Bijgevolg werk ik, wanneer er nieuws is. En hoe meer ik werk, hoe meer ik verdien.”

11.5 Wijze van tewerkstelling & werkplaats

74% van de zelfstandigen werkt in het kader van een eenmanszaak, en is dus onbeperkt aansprakelijk met zijn hele vermogen. 11% van de freelancers heeft een vennootschap opgericht. Er zijn freelancers met een VOF of BVBA (supra), maar het meest voorkomend is de GCV, de gewone commanditaire vennootschap. Een GCV bestaat naast een beherende vennoot (bij meerdere vennoten spreken we van een VOF) uit één of meerdere stille vennoten (geldschieters). Beherende vennoten zijn hoofdelijk en onbeperkt aansprakelijk. Bij stille vennoten is de aansprakelijkheid beperkt tot hun inbreng. Er is geen minimumkapitaal vereist⁸⁰. 15% werkt via een interimkantoor (dagcontracten). Uitzendkrachten zijn dus niet strikt zelfstandig, omdat ze in loondienst gaan bij een interimkantoor en dus voordelen van een loontrekkende genieten (bv. sociale zekerheid). Eén uitzendkracht meldt dat het “niet de bedoeling [is] om freelance te blijven”.

We vroegen aan de freelancers hoeveel procent van hun gemiddelde werktijd de freelancers thuis werken, hoeveel procent van hun tijd ze op de redactie doorbrengen en hoeveel procent ze elders spenderen. Het grootste deel (49%) van hun tijd zijn de freelancers thuis. Ze spenderen gemiddeld 18% van hun werkweek op de redactie en 33% elders. Elders betekent bijvoorbeeld dat ze nieuws gaan rapen en/of iets gaan filmen. Iemand zegt ook soms op het bureau van de geïnterviewde te werken of een café met Wi-Fi op te zoeken om een artikel direct na het interview te kunnen doorsturen. Logischerwijze werken journalisten van de geschreven pers meer dan 49% van hun tijd thuis, terwijl journalisten die voor televisie werken zich vaker elders of op de redactie bevinden.

⁸⁰ *De verschillende soorten vennootschappen.*

11.6 Mediasectoren

We vroegen de respondenten om aan te duiden in welke mediasectoren ze al werkten gedurende de hele periode als voltijds freelancer. 74% werkte ooit in de printsector, 40% ooit voor televisie, 12% voor radio, 33% voor internet en 26% voor een persagentschap. 46% werkte in zijn freelancecarrière in één enkele mediasector, 34% werkte er voor twee en 20% voor drie of meer (10% voor drie, 7% voor vier en 3% voor vijf). 23% van het totaal aantal respondenten werkte enkel voor de printsector en 20% enkel voor televisie. Als journalisten voor twee sectoren werkten gaat het vaak over de printsector, werk voor een persagentschap (11% van het totaal) of voor internet (15% van het totaal). Slechts één iemand werkte tijdens zijn freelancejaren uitsluitend voor het internet.

We vroegen aan de journalisten ook om hun werk van de voorbije twee maanden te bekijken en aan te duiden hoeveel procent van hun werktijd naar welke sector ging. De verschillende sectoren bereikten een totaalpercentage van 55% voor print (krant 39%, weekblad 10%, maandblad 6%), 23% voor televisie, 1% voor radio, 5% voor internetredactie, 15% voor persagentschap en een verwaarloosbaar percentage voor “andere”. Zo zien we ook dat de cijfers overeenkomen met die van Paulussen en Raeymaeckers (supra). Ongeveer evenveel journalisten werken voor de printsector, de televisiesector en voor internet. Het percentage voor radio ligt hier veel lager dan bij Paulussen & Raeymaeckers (1% t.o.v. 13%), maar we zagen dan ook dat er bijna geen freelancers voor deze sector werken. Het percentage freelancers dat voor een persagentschap werkt ligt dan weer drie keer zo hoog als dat van de loontrekkenden. Teugels & Vercaigne (2011, 1) melden dat ook bij starters in het algemeen een groter aandeel voor persagentschappen (& internet) werkt.

Ook de cijfers over het aantal mediasectoren komen overeen met die van Raeymaeckers et al. (in: Weaver & Willnat, 2012, 147). In 2008 werkte 28% van de Vlaamse beroepsjournalisten voor twee of meer mediasectoren. Bij ons ligt dat percentage op 30% (20% werkt in twee mediasectoren en 10% in drie of vier). 40% van ons totaal aantal respondenten werkt exclusief voor de printsector en 22% exclusief voor televisie. Werknemers in de televisiesector blijven dus meestal binnen die sector. Werknemers die (o.a.) voor de printsector werken combineren meestal werk voor een krant met werk voor een weekblad/maandblad. Slechts één journalist werkt exclusief voor het internet; een andere werkt grotendeels voor internet via een persagentschap. Daarnaast zien we dat enkelen naast

hun werk voor de printsector en één respondent naast het werk voor televisie het internet aanduiden. Wellicht zal het aantal journalisten dat (exclusief) voor het internet werkt nog groeien.

Vervolgens vroegen we voor hoeveel verschillende krant(en), weekblad(en), televisiestation(s), radiozender(s), internetredactie(s) of persagentschap(pen) de respondenten werken (bv. *De Morgen*, *Het Laatste Nieuws*, www.hln.be & VTM = vier). Daaruit blijkt dat 31% voor één en dezelfde opdrachtgever werkt, 29% voor twee opdrachtgevers, 17% voor drie, 13% voor vier en 10% voor vijf. Iemand merkt op dat hij/zij via eenzelfde persagentschap wel voor alle nationale en internationale kranten werkt. Er is dus een vrij groot aantal dat maar voor één opdrachtgever werkt. Vaak is er dan ook sprake van schijnzelfstandigheid (infra).

We vroegen naar de namen van de drie grootste afnemers van de respondenten. Sommigen vulden er meer dan drie in. Om een idee te geven van de opgesomde mediamerken geven we ze weer per mediasector. Bij merken die meermaals genoemd werden zetten we tussen vierkante haakjes het aantal. Enkele merken die genoemd zijn maar die niet kunnen beschouwd worden als algemene nieuwsmedia, zoals commerciële magazines (bijvoorbeeld voor een winkelketen) of zoals bedrijfsfilmpjes, hebben we laten wegvallen. We komen later wel nog op dit commercieel werk terug. Wel lijsten we bij “PRINT/AUDIOVISUEEL ANDERE” enkele merken op die niet in de databank algemene nieuwsmedia van de VVJ (www.journalist.be/databanken/medialuizen) staan, maar die wel bij een algemeen mediameerk horen en/of algemene informatie verschaffen en niet informatie die puur binnen een bedrijfscontext past. Vaak werken de mensen die ook voor deze “ANDERE” titels werken in hoofdzaak voor een medium van algemene berichtgeving dat wel tot de lijst van de VVJ behoort. De lijst van de VVJ – en daar is de vereniging zich ook zeker van bewust – is trouwens enigszins arbitrair, aangezien er ook titels instaan als *Actief Wonen*, *Autowereld* en *Woef*, die eerder doen denken aan gespecialiseerde magazines.

KRANT	WEEKBLAD	PRINT ANDERE
Het Nieuwsblad [16]	Krant van West-Vlaanderen	Concentra
De Standaard [6]	[6]	De Persgroep Publishing Sanoma Media
Het Laatste Nieuws [10]	De Morgen Magazine	De Streekkrant [2]
De Nieuwe Gazet	Sabato	Zone03/09/02 [3]
Gazet van Antwerpen [6]	Knack [2]	Rondom [2]
Het Belang van Limburg [2]	Weekend Knack	Dot Glam
De Morgen [3]	Trends [2]	Autonews
De Tijd [2]	Flair [4]	Jobat Krant
Le Soir	Libelle [2]	De Nieuwe Antwerpenaar
Metro	Vitaya Magazine	Flanders Today
	Brussel Deze Week	Fan!
	Randkrant	Gemeenschapskranten
		De Zondag
TELEVISIEZENDERS	PERS- EN FOTOAGENTSCHAPPEN	INTERNET
VRT [4]	Belga News Agency [8]	Nieuwsblad.be [3]
VTM [4]	Zoomin.tv	Standaard.be
Kanaal Z	Nieuwsbureau Mozkito(.be)	HLN.be
ATV [6]	[2]	Knack.be
TV OOST [2]		
AVS		
Focus WTV [2]		
TV Limburg		
ROB TV		
TV Brussel		
Ring TV [2]		
PRODUCTIEHUIZEN	RADIOZENDERS	AUDIOVISUEEL ANDERE
Eyeworks	Radio 2 [3]	Jobat.be
Woestijnvis	Radio 1	SBS
		EBU/Eurovision Sports
		NOS

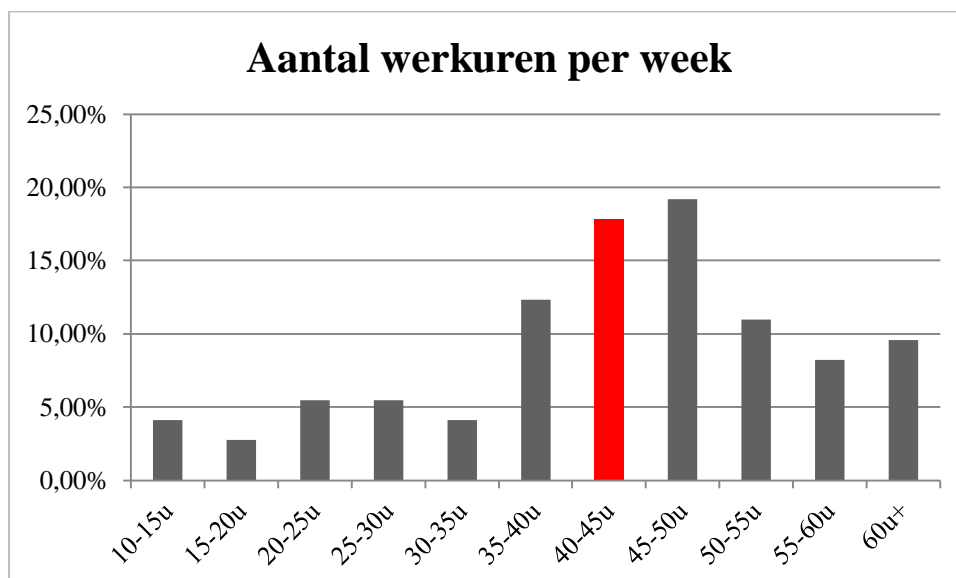
Figuur 11: De verschillende mediamerken van de respondenten.

11.7 Functie & specialisatie

Bij de vraag “wat is uw hoofdfunctie” duidt 84% “verslaggever” aan. Daarnaast is 13% fotograaf en werkt 3% als cameraman (rest: andere). 41% van de respondenten oefent daarnaast ook nog een andere functie uit. 5% van het totaal aantal respondenten zegt naast zijn hoofdfunctie ook verslaggever te zijn. 8% van de respondenten doet naast zijn hoofdfunctie ook camerawerk. Het gaat in beide gevallen uiteraard in hoofdzaak om videojournalisten, zoals er vaak voor regionale zenders werken. 5% zegt ook zelf te monteren. Wat vooral opvalt is dat 25% van de respondenten naast zijn functie van verslaggever ook fotograaf is. Dit bevestigt de groeiende vraag naar multimediajournalisten en het dalend werkaanbod voor fotojournalisten.

Voor 52% van de zelfstandige journalisten zijn de onderwerpen waar ze over berichten eerder uiteenlopend, terwijl 28% zegt binnen een of meerdere domeinen te werken. De meest voorkomende specialisaties zijn regionaal nieuws (54%), sport (40%), binnenland algemeen (26%), cultuur (23%), gerechtelijk nieuws (20%), vrije tijd (wonen/tuin/dieren/gastronomie/lifestyle) (20%) en politiek binnenland (14%). 16% van het totaal aantal respondenten heeft één enkele specialisatie. Meestal gaat het dan om regionaal nieuws of sportnieuws.

11.8 Werktijd

Figuur 12: Aantal werkuren per week.

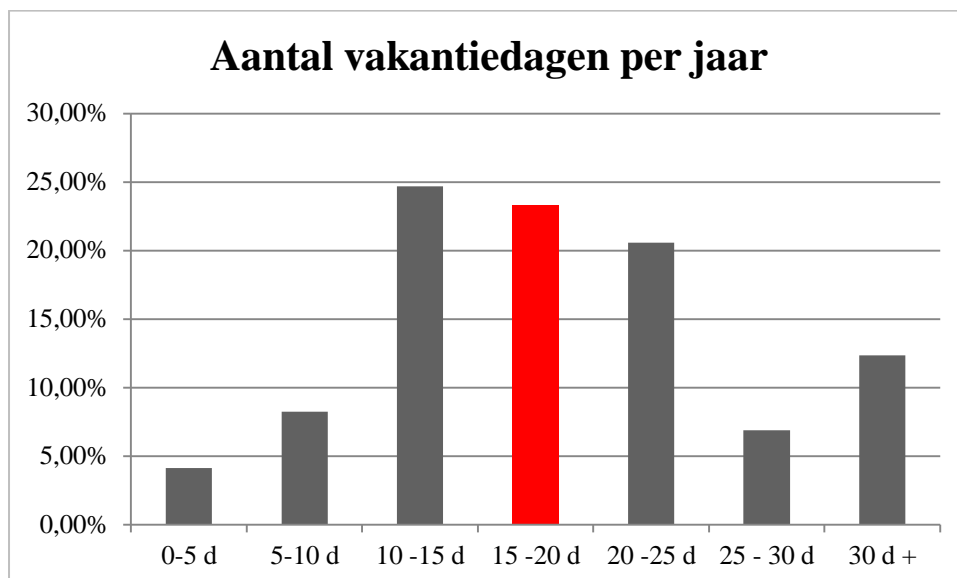
Onze beginnende freelancers werken gemiddeld en volgens de mediaan genomen **tussen de 40 en de 45 uur per week** voor media van algemene berichtgeving. Dit betekent dat ze ongeveer aan het gemiddelde zitten van de **doorsnee journalist**, die volgens Paulussen en Ugille (in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 57-59) **gemiddeld 45,6 uur per week** werkt. Toch is dit wat minder dan de **doorsnee freelance journalist**, die **50,4 uur** zou werken per week. Teugels & Vercaigne (2011, 3) stellen ook vast dat **beginnende journalisten** over het **algemeen** (in loondienst of zelfstandig) **iets minder** werken dan meer ervaren werkkrachten; zo'n **44 uur**. Journalisten die hoofdzakelijk in de printsector werken gemiddeld meer uren (44-49 uur) dan journalisten die hoofdzakelijk in de sector van de pers-/fotoagentschappen (40-45 uur) of in de televisiesector (33-38 uur) werken. Er zijn natuurlijk freelancers die hun opdrachtenportefeuille niet zo gemakkelijk gevuld krijgen. De helft van de freelancers die minder dan 35 uur per week werken verdient wel nog een centje bij met commerciële activiteiten of met het werken voor de gespecialiseerde pers (wat voor de erkende freelancers onder hen eigenlijk verboden is; supra & infra). Voor sommigen is dit goed voor 10 à 20% van hun maandinkomen, voor twee journalisten zelfs tot 60 en 80%. Er zijn twee journalisten die de tijd specificeren dat ze per week bijwerken. Eén daarvan presteert minstens vier uur per week buiten de journalistiek, een ander twee dagen.

Slechts 3% van de respondenten werkt nooit 's avonds (na 18 uur, gedurende minstens één uur). 21% werkt soms (1 à 2 dagen van de 5-dagenweek) na 18 uur. De meerderheid, 51%, doet dit regelmatig (3 à 4 dagen van de 5-dagenweek) en 26% beweert dit altijd te doen.

3% zegt nooit in het weekend te werken (gedurende minstens drie uur). 18% werkt soms (1 weekend per maand) op zaterdag of zondag. 42% werkt regelmatig in het weekend (2 à 3 weekends per maand) en bij 37% gebeurt dit elk weekend.

Over het algemeen werken journalisten regelmatig 's avonds en in het weekend. Journalist ben je nu eenmaal 24 uur per dag. Toch komt dit bij freelancers nog iets vaker voor. Flexibele uren zorgen er om te beginnen al vanzelf voor dat je gemakkelijker op andere momenten gaat werken dan binnen het klassieke *nine to five* patroon. Sommige journalisten moeten daarnaast permanent beschikbaar zijn om nieuws te brengen, zoals de correspondent van de provincie die we al aan het woord lieten en die zegt: "Bijgevolg werk ik, wanneer er nieuws is". Maar sommigen kiezen ook bewust om de dag anders in te delen zoals het hen past, om op bepaalde momenten tijd te maken voor andere dingen, zoals kinderen bijvoorbeeld:

“De vrijheid en onafhankelijkheid is wat mij betreft onbetaalbaar. Ik kies zelf hoe ik mijn dagen invul, wat met kinderen vrij ideaal is, en heb alleen aan mezelf verantwoording af te leggen.” (antwoord op vraag 18 van de enquête, bijlage 12)

Figuur 13: Aantal vakantiedagen per jaar.

De startende freelancers nemen gemiddeld tussen de 16 en de 21 dagen vakantie per jaar, de mediaan ligt op 15 tot 20 dagen. Als we vergelijken met een bediende, neemt ongeveer de helft van de zelfstandige journalisten minder vakantie dan de 20 dagen van een bediende in een systeem van vijf dagen per week (we houden geen rekening met andere factoren zoals anciënniteit). Onze respondenten nemen wel meer vakantie dan de freelancers in de studie van Verhille (supra: p. 43). Daarenboven neemt iets minder dan de helft van onze respondenten meer vakantie dan 20 dagen, 12% zelfs tot meer dan 30 dagen per jaar. We zien niet direct een verband met andere factoren. We denken dat diegenen die het meest vakantie nemen het gewoon zelf graag willen en het zich kunnen permitteren (als zelfstandige kan je in principe vakantie nemen wanneer je wilt, maar het moet ook in kunnen voor je opdrachtgever en wat betreft je financiën). Diegenen die echt weinig vakantie nemen zullen op financieel vlak misschien minder de kans zien, of hebben misschien niet zoveel nood om het werk voor een tijdje aan de kant te schuiven.

11.9 Honorarium

11.9.1 Tarieven

Vooraleer we het over het netto maandinkomen hebben, bekijken we op welke manier freelancers uitbetaald worden: per teken, per woord, per regel, per pagina, per foto, per minuut, per reportage, per werkuur, per werkdag of per maand. We vroegen aan onze respondenten op welke manier zij betaald worden door hun belangrijkste opdrachtgever en welk tarief er dan precies gehanteerd wordt. Wij groepeerden hun antwoorden⁸¹ per medium en per merk (zie bijlage 12 voor een schematisch overzicht).

11.9.1.1 Dagbladen: tekst

De vier journalisten die voor *Gazet van Antwerpen* schrijven verdienen ongeveer allemaal rond de €1 per regel van 60 tekens. Twee journalisten vermelden daarbij dat ze een dagvergoeding krijgen; één journalist vermeldt dat die €25 bedraagt. Misschien ontvangen de andere twee journalisten ook die dagvergoeding, maar vermelden ze dat niet.

De freelancers bij *Het Laatste Nieuws* geven erg uiteenlopende bedragen op, en enkelen geven ook aan dat de salariëring volgens hen erg willekeurig gebeurt en bovendien afhangt van onderhandelingen over je vergoeding. Enerzijds zijn er drie journalisten die per teken betaald worden: €0,01, €0,019 en €0,1⁸². Dan geeft er nog een journalist aan dat hij €200 per pagina krijgt, wat overeenkomt met €0,025 per teken. Deze bedragen omgerekend naar bedragen per regel geeft respectievelijk €0,6, €1,14, €6 en €1,5. Anderzijds zijn er vier journalisten die een maandvergoeding krijgen. Iemand deelt zijn bedrag niet mee, een ander verdient €2000, iemand die voor de website werkt geeft €3000 op en een laatste journalist voor de krant heeft het over €3000 waarbij ook nog bonussen kunnen komen.

Het Nieuwsblad betaalt freelancers ook uit op verschillende manieren. Twee respondenten worden per artikel betaald. De ene zegt dat hij/zij met een groot artikel, dat ongeveer twee werkuren in beslag neemt, zo'n €30 verdient. De andere vermeldt verschillende bedragen, al naar gelang de lengte en het soort stuk: een kortje brengt tussen de €5 en de €12,5 op, een gewoon stuk van 60 regels €18,5 (€0,308 per regel) en een trekstuk van 60 regels €37,5 (0,625 per regel). Ook aan de opgegeven bedragen per regel te zien lijken de tarieven hier niet

⁸¹ Niet iedereen, maar veel respondenten beantwoordden de vraag omtrent de tarieven.

⁸² We vragen ons af of in dit laatste getal geen 0 vergeten is, want het verschil tussen €0,01 en €0,1 lijkt erg groot.

echt hoog te liggen: €0,37, €0,5, €0,56 en €0,6. Verder geeft een journalist een maandvergoeding op van €5600. Iemand anders verdient €200 per dag, wat per maand een bedrag van iets boven de €4000 zou moeten opleveren. Ook bij deze krant denken enkele journalisten dat de salariëring willekeurig gebeurt, maar hebben anderen geen idee van de manier waarop collega's uitbetaald worden.

Een journalist van *De Standaard* zegt dat zijn/haar reportages in een vaste rubriek hem/haar €175 opleveren. Een redacteur bij Corelio beweert ook €175 te krijgen voor een artikel.

Als we kijken naar de krantenoplagen en de adviestarieven van de AVBB/VVJ die daarbij horen (zie bijlage 8) zien we dat alle kranten een te laag tarief uitbetalen. *Gazet van Antwerpen* heeft een oplage van ongeveer 110.000 exemplaren. Zelfs als we rekening houden met de betaalde verspreiding (print en digitaal), en deze krant onderbrengen in de categorie “van 50.000 tot 100.000” exemplaren, zou de krant volgens de adviestarieven, afhankelijk van het soort artikel, een tarief tussen de €1,39 en de €2,23 per regel van 60 tekens moeten hanteren. *Het Laatste Nieuws* en *Het Nieuwsblad* hebben een oplage van meer dan 200.000 exemplaren. Zij zouden volgens de adviestarieven tussen de €1,82 en de €2,88 moeten uitbetalen. Vooral bij *Het Nieuwsblad*, waar journalisten maar tussen de €0,3 en de €0,6 per regel krijgen, is het verschil met de adviestarieven frappant. De bedragen die dagbladen uitbetalen liggen zelfs onder het minimumtarief van €1,07 (per regel van 60 tekens), dat volgens een nationale conventie in het verleden is afgesloten met de dagbladuitgevers (zie bijlage 8). Als we kijken naar het uurloon van €38 dat de VVJ adviseert lijkt de maandvergoeding van €5.600 die één journalist bij *Het Nieuwsblad* opgeeft hier dan weer niet zo ver van af te liggen. Het dagtarief van €200, dat een andere *Nieuwsblad*-journalist verdient, ligt nog €100 onder de dagvergoeding die de VVJ aanraadt (€38 x 8 uur = €300), maar lijkt (omgerekend) nog steeds een betere overeenkomst dan de maandvergoedingen van €2000 à €3000 die bij *Het Laatste Nieuws* gelden.

11.9.1.2 Weekbladen: tekst

Bij Roularta verdient één journalist €1 per 100 tekens en een andere tussen de €125 en de €150 per pagina. Verder meldt een freelancer bij *Goed Gevoel* dat hij/zij €150 per 4000 à 5000 tekens verdient. €1 per 100 tekens is erg weinig, tussen de €125 en €150 voor een pagina van een 4000-tal woorden lijkt ons ok. *Flair* en *Libelle* werken met een dagvergoeding. Een *Flair*-journalist geeft €162 op en twee *Libelle*-redacteurs spreken van

€150 (7u werk) en €175 (8u werk). Dit ligt ook lager dan het dagtarief van €300 dat de VVJ aanraadt.

11.9.1.3 Persagentschappen

Bij Belga lijkt er wel een lijn te zitten in de tarieven. Een artikel tot 250 woorden, dat volgens één respondent ongeveer een half uur in beslag zou nemen, levert €20 op. Een langer artikel, waar volgens diezelfde respondent een drie kwartier tijd inkruipt, levert tot €40 op. Daarbij krijgen de journalisten nog een dagvergoeding. Die dagvergoeding verschilt echter onder de respondenten: €20, €40 en €50. Als de freelancers bij Belga dus redelijk wat artikels per dag kunnen produceren, lijken zij niet slecht te verdienen.

Een journalist van Zoomin.TV zegt per reportage €50 te verdienen. Iemand bij Mozkito beweert €2500 per maand te ontvangen, waarbij nog bonussen kunnen komen. Hoewel we voor elk van deze persagentschappen, die audiovisuele producties maken, maar één respondent hebben, lijken de tarieven daar niet bijzonder hoog te liggen.

11.9.1.4 Televisie

De dagtarieven bij VTM liggen rond de €300, zowel voor cameramannen als voor verslaggevers. Dit beantwoordt min of meer aan het minimumtarief van de VVJ, zij het wel dat een werkdag volgens de respondenten gemiddeld 10 uur bedraagt. Eén iemand wordt betaald per reportage van anderhalve minuut, en dit levert per reportage €125 op. Bij VRT lijken de dagtarieven iets lager te liggen, namelijk tussen de €250 en €300.

Het verschil is groot met Kanaal Z en de regionale televisiezenders. Een journalist bij Kanaal Z zegt maar €108 per dag te verdienen. Ring TV lijkt nog een redelijk goed betalende regionale zender. Een journalist die daarvoor werkt zegt €200 per dag te krijgen, en als hij/zij op een avond of in het weekend werkt levert een reportage €75 à €100 op. Bij ATV is er één iemand die €25 per uur krijgt, maar de rest verdient echter maar rond de €12,5 per uur. Dit lijkt heel veraf van de €38 per uur die de VVJ vooropstelt. Iemand bij ROB TV zou slechts €77 per dag verdienen. Hij/zij specificeert wel niet of het om een werkdag van 8 uur gaat. Een journalist bij AVS en iemand bij Focus WTV worden dan weer per reportage betaald, en krijgen respectievelijk €125 (voor een nieuwsitem) en €45 tot €135 (afhankelijk van de tijd: 30” tot 2’30”).

11.9.1.5 Fotojournalistiek

De fotografen lijken, zowel bij dagbladen al bij persagentschappen, niet heel goed, maar ook niet dramatisch slecht hun brood te verdienen. Bij *Het Belang van Limburg* en *Gazet van Antwerpen* wordt er gewerkt met small (0-2u), medium (2-4u), large (4-6u) en extra-large (6-8u) opdrachten, waarbij elke twee uur zo'n €45 à 50 euro oplevert. Op een werkdag van 8 uur kan je dan zo'n €180 à €200 verdienen. Een andere journalist bij Concentra beweert €38 per uur te krijgen wanneer hij/zij een fotoreportage aan het maken is. Een fotojournalist bij *De Morgen* zegt per foto €75 te krijgen. Deze tarieven liggen boven het minimumtarief van de AVBB (tussen de €24,60 en de €28,66 per foto, afhankelijk van de oplage), maar onder de richttarieven die Sofam⁸³ vooropstelt voor dagbladen (tussen de €95,11 en de 126,99). Bij Belga zegt een fotograaf €80 te krijgen voor een fotoreportage en €160 voor een fotoreportage van een sportwedstrijd. Een andere Belga-fotograaf spreekt van €90 per halve dag en €180 per volledige dag. Een laatste fotojournalist bij Belga krijgt €50 om een dag stand-by te zijn en daarbij rond de €20 per foto, afhankelijk van de verspreiding van die foto.

Het artikel van de VVJ, *Freelancen in Vlaanderen: hoeveel schuift dat* (Declercq, 2009, 6) vermeldt dat bij *Het Nieuwsblad* tientallen regionale freelancefotografen aan de deur werden gezet en dat nu lokale correspondenten fotootjes nemen voor een vergoeding van €16 per foto. Ook één van onze respondenten geeft dit tarief op. Bij *Het Laatste Nieuws* lijkt het tarief nog lager te liggen voor een journalist die een foto aflevert bij zijn/haar artikel; een journalist spreekt van zo'n €13.

Voor nog meer gangbare tarieven bij freelancers over het algemeen verwijzen we graag door naar het artikel van Declercq (2009), opgenomen in bijlage 10. Daarin zijn dezelfde tendensen te zien als in onze enquêteresultaten. De **slechtste verdiemers** zijn de **(regionale) redacteurs bij dagbladen zoals *Het Nieuwsblad***. Ook verslaggevers bij **regionale zenders of persagentschappen zoals Zoomin.TV** verdienen erg weinig. Redacteurs voor **weekbladen en fotografen** verdienen al **iets meer**, maar een **loon overeenkomstig met het advies van de journalistenverenigingen** is, op een uitzondering na, enkel te vinden bij de **nationale zenders (VTM en VRT)** en bij het **persagentschap Belga**. Bij die laatsten ligt ook meestal een vast tarief vast. Bij de geschreven pers lijkt willekeur daarentegen troef. Declercq (2009, 6) schrijft dat die diversiteit door sommigen wordt aangeklaagd, maar dat anderen het verdedigen op basis van verschil in kwaliteit en anciënniteit. Toch zou er volgens ons meer

⁸³ SOFAM: Foto-Auteurs-Maatschappij; beheersmaatschappij voor de auteursrechten in de visuele kunsten.

transparantie in de tarieven moeten zijn, wat niet uitsluit te kijken naar kwaliteit en anciënniteit.

Je maandinkomen als freelancer hangt daarenboven af van het aantal artikels of reportages dat je aflevert. Zo vertelt Declercq (2009, 7) over een schrijvende freelancer die zijn tarieven in zes jaar tijd met 30% zag dalen, maar toch meer omzet haalde door efficiënter, harder en meer te werken. Een andere freelancer uit de tarievenenquête van de VVJ werkt efficiënt door eenzelfde item te bewerken voor diverse afnemers. Zo kan hij voor eenzelfde verplaatsing soms drie keer aan de kassa passeren. Declercq besluit dat enige assertiviteit om te onderhandelen de freelancer niet misstaat, en dat deze niet enkel journalist, maar ook een beetje zakenman moet zijn. Ook uit de getuigenissen bij onze enquête blijkt dat sommige freelancers van onderhandeling gebruikmaken, en dat de tarieven gelukkig ook soms omhoog gaan:

“In het begin kreeg ik 30euro per opdracht na een jaar ben ik hierover gaan **onderhandelen** met als gevolg een stijging naar 40 euro. Sinds dit jaar is het nog eens gestegen naar 45euro per small opdracht. **Het tarief hangt wat af van de prestaties.** Doe je veel opdrachten voor de krant/ ben je veel beschikbaar dan ga je op [sic] verloop van tijd meer krijgen. Er zijn zelf oudere fotografen met een vast dagtarief.”

“We beginnen aan een standaard bedrag per artikel, maar **naargelang de tijd in dienst kunnen we een extra percentage daarop afdwingen.** Enkel op die manier is het exclusief voor *opdrachtgever* werken echt leefbaar. Anders liggen de vergoedingen veel te laag.”

“Voor de artikels gelden voor alle correspondenten dezelfde tarieven. In *regio* krijgen we een grotere dagvergoeding. Dat is vooral door de grotere concurrentie, en de heropstart van het netwerk aan correspondenten in de provincie.”

Daarnaast krijgen sommigen ook een onkostenvergoeding. Onderstaande tabel geeft een overzicht voor alle respondenten samen:

<i>Onkostenvergoeding</i> (N=73)	Nooit	Soms	Vaak	Altijd	Niet van toepassing
Verplaatsing/vervoer	44%	15%	16%	19%	6%
Maaltijd(en)	80%	12%	0%	1%	7%
Telefoonkosten	70%	7%	4%	15%	4%
Materiaal	66%	9,5%	3%	9,5%	12%
Verblijf buitenland	33%	7%	7%	18%	35%

Figuur 14: Frequentie onkostenvergoeding

Voor het **overgrote deel** van de bovenstaande elementen wordt meestal **geen onkostenvergoeding** gegeven. Verplaatsingskosten worden het vaakst vergoed. 32% van de respondenten krijgt nooit een onkostenvergoeding.

Verschillen tussen de sectoren zijn in onze enquête niet frappant genoeg om er uitgebreid op in te gaan. In de printsector krijgt men iets vaker dan bij televisie en persagentschappen de telefoonkosten terugbetaald. In de televisiesector krijgt men het vaakst een kilometervergoeding, een vergoeding voor een buitenlandse reis of voor materiaal (dat in deze sector waarschijnlijk duurder en vaker nodig is).

Specificaties bij vraag 38 (van de enquête, bijlage 12):

“Maaltijden en telefoonkosten worden uitzonderlijk vergoed. Bvb voor opdrachten in het buitenland.”

“Ik krijg een algemene onkostenvergoeding per maand.”

“Ook over kilometervergoeding wordt telkens onderhandeld.”

“Deze kosten kan ik wel inbrengen op mijn belastingbrief (maar is natuurlijk niet gelijk aan volledige terugbetaling.”

“Telefoonkosten om gevraagd maar gaat niet omdat ik in auteursrechten wordt uitbetaald en het belastingsgewijs niet mogelijk is om dan nog onkosten in te dienen.”

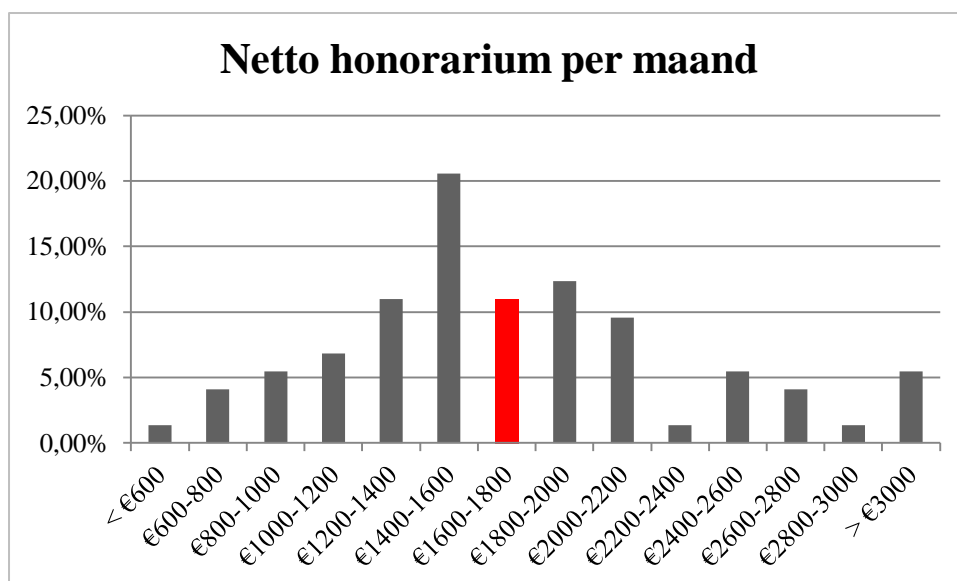
11.9.2 Netto maandinkomen

Misschien geeft een inschatting van het netto maandsalaris een beter idee van met hoeveel een freelancer moet leven. Al zeggen velen dat hun maandsalaris erg fluctueert, en dat het gemiddelde daardoor ook redelijk moeilijk in te schatten is; enkele reacties (op vraag 33 van de enquête, bijlage 12):

“Dat is heel moeilijk in te schatten. **De ene maand verdien ik meer dan de andere maand**, en als je verlof neemt verdien je als freelancer niets. Ook moet je erbij rekenen dat je **extra geld opzij zet voor je pensioen en andere zaken**, terwijl dat voor bedienden/ambtenaren/... wel geregeld wordt.”

“Varieert tussen 1700 en 2500.”

“**Dit fluctueert vaak**. zomermaanden en eindejaarsperiode brengen vaak weinig geld in het laadje. Omgekeerd kan een onverwachte meevaller of een drukke periode zich vertalen in een mooie extra.”

Figuur 15: Netto honorarium per maand.

Gemiddeld gezien en op enkele euro's afgerond verdienen onze beginnende freelancers **tussen de €1600 en de €1800**. Ook de mediaan ligt hierop. We zagen dat het loon van een **gemiddelde beroepsjournalist**, zowel bij loontrekkenden als bij freelancers, rond de **€2000** ligt. De VVJ⁸⁴ meldt dat voor een universitair geschoolde die in loondienst voor een dagblad werkt een startloon geldt van ongeveer €2900 (oplage < 80.000 exemplaren) tot €3232 (>180.000 exemplaren), wat ook een nettoloon rond de €2000 zou moeten opleveren. De vraag is echter, het gemiddeld netto maandloon van de beroepsjournalisten (niet alleen beginners maar ook ervaren werkkrachten, zowel zelfstandigen als loontrekkenden) €2000 bedraagt, of we dit ook al mogen verwachten voor een beginnende journalist? *Vacature*⁸⁵ zegt ons in ieder geval dat we de verwachtingen iets lager moeten leggen. In 2010 meldt het blad: “De **gemiddelde startlonen** liggen vandaag rond de 2.100 à 2.200 euro bruto. **Netto** komt dit neer op ongeveer **1.500 euro**”. Ook *Jobat.be*⁸⁶ meldt: “Gemiddeld bedraagt het startersloon voor iemand met een Bachelordiploma tussen 1.750 euro en 1.999 euro bruto. [...] Voor iemand met een Masterdiploma bedraagt het startersloon gemiddeld tussen de 2.000 euro en 2.249 euro bruto”. Eind 2012 kwam de (tweejaarlijkse) salarisenquête van *Vacature* uit. Daarin werden onder andere de brutolonen van starters opgelijst. Met startloon bedoelt men “het gemiddelde loon van alle werknemers die maximaal vijf jaar aan de slag zijn met een bepaald diploma”. Als we de afstudeerrichtingen eruit lichten die we in onze enquête het meest tegenkwamen, geeft dat de volgende cijfers:

⁸⁴ VVJ, *Kun je daarvan leven?*

⁸⁵ Lemaître, *Wat verwachten studenten van hun eerste loon? / De grote salarisenquête: startlonen*, 8.

⁸⁶ *Welke starters verdienen het meest?*

DIPLOMA	BRUTOLOON	NETTOLOON (AFGEROND)
Sociale wetenschappen (sociologie, politieke wetenschappen, communicatiewetenschappen, bestuurswetenschappen)	€ 2.217	€ 1.500
Geschiedenis, kunstgeschiedenis, musicologie, archeologie	€ 2.208	€ 1.500
Talen, filologie	€ 2.166	€ 1.450
Journalistiek, tolk, vertaler	€ 2.121	€ 1.400
Media, reclame	€ 2.006	€ 1.350

Figuur 16: Gemiddelde starterslonen volgens *Vacature*, 2012.

Het gemiddelde van €1700 van onze respondenten lijkt op het eerste zicht nog tamelijk democratisch. Toch mogen we niet vergeten dat bijna de helft (49%) van onze respondenten minder verdient dan €1600, en **30% minder dan €1400**. Met dit nieuws lijkt onze groep respondenten er slechter voor te staan dan de zelfstandigen uit het onderzoek van Paulussen & Ugille (in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 63-64) aangaven, van wie 26% minder verdient dan €1500. Paulussen en Ugille melden ook dat 23% van de freelancers €2750 of meer verdient. In onze enquête zegt echter slechts **8% meer** te verdienen **dan €2800**. **40%** verdient meer dan de gemiddelde categorie, dus **meer dan €1800**. We moeten er natuurlijk ook rekening mee houden dat freelancers van dit netto-inkomen waarschijnlijk nog een centje opzij moeten zetten voor pensioen en vakantiegeld.

Daarnaast is één derde van onze respondenten wel al geboren voor 1985. Zij komen dus niet nog maar juist van de schoolbanken, maar hebben in de meeste gevallen al werkervaring, en velen daarenboven als freelancer in bijberoep. In die groep ligt het gemiddelde ook rond de €1700, en de mediaan op €1800. Dat betekent dat deze groep (iets) oudere werkkrachten het minstens even goed, en volgens de mediaan zelfs ietsje beter doet als het totaal aantal respondenten. Zij werken ook gemiddeld twee uur per week meer.

We keken bij iedereen voor welke sector hij/zij in hoofdzaak werkt. Het gemiddelde/de mediaan liggen in de printsector respectievelijk op €1850/€1500, bij televisie op €1550/€1600

en bij de persagentschappen op €1450/€1500. In de drie sectoren is er dus ongeveer evenveel kans op een leefbaar loon van €1500. Bij print ligt het gemiddelde wel een stuk hoger. Als je boven de mediaan zit heb je meer kans dan in de andere sectoren om echt goed je brood te verdienen. Toch heb je evenveel kans als in de andere sectoren, en zelfs nog iets meer dan bij televisie, om onder de €1500 te verdienen. We zagen al dat onze respondenten uit de printsector gemiddeld meer uren presteren dan journalisten die werken voor persagentschappen of voor televisie (supra). Tussen mannen en vrouwen merken we geen verschil in maandinkomen.

De 15% respondenten die via een uitzendbureau werkt lijken wel in een erg lage looncategorie te vallen. De mediaan ligt op €900, het gemiddelde op €1200. Hun gemiddeld aantal werkuren ligt op 31 uur per week. De mediaan ligt zelfs maar op 23 uur, omdat een aantal freelancers echt weinig uren presteren. Merken we ook op dat de fotojournalisten die meededen aan onze enquête (13% van de respondenten) het qua loon zeker niet slechter lijken te hebben dan de andere respondenten.

Het loon is onlosmakelijk verbonden met het aantal uren dat iemand presteert. Bij zij die minder dan het gemiddelde, dus minder dan 40 uur per week werken, ligt de mediaan rond de €1300 en het gemiddelde rond de €1400. Bij zij die meer dan het gemiddelde, ofwel meer dan 45 uur werken, ligt de mediaan rond de €1700 en het gemiddelde rond de €1900. Er zullen freelancers zijn die bewust niet meer werken dan 40 uur per week, maar er zijn er waarschijnlijk ook die niet aan meer opdrachten geraken, hoewel ze dat misschien wel graag zouden willen. Een freelancer schrijft volgende reactie bij de vraag (50 van de enquête, bijlage 12) of hij/zij liever als loontrekkende zou werken:

“Ik hou van de vrijheid van freelancer, maar zou liever als loontrekkende werken omdat ik nu niet genoeg werk heb, en ook niet de vrijheid heb om genoeg verschillende opdrachtgevers te zoeken zodat ik een volledig inkomen heb.

Kort samengevat lijkt het gemiddelde salaris (= mediaan) van onze respondenten dus nog respectabel, want het ligt boven de €1500. Toch mogen we niet vergeten dat 30% van onze starters minder dan €1400 verdienen. Het loon is wel onlosmakelijk verbonden met het aantal uren dat men presteert. Voor sommigen is het aantal werkuren waarschijnlijk een bewuste keuze, anderen zouden waarschijnlijk liever iets meer opdrachten krijgen, zodat ze meer geld kunnen verdienen. Iemand meldt ook dat het freelancen (via een interimkantoor) voor hem/haar maar een tijdelijke oplossing is. Daarnaast proberen velen met een bijjob het

spaarpotje wat verder aan te vullen, al is dit voor (stagiair-)beroepsjournalisten eigenlijk verboden (infra).

11.10 Activiteiten buiten de algemene berichtgeving.

Als activiteiten buiten de algemene berichtgeving hebben we opgelijst:

- schrijven voor een gespecialiseerd blad of periodiek (vakblad)
- werken als copywriter voor overheden, bedrijven of andere organisaties
- de eindredactie doen voor overheden, bedrijven of andere organisaties
- meewerken aan reclamefilmpjes voor overheden, bedrijven of andere organisaties
- een website hebben die geld oplevert (werd niet gekozen)
- fotograaf zijn voor overheden, bedrijven, andere organisaties of particulieren (bv. huwelijksfotografie)

64% van de respondenten beweert **geen van bovenstaande jobs** uit te oefenen. Dat betekent dat **36%** dat **wel** doet. De **groep bijklussers** is **volgens ons zelfs nog iets groter** (zo'n 42%), want sommigen lijken zich er niet van bewust dat ze werken voor media die niet tot de algemene berichtgeving behoren (of geven dit niet toe). Het kan daarom ook zijn dat het nettoloon, wat betreft werken voor media van algemene berichtgeving, in feite nog iets lager moet liggen, aangezien sommigen waarschijnlijk hun inkomsten uit periodieke tijdschriften of werk voor bedrijven hebben meegerekend. En dan rekenen we uitgaven als *De Streekkrant*, *Zone03/09/02*, *Rondom*, *Dot Glam*, *Autonews*, *Jobat(.be)*, *De Nieuwe Antwerpenaar*, *Flanders Today*, *Fan!*, *Gemeenschapskranten*, *De Zondag* en zenders die niet in de VVJ-databank van algemene nieuwsmedia staan nog niet tot de commerciële of gespecialiseerde activiteiten.

We specificëren de bijberoepen niet verder, maar willen wel enkele reacties van respondenten weergeven (op vraag 44 van de enquête, bijlage 12):

“Ik doe geen commerciële [sic] opdrachten meer omdat dit **tegen de wet** is om volwaardige erkenning als beroepsjournalist te worden. dwz [sic] hard werken om ervan te kunnen leven deze dagen.”

“[...] Bijverdienste is nodig **om vakanties en hobby's te betalen**. Ook sparen zou anders niet mogelijk zijn. Gaat om 900 euro per kwartaal extra, niet belast.”

Diegenen die erkend freelancer zijn (beroepsjournalisten, en voor stagiairs geldt in principe dezelfde regel) mogen in principe geen winstgevende bijberoepen (mits enkele uitzonderingen zoals leerkracht) uitoefenen. Toch oefent 10% van alle respondenten een commerciële nevenactiviteit uit of werkt voor een vakblad terwijl hij/zij beroepsjournalist is (7% van de respondenten doet dit zeker bewust, want geeft dit zelf aan bij vraag 44 van de enquête (bijlage 12). 19% van de respondenten oefent een commerciële nevenactiviteit uit of werkt voor een vakblad terwijl hij/zij het statuut van stagiair-beroepsjournalist heeft (minstens 15% van de respondenten doet dit bewust). Dan oefent nog 14% van de respondenten een commerciële nevenactiviteit uit zonder dat dit hem/haar verboden is, aangezien hij/zij geen statuut van (stagiair-)beroepsjournalist heeft. **Meer dan de helft van onze niet-erkende freelancers** heeft dus een bijverdienste. Ook **meer dan een derde van de beroepsjournalisten en van de stagiairs** heeft een **commerciële bijverdienste** naast het werk voor de media van algemene berichtgeving.

11.11 Afspraken met opdrachtgever

11.11.1 Contact en contract

Een freelancer kan aan opdrachten komen omdat de redactie hem/haar contacteert, omdat hij/zij zelf contact opneemt met de redactie en/of omdat er een afspraak gemaakt werd voor een doorlopende opdracht. Uit volgende figuur blijkt dat in de meeste gevallen de redactie de freelancer contacteert, maar dat in bijna evenveel gevallen het omgekeerde geldt. Ook duidt bijna 30% aan vaak doorlopende opdrachten te hebben:

<i>Contact opdrachten</i> (N=73)	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
Redactie contacteert freelancer	6%	16%	49%	29%
Freelancer contacteert redactie	15%	29%	42%	14%
Afspraken doorlopende opdracht	29%	30%	29%	12%

Figuur 17: Hoe de freelancer aan zijn opdrachten komt.

Enkele freelancers verduidelijken (vraag 39 van de enquête, bijlage 12):

“Ik stuur wekelijks een vast aantal artikels in, die normaliter zonder uitzondering worden gepubliceerd.”

“Elke maand wordt ik door mijn opdrachtgevers gevraagd om mijn dagen van de volgende [maand] die ik wil werken door te geven.”

“Ik geef zelf aan wat er aan interessant nieuws te rapen valt, maar wordt ook gebeld met tips. Zowel voor *opdrachtgever* als voor *opdrachtgever* volg ik zaken doorlopend op.”

Freelancers die voor televisie werken worden het meest door de redactie gecontacteerd. Bij de geschreven pers en de persagentschappen is het wisselend, maar lijkt de freelancer iets meer zelf het initiatief te moeten nemen.

<i>Contract</i> (N=73)	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
Enkel mondeling	11%	22%	44%	23%
Mailtje geldt als overeenkomst	14%	19%	41%	26%
D.m.v. een getypt contract	66%	22%	4%	8%

Figuur 18: Hoe een overeenkomst met de werkgever gesloten wordt.

In heel veel gevallen wordt een overeenkomst met de opdrachtgever enkel mondeling geregeld. De zelfstandige heeft bijgevolg niks om zich te beroepen indien er achteraf iets fout gaat. Ongeveer even vaak geldt een mailtje wel als overeenkomst. Slechts weinigen maken gebruik van een getypt contract. Nochtans zou dit voor de VVJ idealiter in alle omstandigheden gebruikt moeten worden. De vereniging heeft zelfs een modelcontract opgesteld (bijlage 6). Iemand licht toe dat bij hem/haar de communicatie vaak gebeurt via mail, maar de dagagenda en plotse gebeurtenissen telefonisch worden besproken. Iemand anders vertelt dat bij hem/haar een mondelinge overeenkomst bevestigd wordt via mail.

63% heeft het gevoel dat, als hij/zij dat wil, hij/zij opdrachten kan weigeren. 37% heeft het gevoel van niet. Bijna de helft (49%) weigert soms een opdracht, 32% heeft dit al een enkele keer gedaan en 16% heeft dit nog nooit gedaan (3% weigert regelmatig).

11.11.2 Exclusiviteit en schijnzelfstandigheid

42% van de respondenten zegt door één of meerdere van zijn/haar opdrachtgevers te worden aangemaand om niet voor bepaalde andere opdrachtgevers te werken. Vaak gaat het om concurrerende media; een freelancer die voor een krant werkt mag dan bijvoorbeeld niet voor een ander dagblad schrijven. Ook vaak wordt op het vak van kennis en netwerk met betrekking tot bepaalde specialiteiten de exclusiviteit gevraagd; iemand die regionaal of gerechtelijk nieuws brengt mag dan voor andere media enkel nieuws brengen buiten het

regionale of gerechtelijke domein. Soms gelden beide exclusiviteitsregels. Sommigen houden er geen rekening mee. Zo zegt iemand zich er niets van aan te trekken omdat hij/zij niet betaald wordt in verhouding tot die exclusiviteit. Maar de meeste freelancers lijken er begrip voor te kunnen opbrengen.

Problematischer is het wanneer er sprake is van schijnzelfstandigheid. De manier van werken en de relatie tot de opdrachtgever verschillen dan niet veel van die van een loontrekkende: de freelancer werkt op een duurzame manier voor de opdrachtgever, waarbij er sprake is van een gezagsrelatie of hiërarchische controle, er is geen vrijheid is wat betreft de werkorganisatie en het regelen van de arbeidstijden en in het ergste geval de verplichting geldt om exclusief voor de opdrachtgever in kwestie, en niet voor andere opdrachtgevers, te werken. Dit mag eigenlijk niet, omdat een freelancer die exclusief voor één opdrachtgever werkt eigenlijk een vast contract (cao) moet krijgen.

Waar 31% denkt schijnzelfstandige te zijn beweert 63% van niet (6% weet het niet). Op het eerste zicht lijken die cijfers te overlappen met de antwoorden op de vraag naar het aantal opdrachtgevers (32% werkt voor één enkele opdrachtgevers tegenover 68% voor meerdere). Van diegenen die beweren geen schijnzelfstandige te zijn gaven ook de meesten eerder aan voor meerdere opdrachtgevers te werken (zowat de helft van het totaal aantal respondenten). Dan zijn er nog enkelen die beweren geen schijnzelfstandige te zijn maar toch zeggen maar voor één opdrachtgever te werken. Van hen veronderstellen we dat ze zich ofwel niet “onderdrukt” voelen, hoewel ze een vast contract verdienen, of dat ze gewoon nog geen andere opdrachtgevers gevonden hebben. Diegenen die beweren schijnzelfstandige te zijn hebben meestal één opdrachtgever, hoewel ze soms voor twee verschillende merken van eenzelfde mediagroep werken (bv. *Gazet van Antwerpen* en *Belang van Limburg*, allebei van Concentra). Ook zij die sporadisch voor meerdere opdrachtgevers werken kunnen zich schijnzelfstandige voelen, wanneer één opdrachtgever het overgrote deel van hun werkuren beheerst. Dit blijkt ook duidelijk uit de commentaren (op vraag 43 van de enquête, bijlage 12) van journalisten die zichzelf als schijnzelfstandige zien:

“Ja. Mijn belangrijkste opdrachtgever verwacht overdag een **continue beschikbaarheid**, tenzij ik dat vooraf doorgaf. De avond voordien wordt een programma doorgestuurd, met daarin mijn opdrachten waarover ik geacht ben te schrijven, al dan niet ter plaatse. Net daarvoor krijg ik meestal een telefoontje waarin de onderwerpen inhoudelijk overlopen worden. ’s Avonds is de verwachting beschikbaar te zijn, kleiner, al voel ik wel verwachtingen omtrent avondlijke beschikbaarheid. **Te veel weigeren lijkt me geen goede zaak.** Overdag plots erbijkomende [sic] opdrachten: soms vraagt me [sic] of ik kan

(telefonisch), maar vaker betreft het gewoon een mailtje, bijvoorbeeld bij een persbericht dat wordt geforward: “Maak je hiervan een bericht, aub? Dankuwel.”

“Ik werk maar voor één opdrachtgever en dat neemt al mijn tijd in beslag. **Opdrachten aannemen van andere media (behalve andere kranten) is volgens mij wel mogelijk maar gaat niet uit tijdsgebrek en het feit dat ik bijna altijd standby ben/moet zijn.**”

“Daar lijkt het vaak toch op, ja, omdat ik dagelijks voor het medium werk. Al heb ik wel de vrijheid om **af en toe tijd te maken voor (kleinere) opdrachtgevers.**”

‘Het is niet zo dat ik niet voor andere media mag werken, maar **er wordt verwacht dat ik er elke dag sta en eventueel werk van anderen opvang.** Ik stel wel zelf nieuws voor, maar uiteindelijk heeft de redactie het laatste woord.’

“Werk vooral voor *opdrachtgever*, **eigenlijk zou ik met een vast contract moeten werken** maar dit is niet mogelijk. In dat opzicht wordt er van lokale journalisten geprofiteerd.”

“Ik werk terug **80% voor *opdrachtgever* die mij na *aantal* jaar vaste dienst had ontslagen.** Mijn ontslag lag dus niet aan slecht geleverd werk, maar er moest bespaard worden. Je kan zeggen dat ik min of meer in het zelfstandigenstatuut werd ‘gedwongen’.”

Een freelancer geeft wel aan ooit gewaarschuwd te zijn voor schijnzelfstandigheid door de opdrachtgever zelf (antwoord op vraag 18 van de enquête, bijlage 12):

“Mijn grootste opdrachtgever [...] liet me geen keuze dan voor hen te werken als freelancer. Daarbij zei men: “Je zoekt best ook andere opdrachtgevers, dit om problemen omtrent schijnzelfstandigheid te vermijden.” Dit ondanks de quasi permanente beschikbaarheid die wordt gevraagd.”

11.11.3 Uitbetaling & auteursrechten

<i>Omgang met auteursrechten</i> (N=73)	Nooit	Soms	Vaak	Altijd
Opdrachtgever verwerft recht om auteurswerk eenmalig te publiceren	46%	22%	7%	25%
Volledige overdracht materiële auteursrechten van auteur naar opdrachtgever	16,5%	12%	16,5%	55%

Figuur 19: Omgang met auteursrechten.

Bovenstaande tabel toont aan dat **in veel gevallen (55% altijd, 16,5% vaak)** de freelancer zijn **materiële auteursrechten** volledig moet **overdragen aan de opdrachtgever**. Dit betekent in principe dat de opdrachtgever kan doen met het werk wat hij wil, en de journalist

dus geen auteursrechtenvergoeding hoeft te geven bij herpublicatie. En dit betekent ook dat de freelancer zijn intellectuele eigendom niet langer naar genoegen kan exploiteren.

“De krant vraagt mijn vermogensrecht. Zij kennen zichzelf het recht [sic] om mijn beelden die ik in opdracht van hun [sic] maak telkens opnieuw zonder enige bijkomende vergoeding te gebruiken. Niet bespreekbaar.”

“In theorie houdt [sic] ik de auteurs- en publicatierechten. In de praktijk doet de redactie met de beelden waar ze zin in hebben (en daar is weinig tegen te beginnen)”.

De reacties (op vraag 41 van de enquête, bijlage 12) van de respondenten tonen aan dat zij zelf weinig in de pap te brokken hebben. Wat betreft de auteursrechten is er dus nog werk aan de winkel, wil de VVJ de vergoeding van “50% van de oorspronkelijke vergoeding aan auteursrechten” (Deltour & Declercq, 2012, 104-105) bij herpublicaties ingeburgerd krijgen. Auteursrechten zijn misschien niet zo makkelijk onder controle te krijgen, maar vormen wel een terrein waar nog enige centjes te rapen vallen.

<i>Uitbetaling</i> (N=73)	Nooit	1 keer	2-3 keer	Meer dan 3 keer
Laattijdige uitbetaling (= niet binnen de maand na aflevering van de prestatie)	36%	9%	19%	36%
Werk werd meer dan 1 maal gepubliceerd, en ik werd daar NIET extra voor vergoed	53%	6%	0	41%
Omdat het werk dat ik in opdracht maakte niet werd gepubliceerd, kreeg ik daar NIKS voor betaald	70%	3%	12%	15%

Figuur 20: Laattijdige uitbetaling & uitbetaling in auteursrechten bij herpublicatie.

Het is opvallend dat iets meer dan de helft van de respondenten nog nooit heeft meegemaakt dat hij/zij niet vergoed werd bij herpublicatie, terwijl een 40% dit al meer dan drie keer heeft meegemaakt. Het feit dat de helft van de starters dit nog nooit heeft meegemaakt, kan aan drie zaken liggen: ofwel heeft de freelancer een goede opdrachtgever, ofwel is hij/zij niet echt met zijn auteursrechten bezig, ofwel heeft hij/zij nog nooit een herpublicatie meegemaakt. Ook een geluk dat 70% bij niet publicatie vergoed werd, maar dit cijfer valt zoals het vorige moeilijk in te schatten omdat we een categorie “nog niet meegemaakt” hadden moeten toevoegen. Dit is een tekortkoming van onze enquête. Toch kunnen we zeker zijn dat meer dan **40% al vaker last heeft gehad van een schending van de auteursrechten**. Het is duidelijk dat daar iets aan zou moeten gebeuren.

36% heeft nog nooit te maken gehad met **laattijdige uitbetaling** (= niet binnen de maand na aflevering van de prestatie), maar evenveel freelancers hebben dat al **meer dan drie keer** meegemaakt. Ook dit kan dus beter.

11.12 Algemene tevredenheid

Onderstaande tabel geeft weer hoe tevreden de respondenten zijn over de verschillende extrinsieke (1-10) en intrinsieke (11-18) aspecten van hun werk.

<i>Algemene tevredenheid</i> (N=73)	Ronduit ontevreden	Eerder ontevreden	Eerder tevreden	Tevreden	Eerder tevreden + tevreden
1) Loon	11%	34%	34%	21%	55%
2) Promotiekansen	12%	41%	36%	11%	47%
3) Werkzekerheid	19%	34%	34%	13%	47%
4) Werkdruk	5%	37%	52%	6%	58%
5) Aantal werkuren	8%	32%	50,5%	9,5	60%
6) Tijdstip werkuren	7%	33%	46%	14%	60%
7) Combinatie werk- en privéleven	7%	40%	38%	15%	53%
8) Sociaal/maatschappelijk engagement	3%	18%	55%	24%	79%
9) Aanzien binnen de beroepsgroep	1%	19%	66%	14%	80%
10) Maatschappelijk aanzien	1%	17%	60%	22%	82%
11) Intellectuele uitdaging	1%	14%	47%	38%	85%
12) Veelheid aan contacten	0%	7%	40%	53%	93%
13) Afwisseling (inhoudelijk)	0%	3%	34%	63%	97%
14) Creativiteit	1%	11%	38,5	49,5	88%
15) Vrijheid wat betreft werkuren	7%	18%	45%	30%	75%
16) Autonomie wat betreft onderwerpskeuze en de uitwerking daarvan	2%	30%	56%	12%	68%
17) (communicatie over) inhoudelijke aanpassingen door de eindredacteur achteraf	15%	30%	40%	15%	55%
18) De wijze waarop uw werk voor het publiek herkenbaar wordt gemaakt (naam/initialen/geen	4%	14%	48%	34%	82%

vermelding)					
19) Algemene bescherming van het statuut van de freelancer	22%	42%	29%	7%	36%
20) Uw beroep en de werkomstandigheden algemeen	3%	23%	60%	14%	74%

Figuur 21: Tevredenheid algemeen en wat betreft de verschillende intrinsieke en extrinsieke aspecten van het freelance werk.

Over het algemeen zijn de freelancers vrij tevreden. Over het beroep en de werkomstandigheden algemeen (20) is zo'n 74% eerder tevreden tot tevreden. De intrinsieke aspecten scoren het hoogst. Over de intellectuele uitdaging, veelheid aan contacten, inhoudelijke afwisseling en creativiteit is zo'n 85% eerder tevreden tot tevreden. Deze vier aspecten hebben dan ook niet alleen te maken met het freelance statuut maar met de eigenheid van het journalistieke beroep in het algemeen. Over de **vrijheid** (keuze werkuren) is zo'n 75% eerder tevreden tot tevreden. Wat betreft de autonomie (onderwerpskeuze & uitwerking) zegt 68% zich eerder tevreden tot tevreden te voelen. Met de invloed van de eindredactie heeft dus al iets minder freelancers het hoog op. Over de naamsvermelding wordt niet veel geklaagd, maar slechts 55% is eerder tevreden tot tevreden over hoe inhoudelijke aanpassingen achteraf doorgevoerd worden.

De extrinsieke aspecten waarover een groot deel van de freelancers zich eerder tevreden tot tevreden uitlaat hebben ook veel te maken met het journalistieke beroep in het algemeen: maatschappelijk aanzien (82%), aanzien binnen de beroepsgroep (80%) en sociaal/maatschappelijk engagement (79%).

De rest van de **extrinsieke aspecten scoren echter iets lager**. Over het aantal werkuren en het tijdstip van de werkuren is 60% eerder tevreden tot tevreden. Over de werkdruk is zo'n 58% eerder tevreden tot tevreden. De combinatie tussen werk- en privéleven blijkt niet altijd evident: slechts iets meer dan de helft (53%) blijkt eerder tevreden tot tevreden. De elementen die naast dat aspect het laagst scoren zijn het **loon**, waarover slechts 55% eerder tevreden tot tevreden is, en de **promotiekansen en werkzekerheid**, waarover maar iets minder dan de helft (47%) zich eerder tevreden tot tevreden te uit. De freelancers voelen zich tot slot **niet genoeg beschermd**, want 64% is hier eerder ontevreden tot ronduit ontevreden over (en slechts 36% minstens eerder tevreden).

Het was te verwachten dat, zoals in andere onderzoeken, ook onze beginnende freelancers de intrinsieke aspecten meer punten geven dan de extrinsieke (supra). Ze houden van hun job als journalist, maar dromen wel van meer zekerheid wat betreft de werkomstandigheden. Iemand geeft een toelichting op enkele aspecten (van vraag 51 van de enquête, bijlage 12):

“Qua tijdstip, werkdruk, combi met privéleven enz: je werkt vaak op lastige uren, op feestdagen en tijdens weekend, je moet veel werken en deadlines halen. Dat kan wegen op je privéleven. Hoewel ik daar soms ontevreden over ben, weet ik dat het erbij hoort en je zou me er dus ook niet over horen klagen. Maar goed, **soms droom ik wel van een soortgelijke job waarbij ik meer 'privétijd' heb.** Inhoudelijke veranderingen: **de eindredactie past soms titels aan die niet overeenkomen met de inhoud maar wel beter verkopen.** Maar je naam als journalist staat daar wel onder. Mensen die klagen over de titel, bellen dus naar mij. Bij de eindredactie komen ze bijna niet terecht. Vermelding publiek: **het is al gebeurd dat ik een paginagroot artikel gemaakt heb voor de nationale pagina's van *werkgever*.** **Maar mijn initialen stonden er niet bij,** wel die van twee loontrekkenden die een extra bijdrage aan mijn tekst geleverd hadden. 'Vergeten', klonk het achteraf.”

11.13 Liever loontrekkende?

62% van de respondenten kent een of meerdere freelancers die gestopt zijn als zelfstandig journalist in hoofdberoep, omdat het loon en de werkomstandigheden te belabberd waren. Bij de reacties (op vraag 49 van de enquête in bijlage 12) vallen twee dingen op: de **onzekerheid wat betreft loon en vrije tijd:**

“Gehoord: **"Je bent jong en idealistisch, maar op een gegeven wil je wat zekerheid,** en niet meer meestappen in een systeem dat gebaseerd is op schijnzelfstandigheid. De bank ziet ook liever een vast contract, en ook dat je iets meer verdient.”

“"Daar kunt ge toch niet van leven?" antwoorden veel mensen wanneer ik mijn beroep vermeld. Zelf kan ik op financieel vlak nog even de kat uit de boom kijken, maar als de voorwaarden en vergoedingen niet een beetje verbeteren, zal ook ik eerder vroeg dan laat het beroep verlaten. **Ik heb drie universitaire diploma's, daar kan ik meer mee dan 60 uur per week werken voor een vergoeding die nauwelijks boven het minimumloon uitkomt.**”

“Iedereen die ermee stopt, stopt om dezelfde reden: **laag loon, amper vakantiedagen en helemaal geen weekends.** Als je 330 dagen ofzo per jaar werkt en je krijgt de kans een 'normale' job te doen, dan twijfelt een freelance journalist vaak niet lang.”

“Het grootste probleem is vaak dat het **werk nooit stopt.** De meeste die stoppen willen vooral meer zekerheid over wanneer ze vrije tijd zullen hebben.”

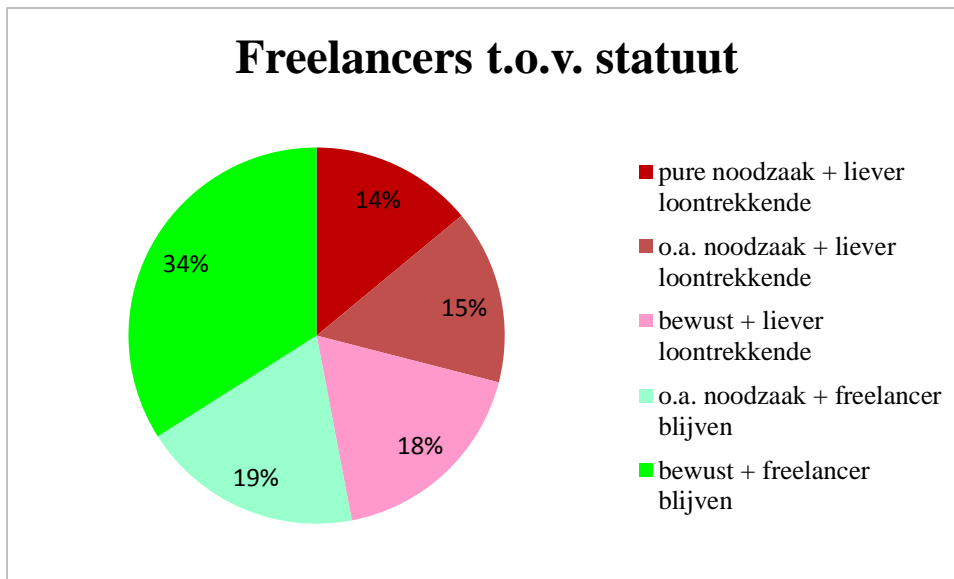
Zouden de respondenten zelf van het zelfstandigenstatuut af willen? **47% van de freelancers zou liever als loontrekkende aan de slag gaan.**

Je zou verwachten dat het om de 48% respondenten gaat die enkel voor het freelance statuut kozen omdat ze geen vast contract konden bemachtigen of ontslagen zijn als loontrekkende. Toch overlapt dit maar deels. We vergelijken de vragen “waarom bent u aan de slag gegaan als freelancer” en “zou u liever loontrekkende zijn”.

Aan de ene kant is er de groep (48% van het totaal aantal respondenten) die freelancer is geworden onder andere bij gebrek aan een vast contract. (We geven wel de procenten weer op het totaal aantal respondenten, omdat het anders te verwarrend wordt.) 14% van alle freelancers ziet het gebrek aan een vast contract als *enige* reden voor het zelfstandigenstatuut, én wil nog steeds liever loontrekkende worden. Deze groep is dus het negatiefst. 15% van het totaal aantal respondenten is ooit freelancer geworden *onder andere* bij gebrek aan een vast contract, en wil liever loontrekkende zijn. Deze groep staat dus ook erg negatief tegenover het statuut. 19% van het totaal aantal respondenten is ooit freelancer geworden met als enige reden of onder andere (om)dat ze geen vast contract konden bemachtigen, maar wil best freelancer blijven. Deze groep lijkt zich ondertussen goed te kunnen vinden in het zelfstandigenstatuut (supra).

Aan de andere kant zijn er de journalisten die zijn beginnen freelancen om andere redenen, dus niet uit verplichting, maar bijvoorbeeld voor de vrijheid (52% van het totaal). 18% van alle respondenten is er ooit bewust ingestapt, maar zou toch liever loontrekkende zijn. 34% van alle respondenten heeft daarentegen ooit zelf voor het statuut gekozen, en wil dit nog steeds behouden. Met de figuur hieronder geven we alles nog eens schematisch en vereenvoudigd⁸⁷ mee:

⁸⁷ We zeggen wel dat diegenen, die niet aanduiden dat ze freelancer zijn geworden omdat ze geen job als loontrekkende vonden, bewust voor het statuut hebben gekozen. Dit is misschien iets te simplistisch uitgedrukt. Toch geeft het volgens ons een redelijk adequaat beeld van de opvattingen van onze respondenten.

Figuur 22: Freelancers t.o.v. statuut.

53% lijkt dus **tevreden** met het statuut van freelancer, **waarvan het grootste deel (34% v.h. totaal) ook ooit bewust voor het statuut heeft gekozen**. 47% wil liever loontrekkende worden. Het grootste deel daarvan, namelijk **bijna één derde van het totaal (29%) lijkt echt in het freelance statuut gedwongen**: zij zijn er (deels) uit noodzaak in beland en willen er nu nog steeds vanaf.

De studie van Verhille (1984-1985, 134) toont nog dat 70% ooit bewust in het statuut is gestapt, maar dat toch 60% liever loontrekkende zou zijn. Deprez (in: Paulussen & Raeymaeckers, 2010, 71-75) meldt dan weer dat 75% ooit voor het statuut heeft gekozen en dat 70% er ook tevreden tot zeer tevreden mee is. Onze freelancers lijken daar ergens tussen te liggen.

Bij de reacties (op vraag 50 van de enquête, bijlage 12) zijn er enerzijds zij die liever loontrekkende willen zijn, omdat ze de onzekerheid op werk en op een vast loon beu zijn, omdat ze liever een goede verzekering en behoorlijk pensioen zouden hebben, omdat ze vinden dat ze teveel moeten werken en/of omdat ze zich niet zelf met de administratieve kant van hun job willen bezighouden:

“Freelance werken is in theorie plezant als je overal opdrachten krijgt. Het zou je vrijheid geven maar helaas heb je die niet. Zo is de beslissing om bijvoorbeeld om [sic] twee maanden op vakantie te gaan dodelijk. Dan word je nergens meer gevraagd. Dus ja liever loontrekkende...”

“Biedt veel meer voordelen: bijvoorbeeld op het vlak van ziekteverzekering, pensioen etc. Plus je krijgt je vakanties uitbetaald en krijgt een dertiende maand. Je loon fluctueert niet. Geen administratie om te regelen.”

“De werkzekerheid, de administratie die er niet is, het niet constant moeten piekeren over je inkomstenbronnen, het ge-onderhandel.”

Anderzijds zijn der diegenen die best tevreden zijn met het statuut, omdat ze gehecht zijn aan hun vrijheid, vinden dat ze als ze dat willen opdrachten kunnen weigeren om iets anders te doen en/of omdat ze vinden dat ze als freelancer meer kunnen verdienen.

“De vrijheid is zijn geld waard.”

“Ik ben nogal gehecht aan mijn vrijheid, eerlijk gezegd. Als ik wil, kan ik nog altijd opdrachten weigeren (al is dat ook relatief natuurlijk: te veel opdrachten weigeren, zou zich uiteindelijk wreken...)”

“Ik zou enkel als loontrekkende willen werken als ik min of meer dezelfde opdrachten kan doen. Maar zo ken ik geen enkele werkgever. Persfotografen zijn op enkele na allemaal freelancers.”

“Nee, **als freelancer kan je veel meer verdienen dan als loontrekken** [sic]. Hoe meer je werkt, hoe meer je verdient.”

“loontrekkende = langer of meer uur werken zonder extra”

De perceptie van freelance werk is dus voor iedereen anders. Vrijheid is een relatief begrip. Sommige freelancers denken in loondienst niet zoveel te kunnen verdienen, anderen vinden dat je in loondienst voor hetzelfde, of minder werk, veel beter verdient. Ook loondienst biedt tegenwoordig niet meer zoveel werkzekerheid:

“Ik heb als loontrekkende journalist gewerkt, met alle bescheiden voordelen die daaraan gekoppeld zijn, maar werd steeds de speelbal van HR-beslissingen en herstructureringen, waardoor dergelijke periodes nooit langer dan 6 maanden duurdern [sic]. **Loondiesnt** [sic] **biedt in onze sector nog amper garanties, maar is wel oneindig beter betaald** dan freelancen, en dat voor hetzelfde -of soms veel minder - werk...”

Iemand komt met een compromis.

“Kan ik eigenlijk niet met ja of nee op antwoorden. Loontrekkende heeft voordelen qua zekerheid, maar ook freelancer heeft voordelen. Ik heb er zelf al heel veel over nagedacht en kom steeds tot de conclusie dat alles voordelen en nadelen heeft.”

11.14 Belangrijkste bekommernissen

Ook wanneer we op het einde van de enquête vragen naar opmerkingen en suggesties ter verbetering van het statuut van de freelancer (vraag 52 van de enquête, bijlage 12), komen de werkonzekerheid, het loon en de lage sociale bescherming geregeld naar voor. Ook klagen de freelancers over de hoge bijdrage aan de sociale zekerheid. Verder moet er duidelijkheid

komen over het systeem van auteursrechten en moet de schijnzelfstandigheid worden aangepakt. Toch benadrukken enkelen dat journalistiek een fantastisch beroep is, en dat er niet alleen naar het negatieve van freelancen hoeft gekeken te worden.

“Door het zeer grote aanbod op de journalistiek arbeidsmarkt [sic] vind ik dat de meeste beginnende journalisten voor een hongerloon moeten werken. Het is zeer ontmoedigend. **Er worden nu bijna nergens nog vaste jobs worden [sic] aangeboden. En via de freelance weg moet je veel geluk hebben om goed je kost te verdienen.** Ik kijk al uit naar augustus 2013: dan krijg ik eindelijk een uitkering voor de dagen dat ik niet kan werken en dat zijn er vind ik persoonlijk nog te veel.”

“Er bestaan richtlijnen rond het loon voor freelancers, maar jammer genoeg worden die amper gevolgd. Het is goed dat de VVJ bestaat, maar in realiteit is er toch maar weinig cohesie tussen de freelancejournalisten. Mocht er een groter groepsgevoel zijn (wat niet evident is, aangezien journalisten in verschillende organisaties werken), dan zou het makkelijker zijn om drukking uit te oefenen. **Versnippering is enkel goed voor de werkgevers, zodat ze minder moeten uitbetalen.**”

“**Een aanpassing van de forfaitaire manier waarop je als zelfstandige geacht wordt bij te dragen aan de sociale zekerheid is geen overbodige luxe.** In je eerste werkjaar bedraagt deze bijdrage op jaarbasis bijna 2800 euro. Het is bij voorsprong de zwaarste kost in de eerste werkjaren. Omgekeerd is de sociale [sic] bescherming voor zelfstandigen in geval van ziekte of ongeval er zwak.”

“- VVJ zou ook journalisten die journalistiek **werk combineren met bedrijfsjournalistiek werk** [sic] (schrijven voor bedrijfsmagazines etc) ook sneller [het] statuut van beroepsjournalist moeten geven - Geen probleem dat opdrachtgever [sic] mijn stukken meermaals publiceert zonder extra vergoeding, maar dan vind ik dat we volledige auteursrechten zouden moeten krijgen (**nu wordt het belangrijkste stuk vd auteursrechten verplicht overgedragen naar opdrachtgever** [sic], of anders ben je je werk kwijt) - **heel veel freelancers worden betaald in auteursrechten**, en dat is heel nadelig (ik gelukkig niet) - prijs per artikel bij de dagkranten is zeer laag - regiocorrespondenten kranten worden zééér slecht betaald en er wordt van hen veel gevraagd”

“De journalistiek is fantastisch. **Ik heb echt mijn droomjob gevonden, maar het statuut van freelancer is gewoon slecht. Er zouden regels moeten komen die die aanpakken.** Na een bepaalde periode zou er niet meer met dagcontracten gewerkt mogen worden. En als je langer als een bepaalde tijd ergens werkt, zou er een minimum aantal uren gewaarborgd moeten zijn. **Zodat je niet onder de armoedegrens zit als je bij één bepaald bedrijf al lang werkt** ouzo [sic].”

“Het beroep van een freelancer is **niet enkel kommer en kwel** zoals vaak wordt afgeschilderd. Enerzijds heb je inderdaad hoge kosten, soms het gevoel dat je eerder schijnzelfstandige bent. Maar de keerzijde van de medaille is dan weer dat je toch je **vrije dagen** min of meer zelf bepaalt, je soms **opdrachten** toch kan **weigeren** en je van **thuis** uit kan **werken.**”

12 Conclusie

“Freelancer zijn is momenteel voor heel veel journalisten (in spe) de enige mogelijkheid om aan de slag te kunnen gaan in de sector. **Het zou heel wat betekenen mochten de uitgevers ons meer erkennen, nauwer in contact staan met freelancers en ze vanaf het begin beter betalen. Jammer genoeg is er een 'overaanbod' aan freelancers en kunnen ze gemakkelijk verder doen.** Goede reporters liggen er natuurlijk ook niet voor te rapen, maar toch.. .mocht ik nu zeggen 'ik stap op', zal mijn plaats snel ingevuld zijn. **Op die manier creëer je natuurlijk ook concurrentie tussen de freelancers**, die van zichzelf al geen echte 'collega's' hebben. Bij *opdrachtgever* wakkeren ze dit graag aan opdat iedereen met primeurs of beter nieuws dan anderen afkomt. Dat stoort me soms. Nieuws publiceren moet in de eerste plaats een maatschappelijke meerwaarde hebben, vind ik, en **door die mentaliteit publiceren freelancers soms gelijk wat, kopiëren ze, of blazen ze dingen op. En daarmee krijg je dan een algemene stempel dat wij allemaal aan riooljournalistiek doen, wat uiteraard helemaal niet zo is....**” (reactie op vraag 52 van de enquête, bijlage 12)

Met bovenstaande quote, die een freelancer tijdens het invullen van onze enquête neerschreef, komen we terug op het punt waar we deze thesis begonnen waren. De mediamarkt is heftig, maar nog steeds willen velen er hun plaatsje veroveren. De intrinsieke aspecten van de job zijn dan ook erg aantrekkelijk. Of dit in België geleid heeft tot veel meer freelancers (onder de beginnende journalisten) dan pakweg 20 jaar geleden willen we niet zomaar bevestigen. Onder de erkende freelancers lijkt de toename erg beperkt. Bovendien stelden Deprez & Raeymaeckers (2012, 11) vast dat niet alleen de gemiddelde leeftijd van de loontrekkende beroepsjournalisten, maar ook die van de zelfstandige, is toegenomen. Dit lijkt erop te wijzen dat er niet alleen onder de vaste medewerkers, maar ook onder de zelfstandigen, meer mensen in de sector blijven dan er instromen. Moest er een toename zijn van het aantal (jonge) freelancers zou enkel de groep loontrekkenden ouder worden, en zou de groep freelancers eerder verjongen.

Daarnaast moeten evoluties binnen de groep niet-erkende freelancers nog aan het licht gebracht worden. Deze groep is zo heterogeen (voltijdse vs. halftijdse werkkrachten, werk voor algemene nieuwsmedia vs. meer commercieel werk etc.) dat niemand het – naar ons weten – voorlopig heeft aangedurfd om daar grondig onderzoek naar te doen. Zelfs voor de Internationale Federatie van Journalisten (Nies & Roberto, 2003, 6) is er nog veel onduidelijkheid wat betreft (een toename van) freelance werk in de media. Het zou uiterst interessant zijn dat toekomstige studies een beeld proberen schetsen van deze groep. Zeker is wel dat er geklaagd wordt over de positie van freelancers en dat er met argwaan naar de toekomst wordt gekeken. Discussies over lage tarieven, late uitbetaling, het niet respecteren

van auteursrechten, het beperkt sociaal statuut en schijnzelfstandigheid lijken al jaren aan de orde. Wij wilden weten hoe de beginnende freelancers van vandaag hun toekomst zien, want zij bevinden zich in de moeilijkste situatie en zijn nog nauwelijks van naderbij bestudeerd. Met behulp van de cijfers en getuigenissen van 73 zelfstandige journalisten die voor algemene nieuwsmedia werken in hoofdberoep, en dit niet langer dan vijf jaar, schetsten wij een beeld. We willen nogmaals al wie meewerkte bedanken.

De starters werken gemiddeld 40 tot 45 uur per week. Zij werken dus zeker niet weinig. Toch doen ze niet beter dan de doorsnee beroepsjournalist, die zo'n 45,6 uur werkt, en dan de doorsnee freelancer, die zo'n 50,4 uur werkt. Teugels & Vercaigne (2011, 3) stellen ook vast dat beginnende journalisten over het algemeen iets minder werken dan meer ervaren werkkrachten; zo'n 44 uur.

Het netto maandloon ligt gemiddeld rond de €1700 euro. Daarmee verdienen de starters dus ook iets minder dan de doorsnee loontrekkende en de doorsnee freelancer, die netto zo'n €2000 binnenhalen per maand. Volgens *Vacature* en *Jobat* (2012) ligt het gemiddeld startersloon, voor iemand die een masterdiploma heeft van dezelfde aard als dat van onze respondenten, echter maar op zo'n €1500 netto. Freelancers hebben zelfs meer kans om veel meer dan het gemiddelde te verdienen. Dit komt omdat – zeker in de geschreven pers – tarieven erg uiteenlopend zijn en omdat er zaken zoals de kunst om jezelf te verkopen en om te onderhandelen meespelen. Maar freelancers hebben ook veel kans om erg weinig te verdienen. Zo'n 30% van onze respondenten verdient minder dan €1400 netto per maand. Deze grotere loonspreiding dan bij loontrekkenden maken Paulussen & Raeymaeckers (2010, 63-64) ook duidelijk. Daarnaast mogen we niet vergeten dat de freelancers van dit netto maandinkomen wellicht nog een extra centje moeten opzij zetten voor vakanties en pensioen. Meer dan de helft van de niet-erkende freelancers en een derde van de (stagiair-)beroepsjournalisten durft volgens ons onderzoek dan ook een centje bij te verdienen met commercieel werk, hoewel dit voor die laatsten eigenlijk verboden is. Toch willen zowel freelancers als VVJ dat dit verbod herzien wordt.

Het grote actiepunt van de NVJ tijdens het jaar 2013, dat de vereniging uitriep tot “het jaar van de freelancer” (Liefding et al., 30/10/2012), is dat de tarieven naar omhoog moeten. Ook in België zien we dat de tarieven doorgaans nog (ver) onder de adviestarieven van de journalistenverenigingen liggen. Vooral (regionale pagina's van) dagbladen en regionale televisiezenders betalen vaak pijnlijk weinig. Bij dagbladen hebben journalisten vaak geen

idee van hoe de salariëring bij collega's gaat, of zijn ze er van overtuigd dat dit willekeurig gebeurt, al dan niet op basis van onderhandeling. Dit is ook de sector waarin je het meeste kans hebt om vrij veel, dan wel heel weinig te verdienen. Voor bepaalde sectoren moet er dus verder geijverd worden voor betere tarieven. De vraag die journalist Arno Van 't Hoog zich al stelde is echter of het wel mogelijk is te verwachten dat er plots meer geld op tafel gaat komen. Hopelijk komen er met de digitalisering ook duurzame ideeën wat de salariëring van freelancers betreft.

Wat we daarnaast ook niet mogen vergeten is dat onze enquête een duidelijke overeenkomst aantoonde tussen het nettosalaris en het aantal uren dat iemand presteert. Diegenen die minder verdienen werken doorgaans ook veel minder uren. Zij kunnen hier bewust voor gekozen hebben, maar waarschijnlijk willen velen graag meer werken. Ijdens en Van der Werff (2004, p. 7, 64) tonen met hun studie aan dat beginnende freelancers in Nederland vaak wel betaald worden volgens de adviestarieven, maar dat ze niet aan de normatieve jaaromzet in adviestarieven komen, omdat ze minder uren presteren dan volgens de adviestarieven wordt verondersteld. Ook de VVJ berekent haar adviestarieven op basis van het werkrooster van een loontrekkende⁸⁸. *Time is money*, maar misschien zijn er gewoon niet genoeg uren uit te delen? De Smaele & De Cock (2013) en Das (2007,157) laten zien dat vrijheid dan een relatief begrip wordt, als je constant op zoek moet naar nieuwe opdrachten om geld te kunnen verdienen. Al is werkonzekerheid het punt dat ook al in de studie van Verhille (1984-85, 130-131) voor de grootste ongerustheid bij freelancers zorgt.

Het zelfstandigenstatuut lijkt dan ook alleen voor wie goed kan omgaan met die relatieve vrijheid en voor wie voldoende ondernemerszin heeft. Je moet natuurlijk talent hebben, maar jezelf ook goed kunnen verkopen, kunnen onderhandelen over je salariëring en je werkschema praktisch indelen. Diegenen die graag freelancer willen blijven, iets meer dan de helft van onze respondenten, hebben vaak bewust voor het statuut gekozen. Voor hen is de vrijheid zijn geld waard, of betekent het juist een dikkere portefeuille. Het lijkt erop dat niet voor alle geïnteresseerden de journalistieke droom kan waargemaakt worden, ook al proberen ze het via het freelance statuut. Ook dit zou in toekomstige studies kunnen bestudeerd worden en is zeker nuttig om aan studenten journalistiek mee te geven. Zolang er zovelen staan te trappelen om in de journalistiek te gaan, kunnen de mediabedrijven in principe doen wat ze willen.

⁸⁸ VVJ, *Kun je daarvan leven?*

Dit neemt niet weg dat er iets kan gedaan worden aan het algemeen klimaat waarin freelancers moeten werken. 31% van onze respondenten ziet zichzelf als schijnzelfstandige. De journalistiek belooft hén dus wel met tijd, maar is niet zo eerlijk om daar een cao met een vast loon en een deftige sociale zekerheid tegenover te zetten. Schijnzelfstandigen hebben trouwens vaak niet de vrijheid om extra werkuren bij te zoeken, omdat één werkgever hun werkrooster volledig bepaalt. Verder zou er een werkbaar systeem voor het respecteren van de auteursrechten moeten uitgewerkt worden. Nu moet de meerderheid van de freelancers hun auteursrechten volledig overdragen aan de opdrachtgever, en zien ze vaak geen vergoeding bij herpublicatie. Tot slot moeten velen langer dan een maand wachten op de vergoeding voor hun werk. Als mediabedrijven zouden beginnen met aan deze zaken iets te doen zou dit van meer respect voor de freelancers getuigen dan er nu is. Verandering brengen zal niet eenvoudig zijn, want sommige pijnpunten worden al vele jaren aangeklaagd, en daarom moeten de freelancers er natuurlijk zelf als een blok achter staan. Wij zijn er met dit werk alvast in geslaagd om een deel van hen, al is het op papier, bij elkaar te krijgen.

13 Literatuurlijst

Wetenschappelijke bronnen

Antoine, F. (2000). *Les radios et les télévisions de Belgique*. Brussel: Kluwer.

Boone, L. (1980). De journalist in de massacommunicatie. In: *Wetenschap en Journalistiek. Liber Amicorum Antoon Breyne* (15-37). Leuven: Centrum voor Communicatiewetenschappen, KUL.

Das, J. (2007). Sydney freelance journalists and the notion of professionalism. *Pacific Journalism Review*, 13 (1), 142-160.

De Bens, E. (1983). *Het profiel van de beroepsjournalist in Vlaanderen*. Brussel: VUB Uitgaven.

De Bens, E. (1995). Het profiel van de Vlaamse dagbladjournalist. In: *Communication, Culture, Community. Liber amicorum James Stappers* (263-274). Nijmegen: Bohn Stafleu Van Loghum.

De Bens, E., & Raeymaeckers, K. (2010). *De pers in België. De geschiedenis en meest recente ontwikkelingen van de pers* (4^e ed.). Leuven: Lannoo.

De Burgh, H. (Ed.) (2005). *Making Journalists: Diverse Models, Global Issues*. Londen: Routledge.

De Ceuster, J. (2004-2005). *Freelancers in Vlaanderen: analyse van het statuut en de werkvoorwaarden van de zelfstandige journalist*. Masterproef tot het behalen van de graad van master in de journalistiek. Gent: Universiteit Gent.

Deprez, A. & Raeymaeckers K. (2012). *Happy news? A longitudinal study of job satisfaction among Flemish professional journalists*. Geraadpleegd op 25/06/2013, via <https://biblio.ugent.be/input/download?func=downloadFile&recordOId=2038786&fileOId=2051147>.

Desender, E. (2008-2009). *De toekomst van de fotojournalistiek. Empirisch onderzoek naar de rol van de Vlaamse fotojournalist in de context van digitale amateurfotografie*. Gent: Universiteit Gent.

De Smaele, H. & De Cock, R. (2013). Freelancers in de Vlaamse journalistiek: vrije vogels of vogels voor de kat? Kwalitatief onderzoek naar randvoorwaarden freelancestatuut. Etmaal van de communicatiewetenschap, Rotterdam, 7-8 February 2013.

Deuze, M. (2007). *Media Work*. Cambridge: Polity Press.

Deuze, M. (2009). Technology and the Individual Journalist. In: B Zelizer (Ed.), *The Changing Faces of Journalism. Tabloidization, Technology and Truthiness* (pp. 82-97). London: Routledge.

D'Haenens, L. & Saeys, F. (Eds.) (2007). *Western Broadcast Models: Structure, Conduct and Performance*. Berlijn: Mouton de Gruyter.

Fröhlich, R., & Holtz-Bacha, C. (Eds.) (2003). *Journalism Education in Europe and North America. An International Comparison*. Cresskill: Hampton Press.

Goris, R. (2012-2013). *Percepties van leidinggevenden in de journalistiek over tevredenheid, werkdruk, competenties en ondersteuning van beginnende journalisten* (Project Wetenschappelijk onderzoek, opleiding journalistiek). Brussel: Erasmushogeschool.

Ijdens, T. & van der Werff, H. (2004). *Een ongewis bestaan. De beroepspraktijk van schrijvende freelance journalisten in Nederland*. Tilburg: IVA (Instituut voor sociaal-wetenschappelijk beleidsonderzoek en advies van de Universiteit van Tilburg).

Johnstone, J.W.C., Slawski, E., & Bowman, W.W. (1976). *The News People. A Sociological Portrait of American Journalists and Their Work*. Urbana: University of Illinois Press.

Maes, L. (1973). *De journalisten van de geschreven pers in België: een sociografisch onderzoek* (niet gepubliceerde scriptie). Rijksuniversiteit Gent.

Paulussen, S., & Raeymaeckers, K. (Eds.) (2010). *Journalisten: profiel van een beroepsgroep*. Leuven: LannooCampus.

Raeymaeckers, K., Paulussen, S. & De Keyser, J. (2008). De beroepsjournalist in 2008: een profielstudie. *De Journalist*, nrs. 115 (4-6), 116 (4-6) en 117 (4-6).

Rehbinder, M. (1973). Soziale Sicherung freier Mitarbeit in rechtssoziologischer Sicht. In: Hübner, H. e.a. *Freie Mitarbeiter in den Rundfunkanstalten*. München: Beck, 27-29.

Smith, A. (1977). Technology and Control: the interactive dimensions of journalism. In: Curran, J., Gurevitch, M. & Woollacott, J. *Mass Communication and Society*. Londen: Open University Press, p. 187.

Teugels, M. & Vercaigne, C. (2011). *Hoe mediabedrijven talent kunnen aantrekken en vooral behouden*. Gent: Arteveldehogeschool. Geraadpleegd op 26/07/2013, via <http://www.vvoj.nl/cms/docs/Teugels-Vercaigne1.pdf>.

Teugels, M., Van Hoof, E., Mory, K. & De Witte, H. (2009). Is er een crisis op de redacties? Een onderzoek naar burn-out bij beroepsjournalisten in Vlaanderen. *De Journalist*, 122, 9-12.

Verhille, P. (1983-1984). *Het profiel van de erkende free-lance journalist in Vlaanderen / De freelancer*. Licentiaatsverhandeling. Gent: Rijksuniversiteit Gent.

Vermeulen, G. (1980). *Het tijdschrift. Handboek voor journalisten*. Amsterdam: Keesing, p. 13.

Voorhoof, D. & Valcke, P. (2011). *Handboek mediarecht*. Brussel: Larcier, p. 25.

Weaver, D. H. (Ed.) (1998). *The Global Journalist. News People Around The World*. Cresskill: Hampton Press.

Weaver, D. H. & Wilhoit, G.C. (1986). *The American Journalist. A portrait of U.S. News People and Their Work*. Bloomington: Indiana University Press.

Weaver, D. H. & Wilhoit, G.C. (1996). *The American Journalist in the 1990s: U.S. News People at the End of an Era*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Association.

Weaver, D. H. & Willnat, L. (Eds.) (2012). *The Global Journalist in the 21st Century*. New York: Routledge.

Weaver, D. H., Beam, R.A., Brownlee, B.J., Voakes, P.S. , & Wilhoit, G.C. (2007). *The American Journalist in the 21st Century. U.S. News People at the Dawn of a New Millennium*. Mahwah: Lawrence Erlbaum.

Zelizer, B. (2009). Introduction: Why journalism's Changing Faces Matter. In: B Zelizer (Ed.), *The Changing Faces of Journalism. Tabloidization, Technology and Truthiness* (1-10). London: Routledge.

Niet-wetenschappelijke bronnen

Geen algemene nieuwsverslaggeving: onderzoeksrapporten, informatieve documenten, documentairefilms en boeken

Bouciqué, J., De Pauw, C., Desmaretz, K. & Van Den Nest, M. (19/03/2009). Staten-Generaal voor de Media, 19 maart 2009: Uitgebreid verslag. *Cjism.vlaanderen.be*. Geraadpleegd op 25/07/2013, via

http://www.cjism.vlaanderen.be/media/downloads/statengeneraal20090319_cjism_verslag.pdf.

Caudron, J. (2011). *Media morgen: de media op hun kop*. Leuven: Lannoo Campus.

CEBJ (2012). Documenten. *CEBJ.be*. Geraadpleegd op 09/02/2013, via

<http://www.cebj.be/node/7>.

Davies, N. (2008). *Flat Earth News*. Londen: Chatto & Windus.

Declercq, I. (2009). Freelancen in Vlaanderen: hoeveel schuift dat? (deel 1). *De Journalist*, 124, 6-7)

Declercq, I. (2009). Freelancen in Vlaanderen: hoeveel schuift dat? (deel 2). *De Journalist*, 125, 6-7.

Declercq, I. (17/11/2011). Vier op de tien freelancers: minder dan 2000 euro bruto per maand. *Journalist.be*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://www.journalist.be/nieuws/vier-op-de-tien-freelancers-minder-dan-2000-euro-bruto-maand>.

Deltour, P. (2004). Dossier: freelancers in het nauw. *De Journalist*, 69, 8-10.

Deltour, P. (2010). Nieuwe media, nieuwe journalisten. *De Journalist*, 132, 10-11.

Deltour, P. (2012). Minder erkende beroepsjournalisten. *Journalist.be*. Geraadpleegd op 10/01/2013, via <http://www.journalist.be/nieuws/minder-erkende-beroepsjournalisten>.

Deltour, P., & Declercq, I. (2012). *Vademecum voor zelfstandige journalisten*. Gent: Mijnwetboek.be.

De verschillende soorten vennootschappen (2013). *DeBelgischeGids.be*. Geraadpleegd op 11/08/2013, via <http://www.debelgischegids.be/documentatie/de-verschillende-soorten-vennootschappen-106.html>.

Edmonds, R., Guskin, E., Mitchell, A., & Rosenstiel, T. (2012). Newspapers: Building Digital Revenues Proves Painfully Slow. *The Pew Research Center's Project for Excellence in Journalism*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://stateofthemediamedia.org/2012/newspapers-building-digital-revenues-proves-painfully-slow/?src=prc-section>.

ENG-opname (2013). *Hulskamp.nl*. Geraadpleegd op 11/08/2013, via <https://www.hulskamp.nl/349>.

Europese Federatie van Journalisten (EFJ) (2006). *Handvest van de rechten van freelancers*, aangenomen door de jaarlijkse EFJ-vergadering in Bled, 6-9 april 2006. Geraadpleegd op 25/11/2012, via <http://www.efj.org/assets/docs/013/218/afcaa0d-124f2da.pdf>.

Feinberg, L. (producent) & Foster, C. (regisseur) (2013). *Black & White and Dead All Over* [Documentairetrailer]. Verenigde Staten: Center City Film & Video.

IFJ/ILO (2006). *The Changing Nature of Work. A Global Survey and Case-study of Atypical Work in the Media Industry*. Onderzoeksrapport van de Internationale Federatie van Journalisten (IFJ) i.s.m. de Internationale Labour Office (ILO). Geraadpleegd op 25/11/2012, via <http://www.ifj.org/assets/docs/068/112/3fbf944-95ebe70.pdf>.

Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) (2012). Over de NMa. *NMa.nl*. Geraadpleegd op 30/11/12, via http://www.nma.nl/over_de_nma/default.aspx.

Nederlandse Vereniging van Journalisten (28/02/2012). Voorlopige conclusies enquête contracten en tarieven freelancers. *NVJ.nl*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://www.nvj.nl/nieuws/bericht/voorlopige-conclusies-enquete-contracten-tarieven-freelancers/>.

Nies, G. & Roberto, P. (2003). Freelance Journalists in the European Media Industry. *IFJ Report*. Geraadpleegd op 29/07/2013, via <http://www.ifj.org/assets/docs/251/142/9d877fb-224c58e.pdf>.

Rossi, A. (regisseur). (2011). *Page One: Inside the New York Times* [Documentaire]. Verenigde Staten: Magnolia Pictures & Participant Media.

Sanoma (2013). Freelancers. *Sanoma.nl*. Geraadpleegd op 03/08/2013, via <http://www.sanoma.nl/pagina/artikel/freelancers/>.

Steenhuis, H. (22/07/2013). *Iedereen Journalist*. Hilversum: NTR. Documentairetrailer geraadpleegd op 22/07/2013, via <http://www.youtube.com/watch?v=tyuleqWSRXI>.

VRM (Vlaamse Regulator voor de Media) (2012). *Mediaconcentratie in Vlaanderen: rapport 2012*. Geraadpleegd op 28/01/2012, via <http://www.vlaamseregulatormedia.be/nl/mediaconcentratie.aspx?>

VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten) (2008). Honorering of auteursrechten? Veelgestelde vragen. *Journalist.be*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://www.journalist.be/freelance/auteursrechten>.

VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten) (2008). Mediaplatform VVJ en vakbonden eisen overlegde en respectvolle crisisaanpak in de mediasector. *Journalist.be*. Geraadpleegd op 25/11/2012, via <http://www.journalist.be/nieuws/mediaplatform-vvj-en-vakbonden-eisen-overlegde-en-respectvolle-crisisaanpak-de-mediasector>.

VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten) (30/04/2010). Protocol VVJ-VDP over auteursrechten freelancers. *Journalist.be*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://www.journalist.be/nieuws/protocol-vvj-vdp-over-auteursrechten-freelancers>.

VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten) (04/11/2011). Freelance werk is niet 'for free'. *Journalist.be*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://www.journalist.be/nieuws/freelance-werk-niet-%E2%80%98-free%E2%80%99>.

VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten) (2012). Kun je daarvan leven? *Journalist.be*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://www.journalist.be/faq/kun-je-daarvan-leven>.

VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten) (2012). Stukken voor de krant. *Journalist.be*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://www.journalist.be/faq/stukken-voor-de-krant>.

VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten) (2012). Ben ik een valse zelfstandige? *Journalist.be*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://www.journalist.be/faq/ben-ik-een-valse-zelfstandige>.

VVJ (Vlaamse Vereniging voor Journalisten) (24/05/2013). Belastingcontrole Antwerpen neemt protocol auteursrechten aan. *Journalist.be*. Geraadpleegd op 22/07/2013, via <http://www.journalist.be/nieuws/belastingcontrole-antwerpen-neemt-protocol-auteursrechten-aan>.

VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten) (2013). Financiën belooft meer duidelijkheid over fiscaliteit vergoedingen voor journalisten. *Journalist.be*. Geraadpleegd op 08/05/2013, via <http://www.journalist.be/nieuws/financi%C3%ABn-belooft-meer-duidelijkheid-over-fiscaliteit-vergoedingen-voor-journalisten>.

VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten) (2013). VVJ ongerust over fusie Corelio- en Concentra-kranten. *De Journalist*, 169, 5.

VVJ (Vlaamse Vereniging van Journalisten) (2013). Mediahuizen. *Journalist.be*. Geraadpleegd op 15/08/2013, via <http://www.journalist.be/databanken/mediahuizen>.

Algemene nieuwsverslaggeving: (kranten)artikels, opiniestukken en blogs

Brussen, B. (12/10/2012). De tijd van wereldverbeteren is voorbij. *Webwereld.nl*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://webwereld.nl/column/112104/de-tijd-van-wereldverbeteren-is-voorbij--column-.html>.

Callewaert, Chr. (27/06/2013). Krantenuitgevers in Vlaanderen: toen waren ze nog met twee. *Mediakritiek.be*. Geraadpleegd op 22/07/2013, via http://www.mediakritiek.be/blog/2013/06/krantenuitgevers_in_vlaanderen_toen_waren_ze_nog_met_twee.html?7adda05552ee45fa3404584daaa7faa2c51c9f2=4d2ts6a53kchhaoi09lft5v4g5.

Debackere, J. (25/01/2012). Weldra ook in Vlaanderen: tv-programma's bekijken waar en wanneer je wil. *DeMorgen.be*. Geraadpleegd op 25/01/2013, via <http://www.demorgen.be/dm/nl/2909/tv/article/detail/1569811/2013/01/28/Weldra-ook-in-Vlaanderen-tv-programma-s-bekijken-waar-en-wanneer-je-wil.dhtml>.

Debackere, J. (14/12/12). Nieuwssites gaan achter betaalmuur. *DeMorgen.be*. Geraadpleegd op 22/07/2013, via <http://www.demorgen.be/dm/nl/5403/Internet/article/detail/1548920/2012/12/14/Nieuwssites-gaan-achter-betaalmuur.dhtml>.

Deckmyn, D. (27 & 28/04/2013). De heruitvinding van de krant. 'Open journalistiek' en de betaalmuur. *De Standaard*, p. C8.

Dendooven, P. (04 & 05/05/2013). Overnames schudden mediakaarten. *De Standaard*, p. 42-43.

Droeven, V. (24/11/2012). VRT gaat 120 banen schrappen. *DeStandaard.be*. Geraadpleegd op 24/01/2013, via

http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20121123_00379764.

Droeven, V. (29/11/2012). Wat is dat toch met die kranten uit het zuiden?. *DeStandaard.be*. Geraadpleegd op 29/11/2012, via

http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20121128_00385420.

Dumon, P. & Debackere, J. (19/04/2013). ‘Telenet en Belgacom hebben ons weggegeven’. *De Morgen, Media.com*, p. 2-3.

Freelancers? Zo veel mogelijk uitpersen (02/05/2012). *Apache.be*. Geraadpleegd op 23/12/2012, via <http://www.apache.be/2012/05/02/freelancers-zo-veel-mogelijk-uitpersen/>.

García López, R. (23/11/2012). De natte droom van mediaorganisaties: speel journalisten tegen elkaar uit. *Denieuwereporter.nl*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via

<http://www.denieuwereporter.nl/2012/11/de-natte-droom-van-mediaorganisaties-speel-journalisten-tegen-elkaar-uit/>.

IDV, (27/03/2013). Is een diploma de gouden weg richting journalistiek? *Knack.be*.

Geraadpleegd op 22/07/2013, via <http://www.knack.be/nieuws/belgie/is-een-diploma-de-gouden-weg-richting-journalistiek/article-4000269444239.htm>.

Lemaître, A. (2010). Wat verwachten studenten van hun eerste loon? *Vacature.be*.

Geraadpleegd op 12/08/2010, via <http://www.vacature.com/blog/wat-verwachten-studenten-van-hun-eerste-loon>.

Le Soir viert feest bij valavond (11/12/2012). *Apache.be*. Geraadpleegd op 23/12/2012, via <https://www.apache.be/2012/12/11/le-soir-viert-feest-bij-valavond/>.

Liefting H., López, R.G., Mulder R., & Vroomans M. (30/10/2012). 2013 jaar van de freelancer: Genoeg is genoeg!. *NVJ.nl*. Geraadpleegd op 20/11/2012, via

<http://www.nvj.nl/nieuws/bericht/2013-jaar-van-de-freelancer-genoeg-is-genoeg/>.

Magazines vallen verder terug (01/12/2012). *DeStandaard.be*. Geraadpleegd op 01/12/2012, via http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20121130_00387919.

Metro bereikt bijna één miljoen lezers (17/09/2012). *Metro*, p. 8.

Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) (06/11/2012). NVJ-voorzitter: “Freelancemarkt is compleet bedorven”. *NVJ.nl*. Geraadpleegd op 20/11/2012, via <http://www.nvj.nl/nieuws/bericht/nvj-voorzitter-freelancemarkt-is-compleet-bedorven/#.UJkfjhCtecx.twitter>.

Raaphorst, M. (10/01/2013). “De journalistiek raakt te opgefokt”. Interview met Hans Laroes. *DNR*. Geraadpleegd op 15/01/2013, via <http://www.denieuwereporter.nl/2013/01/de-journalistiek-raakt-te-opgefokt/>.

Scholte, J. (12/07/2013). ‘Wees eerlijk: wie leest de *Volkskrant* nou nog?’ DNP en NVJ over freelancers en zelf uitgeven. *Persinnovatie.nl*. Geraadpleegd op 22/07/2013, via <http://www.persinnovatie.nl/12648/nl/wees-eerlijk-wie-leest-de-volkskrant-nou-nog>.

Serrure, B. (01/02/2013). De Tijd blijft sterkste stijger in krantenland. *DeTijd.be*. Geraadpleegd op 01/02/2012, via http://www.tijd.be/nieuws/ondernemingen_media/De_Tijd_blijft_sterkste_stijger_in_krantenland.9298406-3119.art.

Startlonen (24/11/2012). *Vacature*. *De grote salarisenquête*, 13, 8.

Ten Broeke, A. (13/01/2013). De freelance journalistenmarkt is verrot (en de *Volkskrant* heeft ons bij de ballen). *Denieuwereporter.nl*. Geraadpleegd op 15/01/2013, via <http://www.denieuwereporter.nl/2013/01/de-freelance-journalistenmarkt-is-verrot-en-de-volkskrant-heeft-ons-bij-de-ballen/>.

Thayer, N. (04/03/2013). A Day in the Life of a Freelance Journalist – 2013. *Natethayer.wordpress.com*. Geraadpleegd op 22/07/2013, via <http://natethayer.wordpress.com/2013/03/04/a-day-in-the-life-of-a-freelance-journalist-2013/>.

Van der Meulen, M., & van Es, A. (28/10/10). Te veel opleidingen journalistiek voor te weinig banen. *Volkskrant.nl*. Geraadpleegd op 24/11/2012, via <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2694/Tech-Media/article/detail/1041507/2010/10/28/Te-veel-opleidingen-journalistiek-voor-te-weinig-banen.dhtml>.

Van Scharen, H. (2009). Journalistiek zonder journalisten: de nagel aan de doodskest van de democratie. *Mediakritiek.be*. Geraadpleegd op 28/12/2012, via

http://www.mediakritiek.be/blog/2009/03/journalistiek_zonder_journalisten_de_nagel_aan_de_doods_kist_van_de_democratie.html.

Van 't Hoog, A. (16/11/2012). Er zijn te veel journalisten. *Arnovanthoog.nl*. Geraadpleegd op 21/11/2012, via <http://www.arnovanthoog.nl/category/blog/>.

Verhoeven, K. (01/12/2012). Als de krant wedijvert met Twitter. *DeStandaard.be*. Geraadpleegd op 01/12/2012, via http://www.standaard.be/artikel/detail.aspx?artikelid=DMF20121130_00387677.

Verhoeven, K. (20 & 21/04/2013). De Standaard lanceert dS Avond. *De Standaard*, p. 2.

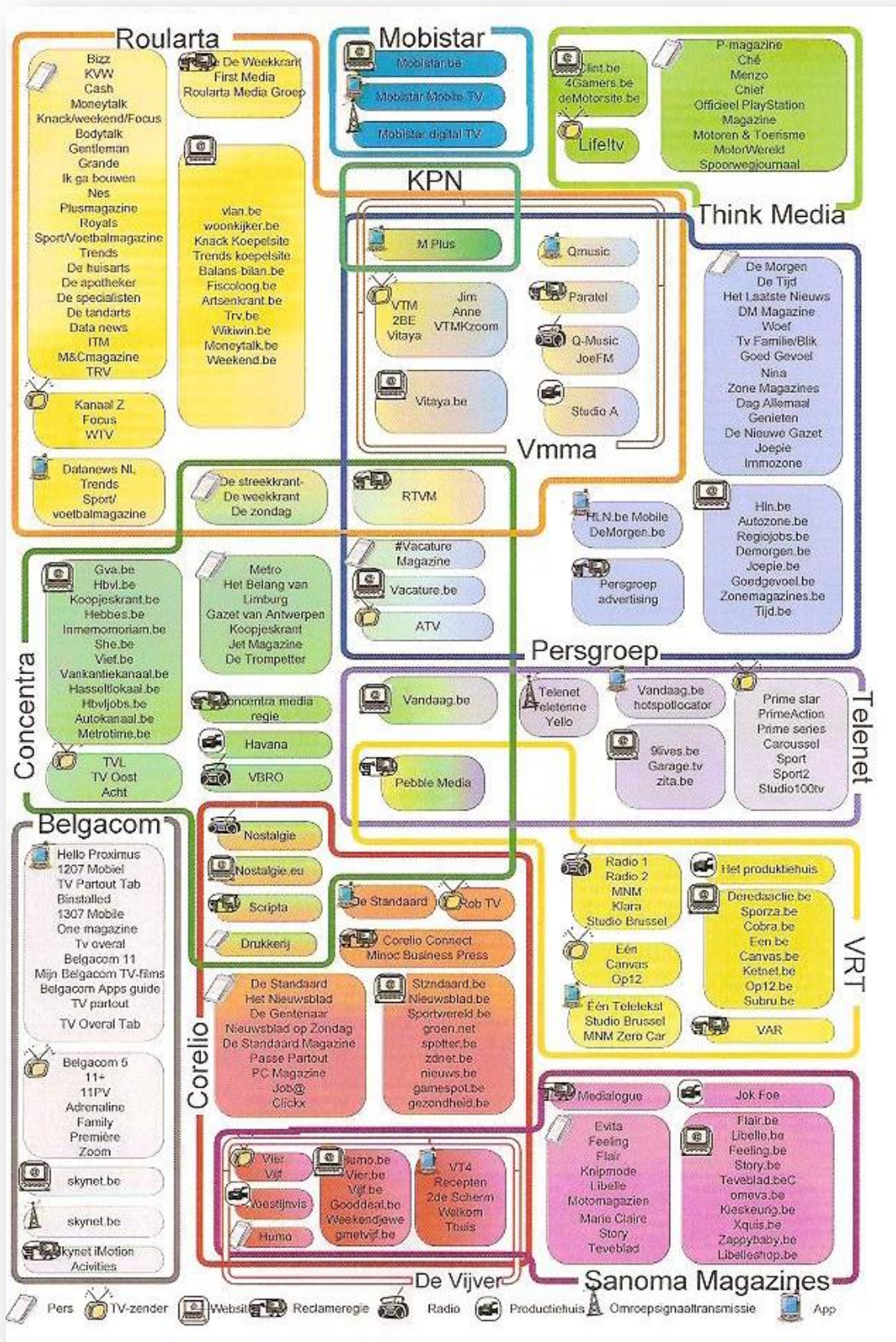
Verhoeven, K. (27 & 28/04/2013). U leest anders, dus wij schrijven anders. Waarom De Standaard een digitale avondeditie publiceert. *De Standaard*, p. 14-15.

Welke starters verdienen het meest? (2012). *Jobat.be*. Geraadpleegd op 12/08/2013, via <http://www.jobat.be/nl/artikels/welke-starters-verdienen-het-meest/>.

@j_postma (2012). De Freelancer. *Defreelancer.tumblr.com*. Geraadpleegd op 22/07/2013, via <http://defreelancer.tumblr.com/>.

14 Bijlagen

Bijlage 1: Verstregeling mediagroepen in Vlaanderen (VRM, 2012, 125)

**Erkenning en bescherming
van de titel van beroepsjournalist
Wet van 30 december 1963**

De wet van 30 december 1963, betreffende de erkenning en de bescherming van de titel van journalist (Belgisch Staatsblad van 14 januari 1964).

Deze wet luidt als volgt :

BOUDEWIJN, Koning der Belgen,

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

De Kamers hebben aangenomen en Wij bekrachtigen hetgeen volgt :

Artikel 1 - Niemand mag gerechtigd worden de titel van beroepsjournalist te voeren tenzij hij aan de volgende voorwaarden voldoet :

1 Tenminste eenentwintig jaar oud zijn;

2 In België, geheel noch gedeeltelijk vervallen verklaard zijn van de rechten opgesomd in de artikelen 31 en 123 sexies van het Strafwetboek en, onder voorbehoud van het bepaalde in artikel 2, in het buitenland geen veroordeling hebben ondergaan die, indien zij in België ware uitgesproken, geheel of gedeeltelijk het verlies van deze rechten tot gevolg zou hebben;

3 In zijn hoofdberoep en tegen bezoldiging deelnemen aan de redactie van dag- of periodieke bladen, radio- of televisienieuwsuitzendingen, filmjournaals, of persagentschappen, een en ander voor algemene berichtgeving;

4 Die werkzaamheid tenminste twee jaar lang als gewoon beroep uitgeoefend en ze niet sedert meer dan twee jaar gestaakt hebben;

5 Geen enkele vorm van handel drijven en met name geen op reclame gerichte werkzaamheid uitoefenen, behalve als directeur van een blad, een nieuwsuitzending, een filmjournaal of een persagentschap.

Voor de toepassing van dit artikel :

a) Moeten onder bladen, radio- of televisienieuwsuitzendingen, filmjournaals of persagentschappen voor algemene berichtgeving verstaan worden die welko, eensdeels, nieuws verstrekken dat betrekking heeft op het actualiteitsgebeuren in 't algemeen en, anderdeels, die welke zich richten tot de lezers, de luisteraars en de toeschouwers in 't algemeen;

b) Moeten onder redactie verstaan worden de activiteiten uitgeoefend o.m. als directeur, redacteur, tekenaar, persfotograaf, filmreporter of correspondent voor België.

Commerciële, technische en administratieve werkzaamheid alsook correctie-, telex-, reclame en zetterijwerkzaamheid worden geacht buiten de redactie te staan, behalve wanneer zij onder de

persoonlijke bevoegdheid van de directeur van het blad, de nieuwsuitzending, het filmjournaal of het persagentschap ressorteren.

Art. 2 - Een erkenningscommissie van eerste instantie en een commissie van beroep zullen worden ingesteld om zich uit te spreken of de belanghebbenden aan de bij artikel 1 gestelde voorwaarden tot het verlenen van de titel van beroepsjournalist voldoen of eventueel niet meer voldoen.

Indien de betrokkene een veroordeling ondergaan heeft in het buitenland, zullen deze commissies oordelen of, gezien de omstandigheden van het geding, met de in het buitenland uitgesproken veroordeling rekening dient te worden gehouden.

De Koning regelt de organisatie en de werking van deze commissies en bepaalt de te volgen procedure. Hij benoemt de werkende en plaatsvervangende leden op dubbele lijsten ingediend door de door hem aangewezen verenigingen en groeperingen. De commissie van beroep wordt evenwel voorgezeten door een werkend lid of een eremagistraat.

Art. 3 - Met een geldboete van 200 frank tot 1.000 frank wordt gestraft ieder die zich in het openbaar de titel van beroepsjournalist toeëigent zonder daartoe gerechtigd te zijn. Artikel 85, eerste lid, van het strafwetboek vindt toepassing op dit misdrijf.

Kondigen deze wet af, bevelen dat zij met 's Lands zegel zal worden bekleed en door het Belgische Staatsblad zal worden bekendgemaakt.

Gegeven te Brussel, 30 december 1963

BOUDEWIJN

Van Koningswege :

De eerste minister, belast met de Economische Coördinatie
en met de Coördinatie van het Wetenschapsbeleid,

Th. LEFEVRE

De minister van Justitie,

P. VERMEYLEN

Met 's Lands zegels gezegeld :

De minister van Justitie,

P. VERMEYLEN

RÉSIDENCE PALACE – BLOK C, WETSTRAAT 155, 1040 BRUSSEL

Aanvraag tot erkenning als beroepsjournalist

*Volledig en duidelijk leesbaar invullen en opsturen naar de CEBJ:
CEBJ, Résidence Palace - Blok C, Wetstraat 155, 1040 Brussel.*

De aanvrager kiest de taal waarin zijn aanvraag zal worden behandeld.

De Nederlandstalige afdeling van de CEBJ behandelt een aanvraag in het Nederlands.

De Franstalige afdeling van de CEBJ behandelt een aanvraag in het Frans.

De ondergetekende (*) NAAM:

VOORNAMEN:

gedomicilieerd (of verblijvend) te STRAAT:

NUMMER / BUS:

POSTNUMMER:

GEMEENTE:

LAND:

vraagt om erkenning als beroepsjournalist.

De aanvrager geniet/ geniet niet van een wettelijk pensioen. (**)

De aanvrager is /is niet aangesloten bij de RSZ. (**)

De aanvrager is/is niet als zelfstandige aangesloten bij het pensioenstelsel voor zelfstandigen. (**)

De aanvrager verklaart op eer te voldoen aan de voorwaarden die de wet van 30 december 1963 oplegt. Die wet betreft de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist. Ze is verschenen in het Belgisch Staatsblad van 14 januari 1964. In de artikelen 1 en 2 van deze wet staat letterlijk:

Artikel 1. Niemand mag gerechtigd worden de titel van beroepsjournalist te voeren tenzij hij aan de volgende voorwaarden voldoet:

1° ten minste eenentwintig jaar zijn;

2° in België, geheel noch gedeeltelijk, vervallen verklaard zijn van de rechten opgesomd in de artikelen 31 en 123-sexies van het Strafwetboek en, onder voorbehoud van het bepaalde in artikel 2, in het buitenland geen veroordeling hebben ondergaan die, indien zij in België ware uitgesproken, geheel of gedeeltelijk het verlies van deze rechten tot gevolg zou hebben;

3° in zijn hoofdberoep en tegen bezoldiging, deelnemen aan de redactie van dag- of periodieke bladen, radio- of televisienieuwsuitzendingen, filmjournaals, persagentschappen of een ander medium voor algemene berichtgeving;

4° die werkzaamheid ten minste twee jaar lang als gewoon beroep uitgeoefend en ze niet sedert meer dan twee jaar gestaakt hebben.

5° geen enkele vorm van handel drijven en met name geen op reclame gerichte werkzaamheid uitoefenen, behalve als directeur van een blad, een nieuwsuitzending, een filmjournaal of een persagentschap.

Voor de toepassing van dit artikel:

a) Moeten onder bladen, radio- of televisienieuwsuitzendingen, filmjournaals of persagentschappen voor algemene

berichtgeving verstaan worden die welke, eensdeels, nieuws verstrekken dat betrekking heeft op het actualiteitsgebeuren in 't algemeen en, anderdeels, die welke zich richten tot de lezers, de luisteraars en de toeschouwers in 't algemeen;

b) Moeten onder redactie verstaan worden de activiteiten uitgeoefend o.m. als directeur, redacteur, tekenaar, persfotograaf, filmreporter of correspondent voor België. Commerciële, technische en administratieve werkzaamheden alsook correctie-, telex-, reclame- en zetterijwerkzaamheid worden geacht buiten de redactie te staan, behalve wanneer zij onder de persoonlijke bevoegdheid van de directeur van het blad, de nieuwsuitzending, het filmjournaal of het persagentschap ressorteren.

Artikel 2. Een erkenningscommissie van eerste instantie en een commissie van beroep zullen worden ingesteld om zich uit te spreken of de belanghebbenden aan de bij artikel 1 gestelde voorwaarden tot het verlenen van de titel van beroepsjournalist voldoen of eventueel niet meer voldoen.

Indien de betrokkene een veroordeling ondergaan heeft in het buitenland, zullen deze commissies oordelen of, gezien de omstandigheden van het geding, met de in het buitenland uitgesproken veroordeling rekening dient te worden gehouden.

(*) Invullen in hoofdletters - (**) Het onnodige schrappen

Buitenlandse journalisten, verbonden aan ondernemingen of personen, moeten, behalve een verklaring van de Vereniging van Buitenlandse Journalisten, een attest bijvoegen dat werd afgeleverd door een diplomatieke of consulaire overheid van het land waar de onderneming of het persorgaan gevestigd is. Dit attest moet aantonen dat de documenten bij de aanvraag echt zijn.

Bij deze aanvraag moeten de volgende documenten worden gevoegd:

- een ingevulde vragenlijst;
- een pasfoto;
- een uittreksel uit het geboorteregister;
- een uittreksel uit het strafregister;
- de documenten waaruit blijkt dat de aanvrager voldoet aan de voorwaarden die opgelegd worden in de paragrafen 3 en 4 van artikel 1 van de wet van 30 december 1963:
 - ➔ als u werkt in loondienst:
 - een verklaring van uw werkgever;
 - een kopie van uw arbeidsovereenkomst(en).
 - ➔ als u werkt met een statuut van zelfstandige:
 - een kopie van alle facturen van de voorbije twee jaar;
 - een kopie van de aanslagbiljetten van de voorbije twee jaar;
 - en indien u in de periode van twee jaar, die aan uw aanvraag vooraf gaat, gedeeltelijk in loondienst was, is een kopie van uw arbeidsovereenkomst(en) nodig.

De aanvrager zal de nationale perskaart (en eventueel auto-insignekaart) die hij krijgt bij de erkenning als beroepsjournalist, inleveren bij de erkenningscommissie, zodra die kaart vervallen is.

De aanvrager zal de nationale perskaart (en eventueel auto-insignekaart) onmiddellijk inleveren bij de erkenningscommissie, wanneer hij het beroep verlaat.

..... 20.....

(DATUM)

(HANDTEKENING VAN DE AANVRAGER)

**Advies van de verslaggever van de
Commissie van eerste aanleg voor de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist.**

CEBJ.be | commissie van eerste aanleg voor de erkenning en de bescherming van de titel van beroepsjournalist

RÉSIDENCE PALACE – BLOK C, WETSTRAAT 155, 1040 BRUSSEL

Vragenlijst voor de kandidaat-beroepsjournalist

Volledig en duidelijk leesbaar invullen en opsturen naar de CEBJ, Résidence Palace - Blok C, Wetstraat 155, 1040 Brussel.

Stuur een officiële pasfoto (duidelijke aangezichtsfoto met witte achtergrond) in digitaal formaat (JPG) pasfoto@cebj.be. Indien dit niet mogelijk is, gelieve dan een pasfoto bij te voegen..

1. Persoonlijke gegevens

NAAM

VOORNAMEN

GEBOORTEDATUM

GEBOORTEPLAATS

NATIONALITEIT

STRAAT NUMMER BUS

POSTNUMMER GEMEENTE

TELEFOON / GSM E-MAIL

2. Beroepsgegevens

U bent (*kruis aan*):

redacteur - fotograaf - cameraman - graficus - tekenaar

andere (specificeren a.u.b.):

Sociaal statuut (*kruis aan*)

loontrekkende - zelfstandige

Naam en adres van uw huidige werkgevers of opdrachtgevers:

.....

.....

Is journalistiek momenteel uw hoofdberoep - uw bijberoep (*kruis aan*).

Aanvangsdatum van uw journalistieke beroepsactiviteit:

Oefent u nog een andere betaalde activiteit uit? ja - neen (*kruis aan*).

Indien ja, welke en voor hoeveel uren of dagen per week of per maand:

.....

.....

.....

.....

Lever hieronder een overzicht van uw journalistiek werk en uw statuut voor ten minste de twee voorbije jaren

PERIODE (JAAR, MAAND)	STATUUT (*)	NAAM EN ADRES VAN MEDIUM OF OPDRACHTGEVER(S) (NAAM MEDIUM**)	BRUTO INKOMEN (PER MAAND/JAAR)
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(*) Loontrekkend, zelfstandig.
 (**) Indien u op een regionale redactie werkt, gelieve deze te preciseren, Indien u in de audiovisuele sector werkt, geven voor welk(e) programma(s).

DATUM **NAAM EN HANDTEKENING**

De gegevens op dit formulier worden strikt vertrouwelijk behandeld en zijn uitsluitend bestemd voor

24. Eisenplatform Werkgroep Zelfstandigen VVJ

1. Zelfstandige journalisten eisen, voor de hele sector van zelfstandigen actief in de Vlaamse media, een standaardaannemingsovereenkomst waarin onderstaande items aan bod komen.
2. Er moet werk worden gemaakt van een vergoeding per uur werk. Als minimumvergoeding eisen we € 38,00 per uur voor een beginnende journalist. Om de vijf jaar volgt een aanpassing. Aan het einde van de loopbaan moet die minimumvergoeding € 58,00 per uur bedragen. Die bedragen moeten aan de index worden aangepast. Betalingssystemen op basis van de omvang van het gepubliceerde product blijven in een overgangsfase mogelijk, zolang de freelancer de vermelde minimumbedragen per uur ontvangt.
3. Een prestatie geleverd in opdracht, maar niet gebruikt door de opdrachtgever, moet volgens de afgesproken vergoeding worden betaald. Dat geldt ook als de afgesproken omvang van het journalistieke werk door schrappen of inkorten niet wordt nageleefd. Een prestatie moet binnen de maand worden betaald.
4. Bij elk hergebruik van het journalistieke product moet 50 procent van de oorspronkelijke vergoeding aan auteursrechten worden betaald. Een uitzondering op deze regel is mogelijk na afspraak met de freelancer zelf, of via een overeenkomst tussen de uitgever en een auteursmaatschappij.
5. De zelfstandige heeft recht op publicatie of uitzending van zijn werk zoals hij dat heeft afgeleverd. Inhoudelijke wijzigingen kunnen alleen in overleg met de betrokkene. Alleen bij situaties van grote tijdsnood moet deze werkwijze niet worden nageleefd. Bij tekstwijziging is de uitgever aansprakelijk voor eventuele fouten. De naam van de journalist of zijn initialen moeten altijd worden vermeld, tenzij de auteur dat niet wenst.
6. Na een samenwerking van zes maanden of meer moet een opzeggingstermijn van twee maanden in acht worden genomen. Dit geldt zowel voor de opdrachtgever als voor de zelfstandige journalist. In onderling overleg kan worden afgeweken van die termijn. Bij ernstige fouten – zowel van de opdrachtgever als van de journalist – geldt die opzeggingstermijn niet. Over elke stopzetting van de samenwerking kunnen vanzelfsprekend onderling individuele afspraken worden gemaakt.
7. Elke werkgever moet het de zelfstandige journalisten die voor hem werken mogelijk maken autonoom samen te vergaderen. Hij moet hun de namen en adressen van alle freelancers bezorgen, zodat ze zelf een initiatief kunnen nemen. Daarnaast moet ook een jaarlijkse vergadering worden belegd met de bedrijfsleiding, over alle aspecten van de bedrijfsvoering. De zelfstandigen moeten een gesprekspartner aanwijzen, die bij conflicten namens de groep kan praten met de directie.
8. In de standaardaannemingsovereenkomst moeten ook voorwaarden staan die elke

9. Er moet ook werk worden gemaakt van een ombudsdienst op Vlaams niveau, waar conflicten die binnen het bedrijf niet opgelost geraken, aan kunnen worden voorgelegd. De Vlaamse Vereniging van Journalisten (VVJ) moet het initiatief nemen om, naar analogie van de Raad voor Journalistiek, een orgaan op te richten waarin zowel uitgevers als journalisten vertegenwoordigd zijn. Er moet ook worden onderzocht of die activiteit niet kan worden opgenomen door de Raad zelf.

10. De wettelijk voorziene erkenningprocedure voor beroepsjournalisten moet worden herzien. Het criterium 'onafhankelijkheid' moet expliciet in de wet worden opgenomen en het bestaande begrip 'handel drijven' moet daaraan worden getoetst. Journalisten moeten commerciële activiteiten kunnen ontplooien, indien die activiteiten hun onafhankelijkheid niet in het gedrang brengen.

De erkenningcommissie moet voorts de erkenningaanvragen van loontrekkende en van zelfstandige journalisten op een identieke manier behandelen. In beide gevallen moet aan de hand van persoonlijke documenten worden nagegaan of de eventueel uitgeoefende commerciële activiteiten de onafhankelijke beroepsuitoefening in het gedrang brengen.

11. De journalistenverenigingen moeten hun dienstverlening aan zelfstandige journalisten opvoeren. Subsidies voor het volgen van een opleiding, goedkopere toegang tot webarchieven, goedkoop juridisch, boekhoudkundig en fiscaal advies staan op het verlanglijstje van de freelancers. De Werkgroep Zelfstandigen van de VVJ streeft ernaar een groep op te richten die de zelfstandigen, aangesloten bij alle journalistenverenigingen in Vlaanderen, verenigt.

12. Zelfstandige journalisten eisen tot slot dat journalistenvereniging, uitgevers en overheden een pensioenregeling uitwerken zoals die voor loontrekkenden.

De Werkgroep Zelfstandigen VVJ is te bereiken via info@journalist.be

25. Modelcontract VVJ

Tussen de freelancejournalist
en hoofdredacteur van, hierna opdrachtgever
genoemd,
wordt het volgende afgesproken:

1. De freelancejournalist kwijt zich voor de opdrachtgever van
.....

Omschrijving opdracht:

- Enmalige reportage / interview / bijwonen persconferentie of manifestatie: omschrijving, benaderende omvang (in pagina's, in tijd...), met of zonder illustraties, datum van aflevering, datum van publicatie of uitzending, ...
- Permanente opdracht / volgen van een sector of nieuwsitem: omschrijving, benaderende omvang berichten, met of zonder illustraties, moment van aflevering, ...

2. De zelfstandige heeft recht op publicatie of uitzending van zijn werk zoals hij of zij dat heeft afgeleverd. Inhoudelijke wijzigingen kunnen alleen in overleg met de betrokkene. Alleen bij situaties van extreme tijdsnood moet deze werkwijze niet worden nageleefd. Bij tekstwijziging is de uitgever aansprakelijk voor eventuele fouten. De naam van de journalist of zijn initialen moeten altijd worden vermeld, tenzij de auteur dat niet wenst.

3. De freelancejournalist krijgt een vergoeding van
.....

Omschrijving vergoeding:

- Uurvergoeding: bijvoorbeeld € 38/uur voor beginnende freelancers, € 58/uur voor gevorderde freelancers
- Stukvergoeding: p.m.

De vergoeding bestaat voor 70 % uit honorarium en voor 30 % uit overdracht van auteursrechten voor een eerste gebruik. Op het gedeelte auteursrechten zal de opdrachtgever de wettelijk bepaalde roerende voorheffing inhouden en aan de fiscale overheid doorstorten.

Daarnaast wordt een onkostenvergoeding toegekend van
.....

Verplaatsingskosten, verblijfskosten, etcetera.

Op de afgesproken vergoeding wordt btw gerekend

of

De prestatie is vrijgesteld van btw ingevolge artikel 44, §3, 3° van het btw-wetboek

4. Een prestatie geleverd in opdracht, maar niet gebruikt door de opdrachtgever, moet volgens de afgesproken vergoeding worden betaald. Dat geldt ook als de afgesproken omvang van het journalistieke werk door schrappen of inkorten niet wordt nageleefd.

5. Een prestatie moet binnen de maand na de aflevering worden betaald.

6. Bij elk hergebruik van het journalistieke product moet 50 procent van de oorspronkelijke vergoeding aan auteursrechten worden betaald. Een uitzondering op deze regel is mogelijk na afspraak met de freelancer zelf, of via een overeenkomst tussen de uitgever en de auteursmaatschappij waarbij de freelancer aangesloten is.

7. Na een samenwerking van zes maanden of meer moet een opzeggingstermijn van twee maanden in acht worden genomen, zowel door de opdrachtgever als door de freelancejournalist. In onderling overleg kan worden afgeweken van die termijn.

In tweevoud opgemaakt te op

De freelancejournalist

De hoofdredacteur

(handtekening)

(handtekening)

Bijlage 7: *Handvest van de rechten van freelancers* (EFJ, 2006).

Handvest van de rechten van freelancers (EFJ)

Inleiding

Freelancers zijn de meest kwetsbare medewerkers in de mediasector. Dit handvest is een vitaal instrument in de EFJ-campagne voor een betere wettelijke bescherming van freelancejournalisten.

1. Iedere freelancer heeft het recht zich bij een vereniging aan te sluiten en via collectieve actie te proberen de situatie te verbeteren van freelancers en andere journalisten.

De freelancers en hun verenigingen moeten het recht hebben diensten te leveren die de solidariteit onder de freelancers en tussen freelancers en journalisten in loondienst versterken, zoals tariefaanbevelingen en collectieve overeenkomsten.

2. Iedere freelancer zou dezelfde professionele rechten moeten hebben als een loontrekkende collega, hetzelfde recht op het vergaren van informatie, op bronnenbescherming, op het verdedigen van ethische normen.

3. Iedere freelancer heeft het recht op een geschreven contract.

Iedere freelancer heeft het recht om tijdens onderhandelingen als een eerlijke partner te worden behandeld.

4. Iedere freelancer heeft het recht op het gebruik van zijn of haar auteursrechten.

Alle freelancers moeten onoverdraagbare morele rechten hebben.

Freelancers moeten het recht hebben collectief te onderhandelen over hun auteursrechten.

5. Iedere freelancer heeft het recht de meest geschikte vorm te kiezen voor zijn of haar freelancewerk. Een schijn- of gedwongen zelfstandige journalist, die economisch afhankelijk is, moet worden behandeld als een loontrekkende en de daarbij horende rechten en voordelen krijgen.

6. Iedere freelancer moet het recht hebben op een gelijke bescherming als die van een loontrekkende door de sociale zekerheidsinstellingen, zoals:

- a) ziektevergoeding;
- b) pensioen;
- c) werkloosheidsuitkering;
- d) bevallingsvergoeding.

Zoiets kan op diverse manieren worden geregeld, naargelang van de nationale

omstandigheden.

7. Iedere freelancer heeft het recht op een gelijke behandeling en het ontvangen van een behoorlijk honorarium, zodat de positie van loontrekkende journalisten niet wordt ondermijnd door het leveren van goedkope arbeid. Dat houdt onder meer het recht in – indien de freelancer wordt uitgestuurd voor gevaarlijke opdrachten – tot dezelfde training, verzekeringen en veiligheidssysteem als loontrekkenden in eenzelfde situatie.

Dit handvest is aangenomen door de jaarlijkse EFJ-vergadering in Bled, 6-9 april 2006.

Vroeger afgesproken minimumtarieven AVBB / BVDU – 2012

Minimumbarema's volgens een nationale conventie, in het verleden afgesloten met de dagbladuitgevers, geïndexeerd voor 2012 (maar niet afdwingbaar).

Barema's toe te passen voor een eerste gebruik in één enkele titel, zonder afstand van de rechten op reproductie, zonder kosten en eventuele btw en bij afwezigheid van een gunstiger akkoord:

- Voor tekst: € 1,07 per regel van 60 tekens
- Voor foto's:

OPLAGE	Minder dan 50.000 ex.	Van 50.000 tot 100.000	Van 100.000 tot 200.000	Meer dan 200.000
	€ 24,60	€ 25,88	€ 27,38	€ 28,66

Laat het duidelijk zijn dat het om een **minimum** gaat; het uitgangspunt voor de AVBB is dat er in de praktijk alleen maar gunstiger regelingen worden getroffen. De (niet afdwingbare) barema's volgen de index. Ze gelden overigens voor één enkele reproductie in één titel, zonder rechtsoverdracht.

Sofam hanteert voor foto's in dagbladen volgende richttarieven:

OPLAGE	Minder dan 50.000 ex.	Van 50.000 tot 100.000	Van 100.000 tot 200.000	Meer dan 200.000
	€ 95,11	€ 105,53	€ 116,27	€ 126,99

Voor magazines, gespecialiseerde publicaties, ondernemingsbladen en huis-aan-huisbladen, hanteert Sofam volgende tarieven (in euro):

oplage	<15.000	<20.000	<25.000	<50.000	<100.000	<250.000	<500.000	>500.000
¼ p.	92,50	109,03	118,02	144,11	160,64	176,01	192,83	209,07
½ p.	109,03	118,89	132,81	161,80	177,17	193,99	210,81	225,89
1/1 p.	118,02	132,81	144,99	177,17	193,99	210,81	225,89	258,08
2/1 p.	131,94	144,99	161,80	193,99	210,81	226,18	258,08	289,97
cover	160,64	177,17	193,99	226,18	258,08	289,97	323,61	387,69

AVBB-adviestarieven per regel van 60 tekens – 2012

OPLAGE	minder dan 50.000	van 50.000 tot 100.000	van 100.000 tot 200.000	meer dan 200.000
Bewerking van persberichten, verslag van conferenties, gemeenteraden, processen	€ 1,15	€ 1,39	€ 1,63	€ 1,82
commentaarstuk, recensie	€ 1,65	€ 2,02	€ 2,40	€ 2,53
reportage, achtergrondverhaal, interview	€ 1,82	€ 2,23	€ 2,64	€ 2,88

VJPP-tarieven per pagina van 25 lijnen van 60 aanslagen (1.500 tekens)

SOORT / OPLAGE	Algemene informatiepers - 40.000 ex. Gratis regionale pers - 50.000 Gespecialiseerde pers & bedrijfspers - 5.000	Algemene informatiepers 40.000 à 80.000 Gratis regionale pers 50.000 à 100.000 Gespecialiseerde pers & bedrijfspers 5.000 à 20.000	Algemene informatiepers 80.000 à 150.000 Gratis regionale pers 100.000 à 200.000 Gespecialiseerde pers & bedrijfspers 20.000 à 50.000	Algemene informatiepers > 150.000 ex Gratis regionale pers > 200.000 Gespecialiseerde pers & bedrijfspers > 50.000
Behandeling berichten	€ 45	€ 55	€ 65	€ 70
Verslag conferentie, symposia, congres, seminarie	€ 55	€ 65	€ 75	€ 80
Tests, kritieken en commentaren	€ 65	€ 75	€ 85	€ 90
Interviews	€ 75	€ 85	€ 95	€ 100
Reportages, dossiers & gespecialiseerde studies	€ 80	€ 90	€ 100	€ 105

De VJPP schuift ook een uurtarief naar voren:

VJPP-uurtarief

Journalist / redacteur	€ 50 / uur
Redactiesecretaris	€ 60 / uur
Hoofdredacteur	€ 70 / uur

De freelancer

"The freelance writer is someone who is paid per piece or per word, or perhaps" ~ Robert Benchley

Inzendingen: Klik hier Contact: @j_postma Inspiratie: Who pays

Note: deze tumblr is niet bedoeld om welke opdrachtgever dan ook in een kwaad daglicht te stellen. Het is slechts een poging beginnende freelancers te informeren.

december 2012 t.e.m. juli 2013:

‘Parool (sport): 115 euro voor 600/800 woorden, 140 euro voor stukken van grotere importantie. 180 euro of meer voor grote artikelen (1500+).’

‘NRC (wetenschapsbijlage) 40 ct per woord (artikel van 1000 w)’

‘Columns voor verschillende tijdschriften en kranten: 250-300 euro (500 woorden).’

‘HDC Media: Sportwedstrijd: 42,50. Column (400 woorden): 20 euro per editie.’

‘Italië Magazine/ Leven in Frankrijk/ Joie de Vivre/ BLVD Man/ Hollands Glorie: 25 cent per woord. Reisverhaal Metro: 25 cent per woord.’

“Mediaplanet (bijlagen FD en Telegraaf): 3,5 per karakter, incl. spaties”

“NRC (wetenschapsbijlage) 40 ct per woord (artikel van 1000 w)”

“Reisverhaal Algemeen Dagblad, 0,04 euro per letterteken”

“Vriendin: 12,5 cent per woord”

" Regionaal verschijnend dagblad in het midden van het land: erg plaatselijk nieuws: 1 cent per teken. Lokaal/regionaal nieuws: 2 cent per teken. Landelijk nieuws: 4 cent per teken. Plaatselijke foto: 10 Euro. Landelijke foto: 20 Euro"

"Quest: beginners 40 cent per woord. Ervaren freelancers 45 cent per woord."

"GPD: 270 euro per artikel van 3000 tekens."

"NRC (wetenschapsbijlage) 400 eur voor 1000 woorden achtergrond. Nieuwsbericht 300 w 150 eur."

"Bionieuws 30 cent per woord."

"De Groene Amsterdammer boekrecensie (800/900 woorden) 150 eur"

"Viva en Flair: doorgaans 25ct. per woord"

"Trouw 30 cent per woord tot 500 woorden, daarna 21 cent"

"Panorama: 450 euro voor groot interview. Quest: 40 ct per woord. NWT Magazine: 40 ct per woord voor gevorderde freelancer"

"lokale krant 5 cent per woord voor telefonisch interview, 7 cent voor artikel met foto"

"Culinair-literair magazine: 20 ct / woord (1000+ woorden)"

"Vakbladen rond chemie en biologie: 35 ct a 42 ct per woord."

"Villamedia Magazine 38 ct voor gevorderde freelancer"

"Buitenleven 35 cent per woord"

"Parool (Amsterdam katern) 650 woorden, 115 euro"

"de Volkskrant. 38 cent per woord."

"Nieuwe Revu: 150 euro per pagina (500 woorden per pagina, 30 cent per woord). Tenzij je Willem Holleeder heet, dan krijg je 2000 euro per column"

"De Stentor (Wegener):

1kolommer: 2,86 €

1 kolommer >20 regels: 5.74€

2 kolommer: 7.80€

3 kolommer: 13.61€

Bijzondere productie: 55.08€

Kleine tip: 2.80€

Grote tip: 5.60€

Hartverhaal: 17.70€

Hartverhaal groot: 26.52€

Recensie: 43.35€

Groot interview: 38.61€

Verslag/vergadering: 17.7€

Verslag/vergadering groot: 26.52€

Zeer langdurige vergadering: 38.61€

Verhaal van de dag (samengestelde productie): 102.00€

Spread: 153.00€"

"Kluwer: € 10 per pagina als bijdrage voor een boek over wetgeving (argumentatie Kluwer: het moet wel liefdewerk blijven)"

"NRC Boeken: Gewone recensie (500-800w) - 250 euro, Opening Nederlandse pagina - 300 euro, Paginagrote bespreking - 375 of 400 euro (jaja!), Opening dubbel spread - 700 euro"

"AD Rotterdams Dagblad: 12 cent per woord. Voor een reportage (ongeveer 3 uur: reizen, bijwonen, uitwerken) van 450 woorden dus 54 euro. Voor het Algemeen Dagblad krijgt je het dubbele (24ct). Stel dat een artikel doorgeplaatst wordt naar landelijk, dan heb je opeens 'geluk'."

"De Weekkrant - uitgeverij Wegener: regionaal gratis h-a-h blad : Artikel: 8,50 instaptarief, daarna 5 ct per woord. Max. aantal woorden tussen 300 en 450.

"VAR Nieuwsblad voor Vecht, Amstel en Rijnstreek. Gratis wekelijks verspeid h-a-h. blad. 23,euro per artikel en vijf euro per foto"

"Mister Motley: 23 cent per woord."

"Commercial copywriting, subbing and proofreading: 65 EU/h 50 GBP/h Charities & small businesses 42 EU/h 35 GBP/h /// Translations 0.14 EU/word 0.12 GBP/wor"

"Groene Amsterdammer. (Dichters & Denkers) 400 euro+/- 2500 woorden"

"Folia Magazine. 25 cent per woord"

"PS van de Week (Parool): 175 per pagina (ongeveer 800w)"

"nrc.next. Artikel voor Uit, Reizen, Metamedia etc (1200w) - 240 euro"

"NRC Handelsblad, 40 cent per woord"

"Das Magazin. Fles Champagne."

"Artikel voor de Groene Amsterdammer, 15 cent per woord"

"Groene Amsterdammer, 1350 woorden, 500 euro (voorpublicatie)"

"Algemeen Dagblad (weekendbijlage): 0,04 per letterteken, inclusief de spaties. Komt neer op 0,24 per woord."

"240 euro voor stuk (ca 600 woorden) in EOS magazine"

"Correspondent Wegener Huis-aan-HuisMedia: 5 cent per woord en € 7,50 opstartvergoeding bij bezoek geïnterviewde. Gemiddeld artikel van 470 woorden levert iets meer dan 30 euro op"

"Trouw, 8 foto's, 230 euro"

"De Volkskrant. 43 cent per woord"

"Vakbladen in de zorg, respectievelijk 30 ct en 35 ct per woord."

"Ode, blad voor intelligente optimisten, 150 euro voor stukje tussen 250 en 500 woorden"

"Trouw (De Verdieping) 1260 woorden, 330 euro"

"Vice: vertalen. 7 ct per woord."

"Vrij Nederland: schrijven. 35 ct per woord."

"Trouw, boekrecensie, 800 woorden, 250 euro."

"nrc.next, opiniestuk, 600 woorden, 150 euro."

"Freelance persbericht voor PR Bureau: 150 euro voor een halve bladzijde."

april 2009

De Journalist

Actueel

FREELANCEN IN VLAANDEREN:

Waar gehakt wordt vallen spaanders. En bij een economische crisis in de media zijn freelancers vaak het water soms tot de lippen staat, aan de bel. Ook in Nederland melden freelancers dat aan hun honoraria audiovisuele media, maand- en weekbladen en de vakpers. In De Journalist van volgende maand: de situatie te doen.

De Vlaming zal nog makkelijker zijn sympathie voor Anne-Marie Lizin, zijn wellustig gluren naar de dochter van de burens of andere aberraties opbiechten dan een inkijk geven in wat hij binnenrijft. Dachten we. Vandaar enige schroom om de freelancers te vragen wat de media waarvoor ze werken hun betalen. Maar het bleek mee te vallen: in twee weken tijd hadden we 55 zelfstandige journalisten die betalingsgegevens van 104 media doorspeelden. Is dat een grote respons? Statistisch geen hoogvlieger: het gaat om 8,6 procent van onze freelancers. Maar zonder wetenschappelijke pretentie biedt het toch een blik op wat dezer dagen in de Vlaamse media wordt betaald.

De grootste alarmkreet waarmee de VVJ is geconfronteerd – sinds jaren, maar de jongste tijd hard toegenomen – is de erg lage honorering van **pers-fotografen**. Het is overigens een wereldwijd fenomeen, maar hier te lande worden records gebroken. Bekend is dat *Het Nieuwsblad* tientallen regionale freelancefotografen bedankt heeft voor bewezen diensten en voortaan de lokale correspondent fotootjes laat maken, waarvoor € 16 wordt betaald. De beroepsfotograaf mag wel nog leveren, als hij het ook wil doen voor die prijs. Helemaal van de pot gerukt is de € 6 per foto die het persagentschap *Jan Verbeke Producties* betaalt voor regionale foto's in West- en Oost-Vlaanderen. Maar ze zijn niet allemaal even krenterig: bij *Concentra* (*Gazet van Antwerpen*, *Het Belang van Limburg*) krijgt een fotograaf € 33,50 voor een foto. En soms wordt per opdracht betaald: van € 67 (2 à 4 uur werk) tot € 134 (meer dan 6 uur werk). Een foto in de 'goednieuwskrant' van GvA blijkt wel maar € 25 waard te zijn. Bij *HBvt* krijgt een schrijver-fotograaf € 23 voor een foto op de frontpagina en € 13 voor andere foto's. Een losse foto-opdracht levert de betrokkene € 28 op. *De Standaard* biedt € 62 voor een foto indien hij niet ook in zusterkrant *Het Nieuwsblad* verschijnt. Is dat wel het geval, dan levert die foto bij *DS* nog maar € 25 op. Een bestelde maar niet gepubliceerde foto brengt € 23 in het laatje. Dat laatste geldt ook voor *Het Nieuwsblad*, dat voorts diverse tarieven hanteert. Naast de genoemde € 16 blijkt aan sommigen nog een prijs van € 31,40 per regionale foto te worden

betaald. Of wordt per opdracht betaald: tot € 137 voor iets in de regio, tot € 216 voor een nationale opdracht. Een nationale foto levert de ene € 45 en de andere € 43 op. Een dagopdracht bij *De Standaard* kan tot € 225 oplopen. Bij *Het Laatste Nieuws* krijgt de ene fotograaf € 65 voor een foto en een andere € 20. *De Tijd* biedt € 90 voor de eerste foto bij een reportage en € 30 voor het tweede en derde beeld erbij. Bij hergebruik wordt ook € 30 betaald. *De Morgen* betaalt een fotograaf € 80, en € 40 bij hergebruik van de foto. Alleen moet de fotograaf wel zelf achterhalen of een foto opnieuw is gebruikt, want spontaan krijgt hij dat niet te horen. Roularta zit bij de uitersten qua fotografie: dat gaat van € 7,50 (*Krant van West-Vlaanderen*), over € 10 à € 12,50 (*Streekkrant en De Zondag*), € 72 à € 100 (*Mo*) tot € 104 (*Knack*) voor een foto. Bij de agentschappen krijgen fotografen ofwel een deel van de verkoopprijs die het agentschap hanteert voor klanten (50% bij *Belga* en *Reporters*, 60% bij *Hollandse Hoogte*), ofwel een vast maandbedrag (*Photonews*). Of € 6 per foto, bij *Jan Verbeke Producties*.

Natuurlijk moet je geen appels met peren vergelijken. Als je Paul McCartney op je verjaardagsfuij wilt, heeft dat een ander prijskaartje dan pakweg Sam Gooris er te zien rondhuppelen. Die diversiteit van tarieven wordt door de ene freelancer aangeklaagd ("Verdeel en heers is troef"), en "Sommigen krijgen 75 euro voor een interview, anderen 50. En klagen wordt niet in dank afgenomen.", maar door de andere verdedigd. "Niet alle freelancers leveren even kwalitatief werk af. Bovendien mag er ook wel een verschil zijn tussen beginners en rotten in het vak", merkt een freelancer met ervaring als eindredacteur op. Een collega stelt dat de krant waarvoor hij werkt "een onderscheid maakt tussen freelancers en niet-professionele medewerkers, wat positief mag worden genoemd". En dat iedereen individueel onderhandelt, vindt hij goed. "Er is een 'staat van dienst': het is niet normaal dat iemand die pas in het vak stapt evenveel verdient als iemand die al 15 jaar bezig is."

HOVEEL SCHUIFT DAT ? (deel 1)

Ivan Declercq

erste slachtoffer van besparingen. Sinds enkele maanden hangen bij de VVJ vele zelfstandige journalisten, bij wie a wordt geknaagd en dat betalingen laattijdig gebeuren. Deze maand: een stand van zaken bij de fotografen, tie in de dagbladers, bedenkingen van freelancers en de richting die de VVJ uit wil om aan de wontoestanden

In de **audiovisuele sector** - televisiezenders en productiehuizen - wordt meestal met dagprijzen gewerkt en daar lijkt de honorering niet zo ver uit elkaar te lopen. Voor een dag werk (in de sector blijkt dat om 10 uur te gaan) wordt tussen € 255 en € 350 betaald. Reken gemiddeld op zo'n € 300-320 per dag. Bij Endemol was het € 400, maar is het aan het zakken naar € 300 tot zelfs € 200. Ook VT4 en vtm (€ 185 voor halve dag, € 275 voor hele dag) zitten wat onder het gemiddelde. Maar vtm heeft ook mensen die voor een vast jaarbedrag werken.

Opmerkelijk: in de audiovisuele sector krijgen freelancers veel vaker een kilometervergoeding (€ 0,30 tot zelfs

Bij *Flair* wordt een freelancer ook wel eens per dag betaald: € 200. Dat geldt ook voor *Story*, waar € 150-195 per dag wordt betaald. Bij *Passe-Partout* krijgt een freelancer € 245 per week, een andere € 740 per maand. Daarvoor levert die laatste gemiddeld 14.000 tekens en 9 foto's per week.

Van *Dag Allemaal* zei een freelancer dat hij "geen reden tot klagen" heeft.

De wereld van de maandbladen is heel gevarieerd, van wetenschappelijke tijdschriften tot lifestylebladen. *Eos* blijkt een goede betaler met € 125 per *Eos*-pagina. Die bevat 1800 tot 3600 tekens, wat het reële honorarium op € 139 à € 278

Kortingen

Een reporter-regisseur die geregeld werkt voor documentaires van lange adem wordt soms geconfronteerd met het verzoek "wat van de prijs af te doen, aangezien hij voor een lange tijd wordt ingeschakeld". Een grote-hoeveelhedenkorting dus. Daarop repliceert hij met de vraag of men hun bij het ondertekenen van hun arbeidscontract ook gevraagd heeft om de laatste twee jaar vóór hun pensioen gratis te werken, wegens 'de zeer langdurige opdracht'. Meestal volgt dan een lach en is de korting van de baan.

€ 0,50/km) dan bij de geschreven pers. En in die sector lopen ook enkele heel tevreden freelancers rond. Zo is er een eindredacteur bij een productiehuis die meldt dat hij elke maand € 7.500 ontvangt, soms aangevuld met bonussen. Een gangbaar tarief voor eindredacteurs in deze sector, zegt hij. Bij een ander productiehuis rekent een cameraman die ook als reporter optreedt € 500 per werkdag aan.

En dan zijn er de velen die van hun pen leven. Of proberen dat te doen. Om door het bos nog wat bomen te zien, hebben we de **geschreven pers** grosso modo opgedeeld in dagbladen, weekbladen (of tweewekelijkse publicaties), maandbladen, vakpers en agentschappen. En om tarieven enigszins te kunnen vergelijken, hebben we in de mate van het mogelijke de betalingen "vertaald" naar pagina's van 4000 tekens, min of meer het aantal tekens op een tijdschriftenpagina. De hiernavolgende bedragen gelden in principe dus voor ongeveer 4000 tekens, tenzij anders vermeld.

Bij de **weekbladen** levert dat op: € 135-200 bij *Autoweek*, € 130-150 bij *Autowereld*, € 132 bij *Clickx*, € 160-190 bij *Knack*, € 20-21 bij *Krant van West-Vlaanderen*, € 30-125 bij *Libelle*, € 160-178 bij *P-Magazine*, € 200 bij *Story*, € 100-125 bij *TeVeBlad*, € 125-140 bij *Trends* en € 168 bij *Weekend Knack*.

per standaardpagina brengt. In die buurt zit het Nederlandse *Explore*: € 267. In diezelfde categorie betalers: *Goedele*, met € 200-300, en *Nest*: € 196. Volgen: *Ché* (€ 178), *Glam'it* (€ 130-200), *Uit-Magazine* (€ 114-200), *Feeling* (€ 112-200), *Gemeenschapskranten Vlaamse Rand* (€ 148), *Attitude* en *Karaat* (€ 141), *Sport-Voetbalmagazine* (€ 106-160), *Grinta* (€ 133), *Bodytalk* (€ 125), *De Randkrant* (€ 115-130), *Pasar* (€ 112-120), *Actief Wonen* (€ 100-125), *Plus Magazine* (€ 100-115), *Ik Ga Bouwen* (€ 90-120), *Shoot en Elders & Anders* (€ 100), *Far-Out* (€ 90), *Reka Style & Wellness* (€ 75), *Steps* (€ 64-80), *Grande* (€ 65) en *Cyclosprint* (€ 62,50).

Opmerkelijk: sommige bladen betalen een forfait per nummer. *Actief Wonen*: € 375, *Decors*: € 375, *Elle Wonen*: € 227, *Feeling Wonen*: € 645, *Stijlvol Wonen*: € 300. Soms wordt ook een dag werk betaald: € 320 (eindredactie *Actief Wonen*), € 200 (*Feeling*).

Bij de **vakpers** leidt *Notarius* (blad voor notarissen) met € 200. Volgen: *Alumni* (Universiteit Antwerpen, € 167), *Scoop* (SD Worx, € 164), *Wellswaar* (sociale sector, € 160), *HR Square* (personeelsector, € 150) en *Personenvervoer* (vervoersector, € 147). Nogal wat bladen in deze sector hanteren een tarief tussen € 100 en € 120 per standaardpagina. Hekensluiters in onze enquête bleken *Café Revue* (horeca, € 80) en *Aquarama* (watertechnologie, € 75).

Actueel

FREELANCEN IN VLAANDEREN:

Ontslagen, brugpensioenen, tijdskredietregelingen. Wie in dienstverband in de media werkt, is er direct of worden vaak het hardst getroffen in hun portemonnee als media moeten bezuinigen. Vorige maand beke nummer: de dagbladwereld, agentschappen, wat reacties en een poging tot aanpak.

Even vooraf: na afsluiting van ons vorig nummer zijn nog twee reacties van freelancers binnengekomen, wat het totaal op 57 brengt, of ongeveer 9 procent van onze freelancers. Uit die bijkomende reacties komt een wat hoger tarief naar voren voor *Steps* (€ 71-100) en voor *Weekend Knack* (€ 130-265) per standaardpagina van 4000 tekens. Bij het blad *Goed Gevoel* rijft een freelancer gemiddeld € 125 per standaardpagina binnen.

En dan de **dagbladwereld**. Daar kun je maar beter niet als freelance regioverslaggever aan de slag zijn, want dan is het vaak pompen én verzuipen. Een indicatie bij *Het Nieuwsblad*: van € 4 (600 tekens), over € 6,70 (tot 1000 tekens), € 10 (tot 1500 tekens), € 15 (tot 1800 tekens), € 20 (tot 2400 tekens) tot € 30 (tot 7000 tekens), aangevuld met een 'fix' van enkele honderden euro per maand. Collega's krijgen soms enkele centen méér per artikel, maar hebben dan een kleinere of helemaal geen 'fix'. Een hele krantenpagina wordt € 75 betaald. Een openingstuk is goed voor € 50, maar in *Nieuwsblad Magazine* levert dat € 150 op. Voor *Magazine Letters* krijg je € 75 voor 4000 tekens interview. Een enkeling meldt dat hij de dagkrant heeft opgegeven, wegens te laag betaald en enkel betaald wat is gepubliceerd, niet wat is besteld. Maar van zich afbijten werkt kennelijk. Een freelancer rekende uit wat het voorgestelde tarief per uur zou betekenen en kwam op € 10 uit. "No way", was de reactie van deze ervaren rot, die een bedrag eiste dat uitkwam op € 25 per uur. En het ook kreeg.

Bij zusterblad *De Standaard* krijgt een freelancer sinds dit jaar € 150 per artikel (voordien € 1 per krantenregel). Er zijn er ook die € 500 vangen voor een buitenlandreportage en € 350 voor een binnenlandreportage. Een freelance eindredacteur vraagt er € 260 per dag tijdens de week en € 320 tijdens het weekend.

Het *Belang van Limburg* hanteert diverse tarieven: € 50 voor een openingstuk, € 25 voor een kolomstuk, € 13 voor een kort bericht, € 60 voor een reportage. Een ander krijgt er € 35 (werk buitenshuis) of € 25 (werk van thuis uit) per uur. Staat een stuk op 'de één', dan komt er € 20 bovenop. Gaat het om een primeur, dan stijgt dat extraatje tot € 50. Een andere collega spreekt van € 100 à € 200 per pagina. Een

eindredacteur is er goed voor € 11 per uur tijdens de week en € 12,50 in het weekend.

Bij *Gazet van Antwerpen* wordt € 5 betaald voor een 'kortje' en een foto-onderschrift. Een openingstuk is € 40 à € 45 waard. Een hele krantenpagina is goed voor € 80. De bijlage *Azerty* schuift beter: € 200 voor een krantenpagina.

(Foto Didier Lebrun / PhotoNews)

Ook bij *De Morgen* zit je het best bij de bijlagen: € 400 voor een reportage in *Reporter*, € 1000 voor een in *Zeno* en € 400-600 voor een in *DM Magazine*. Bij *De Tijd* krijgt een collega € 0,035 per teken, wat ons op € 140 brengt voor onze standaardpagina van 4000 tekens. Een interview (8000 tekens) in de boekenrubriek was goed voor € 360. En ook hier levert een dag eindredactie € 260 à € 320 op.

Het Laatste Nieuws heeft diverse tarieven. Wie per dag wordt betaald, zit in de buurt van € 170. Maar de krant werkt met bonussen voor kleine en grote primeurs, waardoor het inkomen sterk kan variëren. Een collega die per letterteken wordt betaald, meldt dat hij gemiddeld € 4500 per maand haalt en zijn professionele gsm-kosten in rekening mag brengen. Nog even ter aanvulling bij vorige maand: een foto in *H&N* levert € 64-65 op voor de nationale pagina's en € 20 voor de regionale pagina's. En verplaatsingen worden vergoed à € 0,15 per km.

Koekje van eigen deeg

Een freelancer had op een gegeven ogenblik een discussie met een opdrachtgever – een grote multinational – over een factuur. Tijdens een bijeenkomst bleek dat beide partijen weliswaar over dezelfde geleverde tekst praatten, maar dat het bedrijf het aantal tekens telde zonder spaties, terwijl de journalist wel de spaties meetelde. Het bedrijf wilde evenwel niet betalen voor spaties, want "dat is geen letter".

De freelancer – die zich wel wat kon veroorloven – heeft de volgende opdracht voor dat bedrijf ingeleverd zonder ook maar één spatie te typen. Alle woorden waren aan elkaar geplakt. Toen de firma verbijsterd belde over die onleesbare brij, zei de journalist doodleuk dat hij geen 'wit' typt als hij er toch niet voor wordt betaald...

HOEVEEL SCHUIFT DAT ? (deel 2)

Ivan Declercq

indirect mee geconfronteerd geweest, zeker de jongste tijd. Maar freelancers vallen buiten alle regelingen en we hier de situatie van de fotografen, de audiovisuele sector, de maand- en weekbladen en de vakpers. In dit

Bij enkele kranten moet het maandelijks overzicht ook goed worden nagekeken, want volgens diverse freelancers wordt steevast een aantal stukken 'vergeten'.

Schrijven voor een **agentschap** dan? Bij *Belga* krijgt een freelancer € 0,10 per woord (= ongeveer € 67 voor onze standaardpagina), plus een 'fix' van € 25 per werkdag. Zijn collega bij *Jan Verbeke Producties* doet het voor 0,015 euro per teken (= € 60 voor onze standaardpagina). In aanvulling op deel 1 meldt fotoagentschap *PhotoNews* dat het, naast enkelen die een vast maandbedrag krijgen, werkt met betalingen van minimaal € 100 per opdracht, plus 50% à 60% van de verkoopprijs bij hergebruik. Ook wie spontaan foto's aanbiedt, krijgt een percentage van de verkoopprijs.

De meeste freelancers in de geschreven pers worden pas betaald na publicatie, terwijl de regel is 'na levering'. Ook de betalingstermijn van 30 dagen wordt vaak met de voeten getreden. Je kunt dan wel een deurwaarder sturen, maar van de gevolgen daarvan hoeft geen tekeningetje te worden gemaakt.

Een fotograaf doet er zijn beklag over dat het aantal opdrachten sterk is teruggelopen, "door diegenen die sterk onder de prijs werken. Dat zijn amateurs die graag eens buiten komen en niet beseffen dat ze de job kapot maken".

Een schrijvende journalist heeft vastgesteld dat zijn tarieven in zes jaar tijd met 30 procent zijn gedaald, "en dat terwijl vastbenoemden van de ene indexering naar de andere huppelen". Toch is zijn omzet in die jaren met 10 procent toegenomen. Het recept? "Efficiënter, harder en meer werken."

Een freelancer die ook wel eens wat in Nederland slijt: "Daar

Reizen om te leren

Een ervaren reisjournalist informeerde bij een lifestyleblad naar de interesse voor een verhaal over Spanje, met name over 'l'art de vivre' en 'Picasso'. De hoofdredacteur was zéér geïnteresseerd in een verhaal van acht pagina's. Toen de freelancer hem vroeg hoeveel hij ervoor wilde betalen, was de verbaasde reactie: "Betalen? Niets! Je mag toch al op reis..."

valt wel te onderhandelen over de prijs als er veel tijd in een stuk is gegaan. Dat is ondenkbaar in België." Hij maakt ook foto's en biedt ze aan kranten aan tegen € 100 à € 125. "Op pad gaan voor € 16 per foto? Ik denk er niet aan. Met *Nieuwsblad* wilde ooit een foto van me kopen voor € 30. Ik heb geweigerd."

Maar niet iedereen gaat daarin mee. Een freelancer: "De collega's gaan niet vrijuit. Als ik tegen een bepaalde prijs werk, dan staat er altijd wel een achter mijn rug te springen om het werk voor € 10 minder te doen."

En toch: "Ik heb twee jaar vruchteloos gewaagd om opslag. Begin dit jaar heb ik mijn tarief eenzijdig verhoogd en er is geen protest gekomen", zegt een medewerker van een sportblad. Of hoe een beetje assertiviteit een freelancer niet misstaat.

Een andere freelancer is zelfs assertief genoeg geweest om enkele slechte betalafers buiten te gooien. Hij wijst er ook op dat het voor freelancers zaak is efficiënt te werken, door opdrachten te combineren en eenzelfde item te bewerken voor diverse afnemers. Voor eenzelfde verplaatsing kun je dan soms drie keer aan de kassa passeren. Met andere woorden: de freelancer is niet louter journalist, maar ook een beetje zakenman. Als het goed is.

VVJ duwt aan de kar

In een nota - opgesteld naar aanleiding van de Staten-Generaal voor de Media - heeft de VVJ diverse voorstellen geformuleerd voor de verbetering van de positie van de journalist. Daarin is specifiek een en ander opgenomen voor de freelancer.

Een denkrichting is de aanpassing van de wet op de arbeidsovereenkomsten, zodat alle beroepsjournalisten *vermoed* worden te werken met een *arbeidscontract*. Een soortgelijk systeem functioneert in Frankrijk. Er kan slechts sprake zijn van een zelfstandige samenwerking als de journalist een 'zelfstandigheidsverklaring' ondertekent, die aan bepaalde voorwaarden moet voldoen. Zo'n systeem bestaat ook in Nederland (de zgn. VAR, of 'verklaring arbeidsrelatie').

Als alternatief voor het voorgaande kan worden gedacht aan een uitbreiding van het *sociaal statuut van de kunstenaar* naar freelancejournalisten. Dat betekent dat freelancers die grote opdrachtgevers zien wegvallen een werkloosheidsregeling zouden hebben. En voor het bepalen of iemand uitkeringsgerechtigd is, wordt dan niet gekeken naar het werkelijk aantal gepresteerde dagen in een referteperiode, maar naar een brutoloon dat wordt omgezet in gelijkgestelde dagen.

In de VVJ-nota wordt ook gepleit voor het wegwerken van de discriminatie van freelancers op het vlak van het *aanvullend pensioen*. Op dit ogenblik vallen alleen loontrekkende journalisten van de algemene pers onder dat stelsel van extra pensioen dat wordt gefinancierd door de werkgevers (2% van het brutoloon) en de werknemers (1% van het brutoloon).

Bijlage 11: Overzicht tarieven uit enquête per medium en per mediamerk

MEDIAMERK KRANT	BRUTOTARIEF PER EENHEID	Vaste/willekeurige tarieven + onderhandeling?
Concentra	Woord = €0,1 Pagina = €75-200	Vast tarief freelancers
Concentra	1 uur = €38 (fotoreportage)	Vast tarief freelancers
Het Belang van Limburg	S: 0-2 uur = €50,8 (fotografie) M: 2-4 uur = €101,6 L: 4-6 uur = €152,4 XL: 6-8 uur = 203,2	Willekeurig
Gazet van Antwerpen	S: 0-2 uur = €45 (fotografie) M: 2-4 uur = €90 L: 4-6 uur = €135 XL 6-8 uur = €180	Willekeurig
Gazet van Antwerpen	1 regel (= 62 tekens) = €1	Willekeurig
Gazet van Antwerpen	Regel (62T) = €0,9 + Bonus per dag: €25	?
Gazet van Antwerpen	Regel (60T) + Dagvergoeding	?
Gazet van Antwerpen	Regel (60T) = €1	?
De Persgroep	Teken = €0,125	?
Het Laatste Nieuws	Gepubliceerd teken = €0,01 ⁸⁹	?
Het Laatste Nieuws	Teken = 0,1	Vast tarief freelancers
Het Laatste Nieuws	Teken = €0,019 Foto = €13,16	Willekeurig + onderhandeling
Het Laatste Nieuws	Pagina (8000 tekens) = €200	?
Het Laatste Nieuws	Maandvergoeding	Willekeurig + onderhandeling
Het Laatste Nieuws	Fix (vast maandbedrag): €2000	?
Het Laatste Nieuws	Fix: €3000 + bonussen	Willekeurig + onderhandeling
HLN.be	Maand = €3000	Willekeurig + onderhandeling
De Morgen	Foto = €75	Vast tarief freelancers
Corelio	8 Artikels = €760 (zo'n 1,8 uur/artikel)	Willekeurig + onderhandeling
Corelio	Artikel = €175	?
Corelio	2300 tekens = €36	Willekeurig
Het Nieuwsblad	Groot artikel: €30 Foto: €16 (op repo gaan + uitschrijven = 2 uur)	Vast tarief freelancers
Het Nieuwsblad	Trekstuk 60 regels = €37,5 (~ vorm) Gewoon stuk 60 regels = €18,5 Kortje = €5-12,5	?
Het Nieuwsblad	1 regel = 0,37 (~ vorm)	Willekeurig
Het Nieuwsblad	Regel = 0,56 (meestal via sjablonen van 60 à 70 regels)	willekeurig
Het Nieuwsblad	1 regel = €0,60	?
Het Nieuwsblad	1 regel (30 tek) = €0,5	?
Het Nieuwsblad	Dag = €200 (als verslaggever)	?
Het Nieuwsblad	Maand = €5.600 (als verslaggever)	Willekeurig + onderhandeling
De Standaard	Repo's in vaste rubriek: €175	?

⁸⁹ Het lijkt raar dat de sommigen €0,10 per teken verdienen, en anderen €0,01.

MEDIAMERK WEEKBLAD	BRUTOTARIEF PER EENHEID	Vaste/willekeurige tarieven + onderhandeling?
Roularta	100 tekens = €1 Foto = €10	?
Roularta	Pagina = €125/150	?
Flair	Dag = €162	Willekeurig
Libelle	Dag (7u) = 150	Willekeurig
Libelle	Dag (8u) = €175	Vast tarief freelancers
Goed Gevoel	4000 à 5000 tekens = €150	?

MEDIAMERK TELEVISIE	BRUTOTARIEF PER EENHEID	Vaste/willekeurige tarieven + onderhandeling?
VRT	Dag = €250-300	Vast tarief freelancers
VRT	Dag = €250	Willekeurig + onderhandeling
VTM	Repo (1'30") = €125	Vast tarief freelancers
VTM	Dag = €300 (camera)	Vast tarief freelancers
VTM	Dag (min. 10u) = €300	Willekeurig
VTM	Dag (10u) = €300-350	Willekeurig + onderhandeling (probeert altijd boven de €300 te blijven)
Kanaal Z	Dag = €108	Vast tarief freelancers
ATV	Uur = €25	Onderlinge afspraken tussen freelancers
ATV	Uur = €13	Vast tarief freelancers
ATV	Uur = €12,40	?
ATV	Uur = €12,40	?
ATV	Uur = €12,40	?
ATV	Uur = €12,50	Vast tarief freelancers
AVS	Repo (nieuwsitem) = €125	?
Focus WTV	Repo (30"-2'30) = €45-135	Vast tarief freelancers
ROB TV	Dag = €77	Vast tarief freelancers
Ring TV	Dag = €200 Repo = €75-00 (avond/weekendwerk)	Willekeurig

MEDIAMERK PERSAGENTSCHAP	BRUTOTARIEF PER EENHEID	Vaste/willekeurige tarieven + onderhandeling?
Belga	Stuk (200 woorden) = €20	Willekeurig
Belga	Alert/artikel tot 250 woorden = €20 Langer artikel = €40 + Dagvergoeding: €20 / dag	?
Belga	Artikel: €10-40 Tip: €5 Pressage: 1,30 + Dagvergoeding: €50 (~nieuws waarde / lengte van de dag)	Vast tarief freelancers
Belga	250 woorden (= 1/2 uur) = €20 Langer artikel (=3/4 uur) = €40 + Dagvergoeding voor beschikbaarheid: €40	Vast tarief freelancers
Belga	Fotoreportage = €80 Fotoreportage sportwedstrijd = €160	?

Belga	Foto: €20 (~verspreiding) + Dag monitor: €50	Willekeurig
Belga	Halve dag = €90 (fotografie) Volledige dag = €180	?
Zoomin TV	Repo = €50	Vast tarief freelancers
Mozkito	Fix: €2.500 + bonussen	?

Werkomstandigheden Freelancers Vlaanderen

Beste journalist,

De bedoeling van deze enquête is om in een kwartiertje van uw tijd zoveel mogelijk te weten te komen over uw werkomstandigheden als freelance journalist. Uiteraard gebeurt dit anoniem, en zullen gegevens steeds in representatieve groepen besproken worden. De meeste vragen worden voorafgegaan door een rode asterisk. U wordt verwittigd wanneer u zo'n vraag niet heeft ingevuld, om te verhinderen dat ik onvolledige enquêtes terugkrijg. Bij meerkeuzevragen met bolletjes kunt u slechts één van de keuzemogelijkheden aanduiden, bij meerkeuzevragen met vierkantjes kunt u meerdere antwoorden aanduiden.

Heeft u nu al vragen of bedenkingen? Aarzel dan niet om te mailen naar *emma.de.vleeschauwer@student.ehb.be*.

Alvast hartelijk bedankt!

1) Geslacht?

- man
- vrouw

2) Geboortjaar? (bv. 1985)

3) Burgerlijke stand?

- alleenstaand
- in een relatie
- samenwonend
- gehuwd

4) Uw partner:

- studeert voltijds

- combineert studeren en werken
- werkt halftijds
- werkt voltijds
- is werkloos
- andere

5) Heeft u kinderen?

- nee
- ja

6) Wat is de hoogste van onderstaande onderscheidingen die u behaald heeft?

- lager onderwijs
- secundair technisch of beroepsonderwijs
- algemeen secundair onderwijs
- hoger onderwijs

7) Welk(e) diploma('s) hoger onderwijs behaalde u?

Gelieve **alles** aan te duiden wat van toepassing is, niet alleen het "hoogste".

- niet-universitair onderwijs: professionele bachelor
- niet-universitair onderwijs: academische bachelor
- niet-universitair onderwijs: academische master
- niet-universitair onderwijs: postgraduaat
- universitair onderwijs: academische bachelor
- universitair onderwijs: academische master
- universitair onderwijs: postgraduaat
- doctoraat
- andere

8) Heeft u een diploma van één/meerdere van onderstaande journalistieke opleidingen of bijscholingen?

Duidt u wederom **alles** aan dat van toepassing is, ofwel GEEN (bovenaan).

- GEEN
- Universiteit Gent: bachelor communicatiewetenschappen
- Universiteit Gent: master communicatiewetenschappen

- Universiteit Antwerpen: bachelor communicatiewetenschappen
- Universiteit Antwerpen: master communicatiewetenschappen
- Vrije Universiteit Brussel: bachelor communicatiewetenschappen
- Vrije Universiteit Brussel: master communicatiewetenschappen
- K.U.Leuven: bachelor communicatiewetenschappen
- K.U.Leuven: master communicatiewetenschappen
- Hogeschool West-Vlaanderen: bachelor journalistiek
- Plantijn Hogeschool: bachelor journalistiek
- Xios Hogeschool Limburg: bachelor journalistiek
- Artevelde Hogeschool: bachelor journalistiek
- Artevelde Hogeschool: speciaal opleidingsprogramma voor werkende journalisten
- Erasmushogeschool: bachelor journalistiek
- Erasmushogeschool: master journalistiek: gedrukte en online media
- Erasmushogeschool: master journalistiek: radio- en tv-journalistiek
- Lessius Mechelen: bachelor journalistiek
- Lessius Mechelen: bachelor-na-bachelor in de toegepaste audiovisuele communicatie
- Lessius Mechelen: postgraduaat internationale researchjournalistiek
- Lessius Mechelelen: journalistieke trainingen: videojournalistiek
- Lessius Mechelen: journalistieke trainingen: web-tv
- Lessius Antwerpen: master journalistiek
- Hogeschool-Universiteit Brussel: master journalistiek
- Narafi: bachelor in de audiovisuele technieken: film, tv en video
- Narafi: bachelor in de audiovisuele technieken: foto
- Rits: bachelor in de audiovisuele technieken: audiovisuele assistentie
- Rits: bachelor in de audiovisuele technieken: beeld / geluid / montage
- Rits: bachelor in de audiovisuele kunsten: documentaire / televisie / radio
- Rits: master in de audiovisuele kunsten: documentaire / televisie / radio
- Instituut voor Journalistiek in samenwerking met Syntra: 2-jarige avondopleiding tot journalist
- andere

9) Geef - indien mogelijk - aan welk(e) diploma('s) van **andere** opleidingen **hoger** onderwijs u nog behaalde. (bv. *bachelor + master Geschiedenis (UGent)*)

10) Sinds welk jaartal werkt u als freelance journalist in hoofdberoep? (bv. 2007)

11) Bent u lid van de VVJ? Licht kort toe waarom u lid of geen lid bent en wat daar de voordelen/nadelen van zijn.

- ja
- nee

Toelichting:

12) Welk statuut heeft u bij de VVJ?

- beroepsjournalist
- stagiair-beroepsjournalist
- persmedewerker
- andere

Mogelijkheid tot toelichting:

13) Vult u het jaartal in waarin u uw eerste (stage-)perskaart ontving.

14) Wat was/deed u voor u begon te freelancen in hoofdberoep?

- student die ook journalistiek werk deed
- student die geen journalistiek werk deed
- loontrekkend journalist
- ik had een hoofdberoep buiten de algemene berichtgeving, en was freelance journalist in bijberoep

- ik had een hoofdberoep buiten de algemene berichtgeving, en freelancete heel occasioneel
- ik had een hoofdberoep buiten de algemene berichtgeving, zonder daarnaast te freelancen
- andere

15) Welk hoofdberoep deed u?

16) In welk kader bent u zelfstandige? Licht eventueel kort toe waarom.

- eenmanszaak (u werkt niet binnen een vennootschap)
- EBVA (BVBA opgericht door 1 persoon)
- BVBA (Besloten Vennootschap met Beperkte Aansprakelijkheid)
- NV (Naamloze Vennootschap)
- VOF (Vennootschap Onder Firma)
- CVBA (Coöperatieve Vennootschap met Beperkte Aansprakelijkheid)
- CVOA (Coöperatieve Vennootschap met Onbeperkte Aansprakelijkheid)
- andere

Toelichting:

17) Ik ben als freelancer (in hoofdberoep) aan de slag gegaan (meerdere opties mogelijk):

- omdat het beroep me inhoudelijk aantrok (sociaal contact, afwisseling, creativiteit uiten, idealen verwezenlijken,...)
- om veel vrijheid en onafhankelijkheid te hebben (bv. qua verdeling werktijd)
- om veel autonomie te hebben wat betreft zaken als onderwerpskeuze en de uitwerking daarvan
- uit financiële overwegingen, om een goed inkomen te hebben
- omdat ik mijn beroep wil combineren met een gezin
- om voldoende vrije tijd te hebben
- om nog een bijberoep te kunnen uitoefenen
- omdat ik ontslagen ben als loontrekkend journalist
- omdat ik niet aan de slag kon als loontrekkend journalist

- omdat ik na een stage aan de slag kon op mijn stageplaats als freelancer
- omdat het me een (door mij positief ervaren) maatschappelijke status verleent
- andere

18) Gelieve de voor u belangrijkste reden om als freelancer (in hoofdberoep) aan de slag te gaan eruit te lichten en indien mogelijk even toe te lichten

19) Bekijk de **volledige periode** waarin u als freelancer in hoofdberoep werkte: voor welke media heeft u al gewerkt?

- krant
- weekblad
- maandblad
- televisie
- radio
- internetredactie
- persagentschap
- andere

20) Bekijk uw werk **momenteel** (+/- voorbije 2 maanden): duid aan hoeveel procent van uw werktijd als journalist naar welk medium gaat. Uiteraard vult u enkel percentages in bij de media waar u momenteel werkzaam in bent.

- % - krant
- % - weekblad
- % - maandblad
- % - televisie
- % - radio
- % - internetredactie
- % - persagentschap
- % - andere

Toelichting "andere":

21) Voor **hoeveel verschillende** krant(en) / weekblad(en) / televisiestation(s) / radiozender(s) / internetredactie(s) / persagentschap(pen) werkt u dan **momenteel op terugkerende basis**?

(bv. indien u regelmatig werkt voor *De Morgen*, *Het Laatste Nieuws*, *www.hln.be* & *VTM*, geeft u 4 aan)

- 1 en dezelfde
- 2
- 3
- 4
- 5
- andere

22) Voor welke krant(en) / weekblad(en) / televisiestation(s) / radiozender(s) / internetredactie(s) / persagentschap(pen) werkt u **momenteel op terugkerende basis**? Indien u er meer dan 3 heeft, noemt u uw **3 grootste afnemers**, in volgorde van belang. Bij een televisiestation mag u - indien u dat wil - het programma vermelden.

23) Wat is uw hoofdfunctie?

- verslaggever (research of informatie verzamelen / interviews afnemen / artikel schrijven / in beeld verslag geven / voice-over)
- cameraman
- fotograaf
- tekenaar
- graficus
- andere

Mogelijkheid tot toelichting:

24) Oefent u daarnaast nog een andere / andere van die functies uit?

- nee
- ja

25) Welke?

Gelieve toe te lichten of u die functie(s) terzelfdertijd uitoefent als de hoofdfunctie (bv. u duidt nu *cameraman* aan omdat u een verslaggever bent die zelf filmt) of apart, tijdens andere opdrachten.

- verslaggever (research of informatie verzamelen / interviews afnemen / artikel schrijven / in beeld verslag geven / voice-over)
- cameraman
- fotograaf
- tekenaar
- graficus
- monteur
- andere

Terzelfdertijd / apart + toelichting:

26) Specialisatie: werkt u vaak in hetzelfde domein / dezelfde domeinen?

- nee, onderwerpen zijn eerder uiteenlopend
- ja, ik heb bepaalde specialisaties

27) In welk(e) domein(en) bent u gespecialiseerd? (meerdere opties mogelijk)

- binnenland algemeen
- politiek binnenland
- economie en financiën
- gerechtelijk nieuws
- regionaal nieuws
- buitenland politiek en sociaal
- wetenschap (medisch nieuws/techniek)
- sport
- religie
- toerisme
- showbusiness
- cultuur
- vrije tijd (wonen/tuin/dieren/gastronomie/lifestyle)
- andere

28) Hoeveel uren werkt u gemiddeld per week als freelance journalist in hoofdberoep (media

van algemene berichtgeving)?

- minder dan 10 uur / week
- 10-15 uur
- 15-20 uur
- 20-25 uur
- 25-30 uur
- 30-35 uur
- 35-40 uur
- 40-45 uur
- 45-50 uur
- 50-55 uur
- 55-60 uur
- meer dan 60 uur / week

29) Hoe vaak werkt u 's avonds (na 18 uur, gedurende minstens 1 uur)?

- nooit
- soms (1 à 2 dagen van de 5-dagenweek [ma-vrij])
- regelmatig (3 à 4 dagen van de 5-dagenweek [ma-vrij])
- altijd

30) Hoe vaak werkt u in het weekend (gedurende minstens 3 uur)?

- nooit
- soms (1 weekend per maand)
- regelmatig (2 à 3 weekends per maand)
- altijd

31) Hoeveel dagen vakantie neemt u gemiddeld per jaar? (exclusief weekends)

- 0-5 dagen
- 5-10 dagen
- 10-15 dagen
- 15-20 dagen
- 20-25 dagen
- 25-30 dagen

- meer dan 30 dagen

32) Hoeveel procent van een gemiddelde werkweek brengt u door op onderstaande plaatsen?
Verdeel de percentages enkel over de plaatsen die voor u van toepassing zijn.

% - thuis

% - op de redactie

% - elders (licht toe)

"Elders" betekent:

33) Hoeveel houdt u gemiddeld **netto** aan maandinkomen over als freelance journalist in hoofdberoep (media van algemene berichtgeving)? Tracht dit zo goed mogelijk in te schatten, en licht indien nodig toe.

- minder dan €600
- €600-800
- €800-1000
- €1000-1200
- €1200-1400
- €1400-1600
- €1600-1800
- €1800-2000
- €2000-2200
- €2200-2400
- €2400-2600
- €2600-2800
- €2800-3000
- meer dan €3000

Toelichting (indien nodig):

34) Wie is momenteel de belangrijkste afnemer van uw werk?

35) Op welke wijze wordt u door uw belangrijkste afnemer betaald?

- per teken
- per woord
- per regel (1 regel = 60 tekens? > licht toe)
- per pagina (1 pagina = 25 regels/1500 tekens? > licht toe)
- per foto
- per minuut (van een reportage)
- per reportage (licht gemiddeld aantal minuten toe)
- per werkuur
- per werkdag (werkdag = 8 uur? > licht toe)
- andere

Toelichting:

36) Hoeveel euro wordt u (bruto) betaald per maat (teken/werkuur/etc.) die u hierboven aanduidde?

37) Wordt u, naar uw weten, betaald via vastgelegde tarieven die voor alle freelancers dezelfde zijn?

- weet ik niet
- nee, de tarieven per opdracht en per freelancer worden willekeurig (licht eventueel toe) bepaald door de opdrachtgever
- nee, maar ik onderhandel wel met mijn opdrachtgever over mijn honorarium
- ja --> licht toe welke tarieven uw opdrachtgever volgt (bv. eigen vastgelegde tarieven opdrachtgever / VVJ / ...)
- andere

Toelichting:

38) Worden onderstaande onkosten vergoed?

	nooit	soms	vaak	altijd	niet van toepassing
verplaatsing/vervoer	☐	☐	☐	☐	☐
maaltijd(en)	☐	☐	☐	☐	☐
telefoonkosten	☐	☐	☐	☐	☐
materiaal	☐	☐	☐	☐	☐
verblijf in het buitenland	☐	☐	☐	☐	☐

Mogelijkheid tot toelichting:

39) Hoe komt u aan uw opdrachten? Licht eventueel kort toe.

	nooit	soms	vaak	altijd
Redactie contacteert freelancer	☐	☐	☐	☐
Freelancer contacteert redactie	☐	☐	☐	☐
Afspraken voor doorlopende opdracht	☐	☐	☐	☐

Toelichting:

40) Hoe worden overeenkomsten voor een nieuwe opdracht gesloten met uw opdrachtgever?
Licht eventueel kort toe.

	nooit	soms	vaak	altijd
Enkel mondeling	☐	☐	☐	☐
Mailtje geldt als overeenkomst	☐	☐	☐	☐
D.m.v. een getypt contract	☐	☐	☐	☐

Toelichting:

41) Hoe zit het met het auteursrecht? Licht eventueel kort toe.

	nooit	soms	vaak	altijd
Opdrachtgever verwerft het recht om het auteurswerk eenmalig te publiceren	☐	☐	☐	☐
Volledige overdracht van de materiële auteursrechten van de auteur naar de opdrachtgever	☐	☐	☐	☐

Toelichting:

42) Wordt u door één / meerdere van uw opdrachtgevers aangemaand om niet voor bepaalde andere opdrachtgevers te werken?

- nee
- ja

Mogelijkheid tot toelichting:

43) Ziet u zichzelf als een schijnzelfstandige?

M.a.w.: uw manier van werken en de relatie tot uw opdrachtgever verschilt niet veel van die van een loontrekkende: freelancer werkt op een duurzame manier voor opdrachtgever, waarbij er sprake is van een gezagsrelatie of hiërarchische controle, geen vrijheid wat betreft de werkorganisatie en het regelen van de arbeidstijden, en in het ergste geval de verplichting om exclusief voor hem/haar, en niet voor andere opdrachtgevers, te werken.

Gelieve toe te lichten (zeker indien ja of weet ik niet).

- nee
- ja
- weet ik niet

Toelichting:

44) Verdient u een centje bij met één / meerdere van onderstaande activiteiten en/of heeft u een ander bijberoep (in te vullen bij *andere*)?

Zo niet, duid GEEN aan. / Zo ja, gelieve de reden en het aantal uur per week toe te lichten.

- ik heb GEEN bijkomende jobs naast mijn werk voor de media van algemene berichtgeving
- ik schrijf voor een gespecialiseerde krant of periodiek (vakblad)
- ik werk als copywriter voor overheden, bedrijven of andere organisaties
- ik doe eindredactie voor overheden, bedrijven of andere organisaties
- ik werk mee aan reclamefilmmpjes voor overheden, bedrijven of andere organisaties
- ik heb en eigen website waaraan ik iets verdien
- ik ben fotograaf voor overheden, bedrijven, andere organisaties of particulieren (bv. huwelijksfotografie)
- andere

Toelichting aantal uren & reden:

45) Duid aan hoeveel % van uw totale maandinkomen afkomstig is uit elk van uw activiteiten?

% - freelancer in hoofdberoep voor media van algemene berichtgeving

% - andere activiteit(en) / bijberoep(en) (betreft vorige vraag)

46) Heeft u het gevoel dat u, als u dat wil, opdrachten kunt weigeren?

- nee
- ja

47) Heeft u al opdrachten geweigerd?

- nooit
- al een enkele keer
- soms
- regelmatig (wekelijks of vaker)

48) Duid aan hoe vaak u volgende zaken al hebt meegemaakt als freelance journalist:

	nooit	1 keer	2-3 keer	meer dan 3 keer
Laattijdige uitbetaling (= niet binnen de maand na aflevering van de prestatie)	☐	☐	☐	☐

Werk werd meer dan 1 maal gepubliceerd, en ik werd daar NIET extra voor vergoed	☐	☐	☐	☐
Werk werd meer dan 1 maal gepubliceerd, en ik kreeg MINDER DAN 50% van de vergoeding bij EERSTE publicatie	☐	☐	☐	☐
Omdat het werk dat ik in opdracht maakte niet werd gepubliceerd, kreeg ik daar NIKS voor betaald	☐	☐	☐	☐
Omdat het werk dat ik in opdracht maakte niet werd gepubliceerd, kreeg ik daar MINDER voor betaald dan bij publicatie zou gebeuren	☐	☐	☐	☐

49) Kent u een freelancer / freelancers die gestopt is / zijn als freelance journalist in hoofdberoep, omdat het loon en de werkomstandigheden volgens hen te belabberd waren?

- nee
 ja

Mogelijkheid tot toelichting:

50) Zou u liever als loontrekkende werken? Licht uw antwoord kort toe.

- nee
 ja

Toelichting:

51) Hoe tevreden bent u over volgende aspecten van uw beroep? De schaal van tevredenheid gaat van *ronduit ontevreden* (links) naar *tevreden* (rechts)

	ronduit ontevreden	eerder ontevreden	eerder tevreden	tevreden
loon	☐	☐	☐	☐
promotiekansen	☐	☐	☐	☐
werkzekerheid	☐	☐	☐	☐
werkdruk	☐	☐	☐	☐
aantal werkuren	☐	☐	☐	☐

tijdstip werkuren	☐	☐	☐	☐
combinatie werk- en privéleven	☐	☐	☐	☐
sociaal/maatschappelijk engagement	☐	☐	☐	☐
aanzien binnen de beroepsgroep	☐	☐	☐	☐
maatschappelijk aanzien	☐	☐	☐	☐
intellectuele uitdaging	☐	☐	☐	☐
veelheid aan contacten	☐	☐	☐	☐
afwisseling (inhoudelijk)	☐	☐	☐	☐
creativiteit	☐	☐	☐	☐
vrijheid wat betreft werkuren	☐	☐	☐	☐
autonomie wat betreft onderwerpskeuze en de uitwerking daarvan	☐	☐	☐	☐
(communicatie over) inhoudelijke aanpassingen door de eindredacteur achteraf	☐	☐	☐	☐
de wijze waarop uw werk voor het publiek herkenbaar wordt gemaakt (naam/initialen/geen vermelding)	☐	☐	☐	☐
algemene bescherming van het statuut van de freelancer	☐	☐	☐	☐
uw beroep en de werkomstandigheden algemeen	☐	☐	☐	☐

Mogelijkheid tot toelichting:

52) Heeft u nog positieve of negatieve opmerkingen over uw statuut, of suggesties ter verbetering van uw werkomstandigheden?

53)

- (1) Heeft u nog vragen en/of bedenkingen bij deze vragenlijst en/of dit onderzoek?
- (2) Wenst u ons nog te helpen met informatie (documenten, weetjes, interview) omtrent uw beroep?
- (3) Kent u nog beginnende freelancers die wij mogelijks nog niet bereikt hebben?

Geef hier reeds aan wat van toepassing is en vermeld hier uw emailadres zodat wij u kunnen contacteren, of mail naar ***emma.de.vleeschauwer@student.ehb.be***